

Rechtskundig Weekblad

Vereeniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elken Zondag

Abonnementsprijs : 100 fr. per jaar

Postcheckrekening N° 3185.22

Alle rechterlijke uitspraken, artikels en andere bijdragen, alsook boeken ter bespreking te zenden aan den secretaris-hoofdopsteller

Mr RENE VICTOR

Italiëlei, 99, Antwerpen

Opgaaft betreffende intekening en adreswijziging, aanvraag van losse nummers en alle mededeelingen betreffende het beheer te zenden aan den secretaris-schatbewaarder

Mr JOHN STOCKMANS

Mechelsche Steenweg, 201, Antwerpen

ECHTSCHIEDING EN INTERNATIONAAL PRIVAATRECHT

1. — Echtscheidingsgedingen behooren ontegenzeggelijk tot de materie, waarbij zich de meeste conflicten van internationaal privaatrecht voordoen. Bij het doorloopen van de Collisieregels, welke door rechtsleer en rechtspraak worden voorgeschreven of gevolgd, komt men tot de meest uiteenlopende en zelfs tegenstrijdige oplossingen. Aangezien het juist gaat om rechtsvragen waarin, bij gebrek aan wetteksten, wetenschap en rechtspraak een hoofdrol spelen, lijkt het dan ook niet van belang ontbloeit, om in een kort overzicht van de bestaande conflicten de collisieregels na te gaan, welke heden ten dage door rechtbanken en rechtsleer worden toegepast.

2. — Alhoewel in de laatste tijden bij sommigen (1) een neiging valt op te merken om, « staat en bekwaamheid » (waartoe echtscheidingskwesties behooren) door de wet van het domicilie van de belanghebbenden te doen beheerschen, wordt het ten onzent algemeen aangenomen (2) dat de rechtsverhoudingen, als personeel statuut aangeduid, door de nationale wet van de betrokken partijen moeten worden beheerscht.

(1) Arntz Belg. Judic. 1881, kol. 758 en volg. cf. kol. 760; Lerebours-Pigeonnière Observations sur la question du renvoi. Clunet 1924, blz. 877 en volg. cf. blz. 888-889; Henri Hymans, Algemeene Problemen van internationaal privaatrecht, Zwolle 1937, blz. 149, Rechtb. Brussel, 31 Januari 1925, Bulletin de l'Institut belge de droit comparé 1926, blz. 37; contra: Bartin Principes de dr. intern. privé, Bd. I, blz. 215 en 219; Pillet en Niboyet Manuel de droit int. privé, 1924, blz. 516.

(2) Laurent Droit civ. intern. Bd II, blz. 70 n° 41 en blz. 79 n° 47; Principes de droit civil. Bd. I, n° 94; Pouillet, Manuel de droit intern. privé Belge, 2e druk, 1928, blz. 302-303; voor de Fransche rechtspraak cf. Pillet en Niboyet op cit. blz. 517; Zie Verbr. (Fr.), 30 Oktober 1905, Sirey 1911-1-581; Voor wat Nederland betreft: cf. Scholten Handleiding tot de beoefening van het Ned. burgerlijk recht, Algemeen Deel, blz. 199-200 (art. 6 van het Ned. Burg. Wetboek wordt door analogie op vreemdelingen toegepast); arrest van 31 Mei 1907 van den Hoogen Raad, Weekblad van het Recht 8553 (dat de erkennig van het personeel statuut van den vreemdeling vastlegt). Contra: Arntz, Belg. Judic., loc. cit.

Deze zienswijze wordt rechtvaardigd door den krachten band welken de nationaliteit schept (3), en zij wordt afgeleid uit de bepalingen van artikel 3 van het burgerlijk wetboek, dat weliswaar het personeel statuut ten opzichte van landgenooten regelt en over vreemdelingen zwijgt, maar toch volgens analogie kan worden toegepast (4). Een dergelijke band wordt door het domicilie niet geschapen, terwijl dit bovendien het zeer groote nadeel heeft, dat het door ieder verandering van woonplaats van min of meer langen duur wijzigingen in den staat en de bekwaamheid van de personen te voorschijn roept. Dit is dan ook de reden waarom het stelsel van de wet van het domicilie zoo gebrekkig is.

Voor na den oorlog won in Frankrijk de neiging veld de wet van het domicilie boven de nationale wet te verkiezen. M. Lerebours-Pigeonnière (5) huldigt dit stelsel dat duidelijk tot doel heeft, de vermindering der bevolking tegen te gaan, door in de meest mogelijke gevallen de Fransche wet te doen toepassen en aldus het hoogst mogelijk aantal vreemdelingen te assimileeren (6). Daarbij komt nog de moeilijkheid dat anders een voldoende kennis van de nationale (vreemde) wet vereischt wordt. Dit zijn nochtans praktische beschouwingen, welke van bijkomstigen aard zijn, wanneer het gaat om

(3) Labbé, Du conflit entre la loi nationale du juge saisi et la loi étrangère relativement à la loi applicable à la cause (Clunet 1885, blz. 5 en volg. cf. blz. 6: « on prend la nationalité parce que la capacité dépend des qualités de la race, des mœurs, de l'éducation, toutes conditions dont la législature d'un peuple est le meilleur juge »).

(4) Laurent, Droit civ. internat., Brux. 1880, Bd II, blz. 79, n° 47.

(5) Lerebours, Pigeonnière loc. cit.

(6) Bartin, Principes de droit intern. privé, Bd. II, blz. 200; Hymans op. cit. blz. 148; Crémieu. Nota Dalloz, Per. 1926-2-73 infine; Pierre Louis-Lucas, La nationalité française (Droit positif et conflits de lois), Sirey 1929, blz. 15 en 186.

het zoeken naar het meest passende recht in zaken van staat en bekwaamheid van personen.

3. — Ter nadere bepaling van het principe onzer rechtspraak, strekkende tot het toepassen van de nationale wet, zal met meer juistheid worden gezegd, dat het toelaten van de echtscheiding afhangt, niet alleen van de wet van den staat waartoe partijen behooren, maar ook van de Belgische wet, daar ten onzent de regeling van de echtscheiding als een kwestie van openbare orde wordt beschouwd. Die oorzaken tot echtscheiding kunnen dus alleen worden aanvaard waarin gelijktijdig door beide wetten wordt voorzien (8), zooals het ook door de Haagsche familie-tractaten werd voorgeschreven (9).

4. — Duidelijkheidshalve zullen we ons overzicht van het Belgisch internationaal privaatrechtelijk stelsel betreffende de echtscheiding, verdeelen volgens de verschillende gevallen die zich kunnen voordoen. In een eerste deel bestudeeren wij het geval waar beide echtgenooten van dezelfde nationaliteit zijn: de eenige moeilijkheid welke zich dan praktisch voordoet betreft de bespreking van de « terugwijzing » (théorie du Renvoi); in een tweede deel wijzen wij op de rol en het toezicht van het Hof van Verbreking, als een vreemde wet moet worden toegepast; in een laatste deel behandelen we het geval waar de betrokkenen, hetzij vanaf het begin van hun huwelijk, hetzij vanaf een bepaalde datum tijdens het huwelijk, tot een verschillende nationaliteit behooren.

I. — VERWERPING VAN DE LEER VAN DE « TERUGWIJZING »

5. — Wanneer beide echtgenooten tot denzelfden staat behooren, veroorzaakt het bepalen van de nationale wet geen andere moeilijkheden dan die, welke soms de kennis van een vreemde wet medebrengt. Waar het b.v. Poolsche Israëlieten betreft, weigeren de rechtbanken doorgaans niet, en zulks met recht, de Poolsche wet toe te passen en dus met een mogelijk verschil in confessie rekening te houden, waarin die wet voorziet (10). Als gevolg daarvan wordt, ook aan de vrouw, hier en daar

in de rechtspraak, het recht tot echtscheiding toegekend, hetzij wegens overspel van den man, hetzij — ditmaal alleen wanneer het om Israëlieten uit oud-Polen of Russisch-Polen gaat — wegens erge mishandelingen of moedwillig verlaten (11).

Nochtans is volgens de Israëlitische wet alléén het verstooten (repudiation) door den man, wien het vrijstaat de echtscheidingsbrieven te verleenen of te weigeren, een geldige reden tot echtscheiding. Wellicht kan, met een arrest van het Hof van Beroep te Brussel (12) een dergelijke, aan den man toegekende macht in strijd worden verklaard met de Belgische openbare orde. In denzelfden zin verklaarde een Vonnis van 3 Januari 1923 der Rechtbank van Brussel (13) de Chineesche wet onverenigbaar met de openbare orde ten onzent, omdat zij het recht tot echtscheiding slechts aan den man toekent.

6. — Het principe staat dus vast: toepassen van de nationale wet der partijen in zooverre de openbare orde er niet door wordt aangetast.

Doorgaans is men geneigd op beide echtgenooten de nieuwe wetgeving toe te passen, wanneer zij samen van nationaliteit veranderen. Niet zonder reden maakt Bartin dienaangaande eenig voorbehoud (14); doch de meeste schrijvers zien geen bezwaar in het toepassen van de nieuwe wet (15).

* * *

7. — Wanneer het aldus toe te passen vreemde recht op zijne beurt naar een ander recht verwijst, rijst de bekende vraag van de terugwijzing (le question du Renvoi). De Rechtspraak beschouwt op deze wijze de Engelsche wetgeving als verwijzende naar de wet van het domicile. In zijn bekend arrest van 9 Maart 1882 (16) aanvaardt het Hof van Verbreking impliciet deze terugwijzing.

Het is een opvallend verschijnsel, betreffende deze kwestie, dat in het algemeen de rechtspraak

(7) Weis, *Traité de dr. int. priv.*, 2e dr., 1912, Bd III, blz. 700-701; Bartin (Aubry en Rau, 5e druk, Bd VII, blz. 408, nota 4. Vergel. Pouillet, *Manuel de dr. int. pr. b.*, 2e dr., blz. 492; Pillet en Niboyet, *Manuel de dr. int. pr.*, blz. 554.

(8) Pillet en Niboyet, op. cit., blz. 553.

(9) M. Travers, *La convention de la Haye relative au divorce et à la séparation de corps*, Parijs 1909, blz. 13. Men weet dat bedoelde tractaten in 1919 door België werden opgezegd, doch niettemin hun doctrinaire waarde behouden (zie dienaangaande het verslag van raadsh. Ambroise Colin vóór het arrest Ferrari (Verbr. Fr. 6 Juli 1922) die het tractaat van 12 Juni 1902 beschouwt als « l'expression de la doctrine unanime des états civilisés en matière de droit international privé » (Rev. de dr. int. priv. et de droit pénal intern. (Lapradelle), 1922-1923, blz. 454).

(10) Brussel, 15 Maart 1922, Belg. Jud. 1923-103 (Hongaarsche wet); 1 December 1927, Belg. Jud. 1928-70 (Poolsch-Oostenrijksche wet); 9 Juli 1932, Rev. dr. intern. pr. (Revue de la Pradelle 1933-511; Rechtb. Brussel, 25 Juni 1930, Pas. 1930-3-36 (Spaansche wet). Contra: Rechtb. Antwerpen, 30 Mei 1936, Rechtskundig Weekblad 1937, kol. 923; zie de kritiek op dit vonnis door W. van Hille: *Notes sur la jurisprudence Belge en matière de dr. intern. Revue de dr. intern. et de lég. comp.* 1938-295. Zooals in laatstvermelde studie aangestipt, is de rechtbank van Antwerpen, bij vonnissen van 19 Dec. 1936 en 13 Febr. 1937 op deze rechtspraak teruggekomen.

(11) Rechtb. Seine, 3 Juli 1896, Clunet 1896, blz. 848; Parijs, 13 Januari 1925, Dalloz, *Hebdomadaire* 1925-105. Naar art. 133-135 van de « Poolsch-Oostenrijksche » wet, is de echtscheiding tusschen Joden slechts mogelijk op grond van « overspel » van de vrouw, hetbij bij gemeen overleg (« par consentement mutuel au moyen de lettres de divorce remises par le mari à la femme (cf. Piérard, *Div. et sépar. de corps* Bd III, blz. 98-99).

(12) Brussel, 8 Juni 1899, *Pascrisis* 1900-2-70.

(13) Rechtb. Brussel, 3 Januari 1923, Bull. trim. de l'Institut de droit comparé 1923, blz. 146.

(14) Bartin, *Etudes de Droit International Privé* 1899, blz. 250, alsook Aubry en Rau, 5e dr., Bd VII, blz. 413 « Pour dire toute notre pensée, nous ferons observer que si personne ne doute que dans l'hypothèse d'un contrat, les deux parties ne puissent d'un commun accord modifier postérieurement à sa conclusion ses effets et sa durée, et par conséquent substituer à la loi qui les déterminait primitivement une loi différente, on peut, au contraire, douter en matière de mariage, qu'il en soit ainsi en principe, et que le double changement de nationalité des époux, postérieur au mariage, qui les ferait passer l'un et l'autre sous l'empire d'une loi nouvelle, qui admettrait le divorce que leur statut personnel antérieur n'admettait pas, leur assure en France la faculté de divorcer.

S'il en est ainsi aux termes de l'article 8 de la convention de la Haye, pour les états signataires de la convention, il n'est pas interdit de penser que c'est là une solution transactionnelle et par conséquent exceptionnelle, que les principes généraux du conflit des lois n'imposaient pas.

(15) Laurent *Droit Civ. Intern.* Bd V, bl. 337; Répertoire de droit internat. fondé par Darras, publié par A. de Lapradelle et J. Niboyet, Sirey 1929, Bd V, V^o Divorce, bl. 550.

(16) Verbr. 9 Maart 1882, Pas. 1882-1-62; contra: Rechtb. Dieppe, 2 April 1896, Rev. Lapradelle 1906-509 en Rouen, 30 Juni 1897, Rev. Lapradelle 1906-511; Rechtb. Jassy, 20 Juli 1921, Clunet 1922-196; Verbr. Napels, 5 Januari 1920, Rev. Lapradelle, 1921-269.

de terugwijzing aanvaardt, terwijl de rechtsleer ze doorgaans verwerpt (17).

Hoewel ten onzent de meeste rechtbanken de terugwijzing uitdrukkelijk aanvaarden, leidt een beschouwing van de gebruikte motieven naar onze meening, tot de conclusie dat men de terugwijzing juist niet moest aanvaarden.

Een wijziging onzer rechtspraak is dan ook niet uitgesloten, te meer daar in Frankrijk de rechtspraak verdeeld is (18) en in Nederland de kwestie ten nadeele van de terugwijzing wordt opgelost (19).

De leer van de terugwijzing heeft tot zulke opmerkelijke studies en een zoo uitgebreide rechtspraak (20) aanleiding gegeven, dat het onze bedoeling slechts kan zijn uit een algemeen overzicht van het debat een conclusie te trekken.

8. — De hoofdrede om het stelsel der terugwijzing te veroordeelen is dat, door het verwijzen naar een buitenlandsch recht, ons Belgisch internationaal privaatrecht slechts verwijst naar het buitenlandsch «interne» recht, doch niet naar het «internationaal privaatrecht» (21). Want ieder

land heeft zijn eigen collisieregels; het heeft dan ook geen zin dat een Belgische rechter, onder voorwendsel van aanvaarding der terugwijzing, in een vreemd recht collisieregels gaat putten, welke juist in tegenspraak kunnen zijn met die van het Belgische internationaal privaatrecht (22). Wanneer de Belgische rechter, bij analogische toepassing van art. 3 B. W. de Engelsche onderdanen aan hunne nationale wet onderwerpt, dan beteekent dit, dat ten onzent de Engelschen kunnen scheiden onder de voorwaarden en om de redenen door het Engelsch recht voorzien, doch geenszins dat, wanneer het Engelsch recht naar de *lex dimicillii* zou verwijzen, deze Engelsche collisieregels in België bindend zou zijn, en dus de Belgische wet van toepassing (23).

9. — Dit principe heeft des te meer kracht waar het gaat om het Engelsch recht, daar het praktisch te betwisten is of de Engelsche wet naar die van het domicilie verwijst (24). «Het feitelijk be-

(17) Aanvaarden de terugwijzing: Verbr. 9 Maart 1882, Pas. 1-62; RechtbK Antwerpen, 16 Maart 1895, Pas. 1895-3-129, en 21 Januari 1901, Pas. 1902-3-122; Rechtb. Brussel, 29 Nov. 1922, Rev. de l'Institut, de dr. comparé 1922-304; Rechtb. Charleroi, 18 Nov. 1924, Rev. prat. Notar. 1927-127; Rechtb. Brussel, 18 Dec. 1925, Journ. Trib. 1926-63; in Frankrijk: Parijs, 16 Juni 1904, Rev. Darras 1905-147; Rechtb. Seine, 11 Febr. 1913, Rev. Darras 1914-547. Poulet op. cit., 2e dr., bl. 311-312; Rolin principes de droit intern. priv. Bd. I, bl. 258 et 259, nota 1; Colin, nota Dalloz, Pér. 1907-2-1. Verwerpen de terugwijzing: Laurent, nota Sirey 1881-4-42; De Vos: La théorie du renvoi de législations en droit international privé; Rev. de l'Inst. belge de droit Comparé, 1923 bl. 81 en 241; 1924 bl. 1 en 225; 1925 bl. 1 en 65; Labbé Clunet, 1885 bl. 5 en nota Sirey 1882-1-393; Laine Clunet, 1896-241 en 481; Bartin Principes de dr. int. priv., Bd. I, bl. 208; Pillet, Clunet, 1894 bl. 721; Principes de dr. int. priv., bl. 160, en Traité pratique Bd. I, bl. 149; Pillet et Niboyet, Manuel de droit int. priv. bl. 306; Répertoire de droit intern., door Darras Lapradelle en Niboyet Bd. V, bl. 545; Kusters: Het internationaal Burgerrecht in Nederland, bl. 135; Valéry Manuel, bl. 604; Perroud, nota Clunet 1910-889; Rechtbank Dieppe, 2 April 1896, Rev. Lapradelle, 1906-509 en Rouen, 30 Juni 1897, Rev. Lapradelle, 1906 bl. 511, alsook een opmerkelijk vonnis der Rechtb. van Sousse, 2 Dec. 1915, Rev. de dr. int. priv. et de dr. pen. intern. (Lapradelle) 1918-96; Verder, in erfeniszaken, Parijs, 1 Aug. 1905, Clunet, 1906-178; Pau, 11 Juni 1906, Clunet, 1907-156; Verbr. Turijn, 20 Febr. 1905, Sirey, 1907-4-20; Verbr. Napels, 5 Jan. 1920; Rev. Lapradelle 1921-269; Rechtb. Jassy (Roemenië), 20 Juli 1921, Clunet 1922-196.

(18) Cf. Buiten de hierboven aangehaalde Rechtspraak: Verbr. Fr., 8 Maart 1909; Clunet 1909-783-784 (in erfeniszaak); Pillet Traité pratique de dr. int. priv. Parijs 1923, Bd. I, bl. 625 («de in Frankrijk gevestigde Engelsche onderdanen hebben onderworpen aan de oorzaken tot echtscheiding door de Engelsche wet voorzien»). Contra: Verbr. Fr. 24 Juni 1878, Clunet 1879-285; 1 Maart 1910 (erfeniszaak); Clunet 1910-888 (die de terugwijzing aanvaardt).

(19) Hof 's Gravenhage, 6 Febr. 1931, Nederl. Jurisprudentie 1931, 747; Hof Gelderland, 6 Mei 1856, Weekblad van het Recht 1765; Hymans Algem. Problemen van int. priv. recht, bl. 153.

(20) Zie de rechtspraak en rechtsleer vermeld, nota 17; cf. verdere bibliographie in Poulet, 2e druk, bl. 310, nota 2. Piérard traité Div. et sépar. de corps, Bd. III, bl. 35; Pillet et Niboyet, Man. de dr. int. priv. bl. 379, nota 1 en 386, nota 1 (rechtsleer), bl. 382 en 384 (rechtspraak).

(21) Laurent, nota Sirey, 1881-4-42 en 43, die het arrest van Brussel, 14 Mei 1881 (Pas. 1881-2-263) bestrijdt («La cour confond droit civil et droit international privé; l'un règle les causes du divorce, l'autre la question de savoir quelle loi règle les causes du divorce»); Labbé Du conflit entre la loi nationale du juge saisi et une loi étrangère relativement à la loi applicable à la cause Clunet, 1885 bl. 5 en volg., cf. bl. 12 en 14: («Nous n'attendons pas d'un législateur étranger qu'il nous instruisse, nous dirige, nous indique à nos juges une ligne de conduite»). Pillet et Niboyet, op. cit., bl. 387 en 394; De Vos, Le théorie du renvoi, Rev. de l'Institut, b. de droit comparé, 1924 bl. 233; Laine, De l'application des lois étrangères en France et en Belgique Clunet 1896, bl. 241 en volg., cf. bl. 253.

(22) Daarom kan men zich niet aansluiten bij den uitleg van P. Wigny (Essai sur le droit international privé américain, bl. 217), volgens welke het juist met ons internationaal privaatrecht zou overeenstemmen den vreemden collisieregels te volgen en de terugwijzing te aanvaarden. Waar onze nationale wetgeving, al was het impliciet, de toepassing voorschrijft van de nationale wet van partijen, kan toch niet worden gezegd, dat het in den wil van den wetgever ligt, de voorkeur te geven aan de wet van het land waar partijen gehuisvest zijn, boven die van den staat waartoe zij behooren. Schrijver tracht aldus de leer van de terugwijzing staande te houden, alhoewel om praktische redenen hij zich er geen voorstander van verklaart (op. cit. bl. 224), het geval nochtans daargelaten van de Weiterverweisung (Verwijzing naar een derde recht dat de verwijzing aanvaardt).

(23) Rouen, 30 Juni 1897, Rev. Lapradelle 1906-511. Of men nu het internationaal privaatrecht met Weiss en Pillet beschouwt als een deel van het internationaal recht, ofwel met Poulet en Philomenko (cf. voor dezen laatste La théorie du renvoi en droit comparé, Parijs, 1935, bl. 172) als een onderdeel van het interne recht, dat blijft naar onze meening zonder belang, daar men het er in de praktijk over eens is dat, alhoewel het streven naar eenvormige rechtsregels en een eensluidend internationaal privaatrecht gewenscht is, de bestaande wettelijke collisieregels niettemin een nationaal karakter dragen (wat door Pillet en Niboyet Manuel de dr. int. pr. bl. 37 genoemd wordt «le caractère national des règles de conflits de lois»), en anderzijds het Internationaal Privaatrecht in elken Staat een zelfstandige massa vormt, die moet onderscheiden worden van het overige privaatrecht, gewoonlijk «intern» genoemd (cf. Hymans, op. cit. bl. 13).

(24) Cf. Prof. Laine, De l'application des lois étrangères en France et en Belgique, Clunet 1896, bl. 241 en volg., 481 en volg., cf. bl. 487 «Quelle est la loi anglaise... la loi du domicile... Cette théorie ne peut être considérée comme l'exacte expression de la jurisprudence»; en bl. 491: «Certes Dicey pose en règle que la loi du domicile régit les droits relatifs au divorce (Le statut personnel anglais, Bd. I, bl. 283, Bd. II, bl. 85 en volg.) et selon Westlake le divorce prononcé par une cour étrangère est estimé valable en Angleterre, si les parties étaient domiciliées dans le ressort de cette Cour au moment de l'intentement du procès et si la cause est admise par la *lex fori* (A treatise on private international law, 3e dr., §§ 50, 52). Mais la raison? Est-ce parce que le divorce appartient au statut personnel qui est régi par la loi du domicile, comme le dit le tribunal de Bruxelles (19 Febr. 1881; 1881-4-41)? Je crois plutôt que c'est une considération différente, celle que le divorce intéresse l'ordre public là où les époux sont domiciliés». De schrijver betwist verder de geldigverklaring in Engeland van het vonnis der Rechtbank te Brussel, dat de echtscheiding toelaat om een in Engeland onbekende oorzaak, doch hierop komen we verder terug. Zie ook het vonnis Dieppe, 2 April 1896, Rev. Lapradelle 1906, bl. 510: «Il est inexact de poser en principe que le droit anglais, sans se préoccuper de la nationalité, admette la loi du domicile pour régler l'état des personnes en matière de divorce. Cette application n'est pas écrite dans la loi anglaise, elle dérive seulement d'une tendance de la jurisprudence anglaise, qui après avoir admis la prédominance de la loi nationale, paraît s'être arrêtée, à l'observation de la loi du domicile... Cette règle imposée par aucun texte ni coutume pourrait être modifiée par une évolution de la jurisprudence».

oordeelen van den inhoud der Engelsche wet», verklaart weliswaar, voorzichtigheidshalve, het Hof van Verbreking in zijn arrest van 9 Maart 1882, behoort souverain aan den rechter die ten gronde vonnist. Maar desalniettemin bekrachtigde ons hoogste gerechtshof zoodoende het stelsel der aanvaarding van de terugwijzing, waartegen Advocaat-Generaal Laurent zich had verzet in zijn advies, hetwelk aan het arrest van Brussel, 14 Mei 1881 (25) voorafging. Doch de beslissing had plaats in 1882, op een oogenblik dat de « terugwijzing » practisch nog tot geen diepe besprekingen aanleiding had gegeven, zoodat zelfs in 1907 professor Colin (26) zeggen mocht dat « tot dan toe de aanvaarding van de terugwijzing door Aubry en Rau in de vijfde uitgave van hun werk niet eens besproken was, en buiten een studie van Labbé (Clunet 1885, blz. 5 en volg.) geen ernstige critiek had verwekt. »

10. — Sedertdien is de toestand gewijzigd: een zeer gefundeerde rechtsleer (27) verwerpt de terugwijzing zooals ook het Instituut van Internationaal Recht, in 1900, op voorstel van de rechtsgeleerden Lainé en Buzzati (28) dat deed.

Wel voeren de heeren Rolin en Depaepe enkele argumenten aan ten gunste van de rechtspraak van het Hof van Verbreking, doch deze weerstaan o. i. niet aan de er tegen uitgeoefende critiek. Door de *lex fori* toe te passen, zoo verklaart Rolin (29) wordt op den vreemdeling in werkelijkheid zijn nationale wetgeving toegepast. « Deze wetgeving wordt integendeel geweld aangedaan, aldus Depaepe (30) wanneer ze tot een geval wordt uitgebreid, waar zij in werkelijkheid niet van toepassing is. »

Terecht antwoordt raadsheer Devos daarop in een zeer grondige studie (31), met Labbé (32), Bartin (33), Pillet en Niboyet (34), dat het niet opgaat zich door een vreemd recht den weg te laten aanwijzen tot regeling van het conflict. Wanneer ten onzent de « nationale » wet, in Engeland daarentegen de wet van het « domicilie » wordt aangewezen om een bepaald conflict in zaken van echtscheiding, te regelen, dan heeft het voor den Belgischen rechter geen zin den Engelschen collisie-regel boven den Belgischen te verkiezen. In deze

collisie van collisieregels verklaart het Hof van Douai in een arrest van 26 Maart 1929 (35), moet de beslissing uitvallen ten voordeele van artikel 3 van het burgelijk wetboek; want dit behelst een souverain principe, tevens van openbare orde, dat door een vreemd recht niet mag worden aange-tast.

11. — De kwestie is dan ook niet of hier aan een concessie, een geschenk vanwege het vreemde recht wordt verzaakt (36). Want de principen van internationaal privaatrecht hebben immers een gebiedend karakter, waardoor noodzakelijkerwijze elk vreemd « internationaal privaatrecht » op zijde wordt geschoven (37). Maar het gaat hier niet om een « concessie » door de vreemde wet, daar de terugwijzing naar de *lex fori* aan den anderen kant tot gevolg heeft, dat in het buitenland de Belgische onderdanen door het Engelsche of het Amerikaansche recht en niet door hun nationaal recht beheerscht worden (38).

12. — Dezelfde critiek richten we tot de leer van Lerebours-Pigeonnière (39) voor wien men nimmer « plus royaliste que le roi » hoeft te zijn. Waar het vreemdelingen betreft, maakt deze schrijver een onderscheid tusschen hen, wier land het nationaliteitsbeginsel huldigt, en hen wier land een ander principe is toegedaan. Ten aanzien van deze laatsten moet de wet van hun domicilie worden toegepast.

Tot dezelfde conclusie, doch langs een anderen weg, komt professor Philonenko in zijn boek « La théorie du Renvoi en droit comparé » (40), wiens leer een groote gelijkenis vertoont met die van professor Hymans (41). Het stelsel van de terugwijzing wordt door hen beschouwd als niet bestaande of minstens als ontbloomt van alle belang: de vraag van het al of niet aanvaarden van de terugwijzing maakt slechts een onderdeel uit van de algemeene theorie aangaande de internationale draagkracht van de collisieregels. Van dit standpunt uitgaande, meenen laatstgenoemde schrijvers dat vreemdelingen, voor wie volgens hun eigen recht de nationaliteit niets beteekent, ter beoor-

(25) Belg. Jud. 1881, kol. 758 en volg.; cf. 762 « le tribunal a appliqué à tort la loi du domicile, il fallait appliquer la statut personnel et les causes de la loi anglaise ».

(26) Colin, Nota Dalloz, Per. 1907-2-1, cf. bl. 2.

(27) Rechtsleer, aangehaald nota 17.

(28) Cf. Weiss, Bd. III, bl. 84-85 (nota) In de « Restatement of the law of the conflict of laws » (art. 7), soort feitelijk, niet door den wetgever opgestelde doch door het « American Law Institutes » goedgekeurde codificatie van het Noord-Amerikaansche I. P. recht wordt insgelijks de terugwijzing verworpen. Zie desaangaande Wigny, Essai sur le droit privé international américain, Sirey 1932, bl. 224.

(29) Rolin, Principes de droit international privé, Bd. I, bl. 258, alsook Bd. II, bl. 46.

(30) Depaepe, Etudes sur la compétence civile à l'égard des étrangers, Brussel 1900, Bd. I, bl. 223; in zelfden zin Piérard Div. et sépar. de corps, Bd. III, bl. 35.

(31) Devos, La théorie du renvoi de législations en droit intern. privé. Rev. de l'Institut belge de droit comparé, 1923 bl. 1 en volg., cf. 1924, bl. 233.

(32) Labbé, Du conflit entre la loi nationale du juge saisi et une loi étrangère relativement à la loi applicable à la cause Clunet, 1885 bl. 5 en volg., cf. bl. 11 en 15.

(33) Bartin, Principes de droit intern. privé., Parijs 1930, bl. 208-209.

(34) Pillet et Niboyet, Manuel bl. 394.

(35) Douai, 26 Maart 1929, Revue Niboyet 1929-500, goedgekeurd in het Répertoire de dr. international van Darras, de Lapradelle en Niboyet, Bd. V, Ve Divorce, bl. 545; id. nopens het imperatief karakter van het conflictenrecht: Verbr. Napels, 5 Jan. 1920, Rev. de dr. int. pr. et de dr. pén. int. (Revue Lapradelle) 1921-269; zie ook Devos, op. cit., 1924 bl. 227, nopens de Voorbereidende Werken van het B. W., waar uit de verklaringen van Tronchet, Portalis en Grenier wordt afgeleid dat de wetgever de terugwijzing niet wil.

(36) Zie in dezen zin het verslag van raadsheer Denis, Sirey, 1913-1-105, Dalloz, 1912-1-262; contra: Perroud, nota Clunet, 1910-889; Pillet en Niboyet, Manuel bl. 388; Bartin, Principes de dr. int. privé. Bd. I, bl. 210, die dit argument van het geschenk noemt « la jurisprudence des camarades ».

(37) Bartin Principes de dr. int. pr. bl. 208-209: « Les règles de conflit sont impératives... or il y a deux règles dans le conflit; l'une qui le soustrait à la loi française, l'autre qui le fait régir par telle loi étrangère. Or si la première proposition est impérative, la deuxième l'est au même titre, car les deux propositions ne font qu'une règle de droit. »

(38) Devos, La théorie du renvoi, Rev. de l'Institut belge de dr. comparé, 1923 bl. 244.

(39) Lerebours-Pigeonnière, Observations sur la question du renvoi, Clunet, 1924 bl. 877 en volg., cf. bl. 898-899; précis de droit int. privé. Dalloz, bl. 293-295.

(40) Philonenko, la théorie du renvoi en droit comparé, Parijs 1935, bl. 167 en 174.

(41) Hymans, Algem. Probl. van intern. privaatrecht, 1937, bl. 160.

deeling hunner persoonlijke rechtsverhoudingen in een ander land, het beste, aan de wet van hun domicilie onderworpen worden en niet aan hun nationale wet (42).

13. — Tegen deze theorie vallen meerdere opmerkingen te maken. Vooreerst de onzekerheid welke zij biedt. Lerebours-Pigeonnière beperkt zijn leer (aanvaarding van de terugwijzing) tot de gevallen van het personeel statuut (43), terwijl Philonenko geneigd is er niet van af te zien, zelfs niet in geval van verwijzing naar een derde recht, zooals de *lex rei sitae* of de wet van de plaats der voltrekking van een handeling. Wanneer het principe waarop de terugwijzing steunt, echt en gegrond bevonden wordt, is er inderdaad geen reden aanwezig om de terugwijzing te verwerpen in gevallen, b.v. waar het niet personen, doch goederen betreft, waarvan een Staat zou beweren dat ze aan zijn souvereiniteit onderworpen zijn, omdat ze op zijn grondgebied gelegen zijn (44).

Het hoofdargument tegen de door Lerebours-Pigeonnière, Hymans en Philonenko in nieuwe vorm gegeven theorie, is dat zij indruischt tegen het «imperatief karakter» van de door iederen Staat aangenomen collisieregels. Elk land bepaalt soeverein zijn eigen collisieregels; in geval van verwijzing van vreemdelingen naar hun nationaal (intern) recht, kan er dus geen spraak zijn, zooals door Bartin, Pillet en Niboyet op meesterlijke wijze werd aangetoond (45) daarvan af te zien, omdat de alsdus gevolgde collisieregels niet zou overeenstemmen met die van den vreemden Staat, welke zijnerzijds gewicht zou hechten aan het «domicilie» in plaats van de «nationaliteit». Iedere Staat is gebonden door zijn eigen collisieregels.

De derde reden, welke in feite ditmaal, de bestreden theorie gebrekkig maakt, zijn de praktische nadeelen welke aan de leer van het domicilie verbonden zijn, als deze door de aanvaarding van de terugwijzing wordt binnengehaald. Al wordt van het domicilie een min of meer strenge bepaling gegeven in den zin van een «stevig en vast verblijf», het ligt niettemin voor de hand, dat «staat en bekwaamheid» aan alle mogelijke wijzigingen onderhevig worden gemaakt door een eenvoudige verandering van woonplaats van min of meer kor-

ten duur, en dat aan de partijen een gemakkelijk middel tot wetsontduiking wordt verschaft (46).

14. — Van een anderen kant, kan men zich afvragen of de hier besproken theorie ten slotte wel een nieuwe leer uitmaakt. Zij lijkt ons veeleer een terugkeer naar de comitas-leer van vroeger, en impliciet te berusten op de gedachte van een «geschenk» een «concessie» ons door het vreemde recht gedaan, welke men niet hoeft te laten vervallen (47). Maar de gedachte van geschenk of concessie behoort tot een in onze landen thans verworpen opvatting van internationaal privaatrecht (48): de toepassing van deze of gene wet geschiedt niet uit welwillendheid, noch op grond van een gedane concessie; de rechtsbegrippen van ons burgerlijk wetboek staan immers niet in verband met de oud-Nederlandsche comitas-leer, waar met een vreemd recht uit een soort beleefdheid, rekening wordt gehouden.

Men hoeft zich evenmin te laten verleiden door het gemak van toepassing van het inheemsch recht. Want wordt de terugwijzing aanvaard in geval van verzending naar de *lex fori*, dan moet zij ook worden aanvaard in geval van verwijzing naar een derde recht, wat «verdere verwijzing» genoemd wordt en bijna onoverkomelijke moeilijkheden kan veroorzaken (49).

15. — Als argument voor de terugwijzing wordt van den anderen kant aangevoerd dat, door hare aanvaarding, de rechtsverhouding van vreemdelingen geregeld en beoordeeld wordt zooals het in het buitenland zou geschieden: men vonnist naar het recht van het verwijzend land «zooals de vreemde rechter het zou doen».

Daarop antwoordt zeer fijn professor Hymans, dat wanneer «in beide landen de rechters aldus te werk gingen (met wederzijds te vonnissen zooals de ander het zou doen), zij gelijken zouden op twee personen, die beide den ander het eerst ergens binnen willen laten gaan en daarin blijven volharden» (50). Overigens brengt de aanvaarding der terugwijzing geenszins eenvormigheid der

(46) Cf. Répertoire prat. de dr. internat. Van Darras, Lapradelle en Niboyet, Bd. V, bl. 546; Pillet en Niboyet, op. cit. bl. 516.

(47) Verkeerdelijk meent Westlake (cf. de voorstelling van de leer van Westlake in Clunet, 1904 bl. 551 en volg. door Ligeoix, cf. bl. 553; zie ook Bartin, Principes de dr. intern. priv., Bd. I, bl. 211-212) dat de vreemde wetgever, door zijn onderdanen aan de *lex fori* te onderwerpen, een in ons Belgisch recht «openstaande plaats» aanvult. De plaats staat immers niet open, daar ons internationaal privaatrecht oplossingen bevat voor conflicten waarin vreemde elementen betrokken zijn (Bartin, op. cit. bl. 213; Devos, Rev. de l'institut b. de droit comparé, 1925 bl. 74. «Chaque législateur doit légiférer non seulement pour ses nationaux mais pour la société universelle. Il ne doit pas se désintéresser des étrangers».

(48) Opvatting van Voet en Huber (cf. Lainé, De l'application des lois étrangères en Belgique, Clunet, 1896 bl. 259.

(49) Zie b. v. de gevallen aangehaald door raadshoofd Devos, Rev. de l'institut b. de dr. comparé, 1925 bl. 75-76.

(50) Hymans, Algemeene problemen van Internationaal Privaatrecht, Zwolle 1937, bl. 155. Zie Wigny, «Essai sur le droit international privé américain», bl. 222, hoe in zaken van erfenis de terugwijzing geen waarborg biedt voor eenvormigheid der gegeven oplossingen. Wanneer een nalatenschap goederen in verschillende landen omvat, zal ieder staat op grond van de terugwijzing ten slotte zijn eigen recht toepassen. Schrijver (op. cit. 222-223) komt met prof. Hymans (loc. cit.) tot het besluit dat uitkomst alleen mogelijk is, wanneer het eene recht de terugwijzing erkent en het andere daarvan niet wil weten. Maar hierdoor wordt juist een algemeene aanvaarding van de terugwijzing bestreden.

(42) Hymans en Philonenko, loc. cit. Deze laatste schrijft namelijk (bl. 167, in fine): «s'agissant des règles qui sont posées par la souveraineté étrangère dans les limites de son territoire, auxquelles elle reconnaît pleine valeur, comment ne pas reconnaître que la loi étrangère peut aussi limiter sa propre action aux limites de ce territoire et que cette limitation doit nécessairement s'imposer à tout Etat étranger»; zie nog bl. 147: «Du moment que le législateur britannique considérerait que mieux vaut abandonner cette protection (de ses nationaux) à la *lex domicilii*... pourquoi serait-on plus royaliste que le roi et pourquoi ne pas laisser la souveraineté la plus intéressée disposer par rapport à cette question, selon ses propres vues?»

(43) Lerebours-Pigeonnière, Précis de dr. int. pr. bl. 294.

(44) Philonenko, op. cit., bl. 151.

(45) Bartin, Principes de dr. intern. priv. Bd. I, bl. 208: «Les règles de conflit sont impératives...». (Cf. Verder den tekst aangehaald supra, nota 37). Pillet en Niboyet, Manuel de dr. int. priv., bl. 394: «Chaque Etat en raison de son indépendance possède son propre système de solution des conflits... Est-il possible après cela de reconnaître à une règle de conflit de lois d'un autre souverain étranger une autorité plus grande qu'à celle de la *lex fori*. Si de ces deux règles l'une doit l'emporter, c'est incontestablement celle du juge saisi...».

rechtspraak mede, aangezien in geval van verwijzing naar de *lex fori*, de toepasselijke wet juist met die van het domicilie verandert; en aangezien ook de bevoegdheid der rechtbank doorgaans van het domicilie afhangt, ligt het voor de hand dat de toepasselijke wet noodzakelijkerwijze verandert met de Rechtbank die van de zaak kennis neemt (51).

16. — In verband daarmee moet ook de beschouwing van de baan worden geschoven, «dat, door de aanvaarding van de terugwijzing, de kans groter wordt om het vreemde vonnis in het nationale land der partijen te zien erkennen en uitvoeren». «Juist integendeel», antwoorden daarop terecht Hymans en Lainé (52), «de verwerping der terugwijzing en het toepassen van het vreemde interne recht zullen een reden zijn om in het land, waar dit recht geldt, de rechtskracht van het in den vreemde gewezen vonnis te doen erkennen». Men zal er er in Engeland niet over klagen, dat een Engelschman in België op dezelfde wijze wordt behandeld als wanneer hij in zijn land was blijven wonen.

Men zou er anders bovendien nog toekomen, aldus Bartin, (53), de conflicten te laten beheerschen door de wet van het land, waar het Vonnis zal worden uitgevoerd, wat tot een onmogelijkheid voert, daar het niet van tevoren te bepalen is, waar die uitvoering zal geschieden en deze bovendien in meerdere landen noodzakelijk kan zijn.

17. — Maar wat daarnaast altijd als hoofdwoord op den voorgrond moet worden geplaatst is de beschouwing dat ieder land zijn eigen collisieregels dient toe te passen. Waarom dan den Belgischen rechter er toe nopen den collisieregels, b.v. van het Engelsch recht te volgen — wat door het aanvaarden van de terugwijzing noodzakelijk wordt — als harerzijds de Engelsche rechtbanken, zonder rekening te houden met buitenlandse collisieregels, alle bij haar aanhangige gevallen door de wet van het domicile laten beheerschen?

Met de Lapradelle en Niboyet moet men verder niet uit het oog verliezen dat de aanvaarding van de terugwijzing in menig geval de wetsontduiking bevordert. «*Le théorie du Renvoi*», aldus de genoemde schrijvers, (aboutit à ce résultat regrettable de susciter de la part des ménages Américains ou Anglais soucieux de divorcer des domiciliations fictives à Paris uniquement pour obtenir de nos tribunaux l'accomplissement de leurs objectifs» (54).

Weliswaar, is er een zekere moeilijkheid (55)

gelegen in het onderscheid maken tusschen de bepalingen van «intern» en «internationaal privaatrecht», onderscheid dat zich als noodzakelijk voordoet aan wie met ons aanneemt, dat «toepassing op vreemdelingen van hun nationale wet» toepassing beduidt van het nationaal interne recht, maar nog geen verwijzing naar het buitenlandsche recht in zijn geheel, het Intern. Privaatrecht inbegrepen. Maar deze moeilijkheid is niet onoverkomelijk, zelfs niet in die gevallen waar de bepalingen van I. P.-recht in wetboeken of bijzondere wetten vervat zijn. Het opsporen dezer wetteksten, die doorgaans slechts op een klein aantal rechtsregels neerkomen, in enkele Code-artikels opgesloten, werd reeds meermalen ondernomen (56). Het wordt vergemakkelijkt wanneer bedoelde rechtszegels in een «Wetboek van Internationaal Privaatrecht» zijn samengevat, zooals dit het geval is voor den «Code Bustamante», van 20 Februari 1928 in vele Zuid-Amerikaansche staten.

18. — In September 1900, keurde het «Institut de Droit International» de leer der terugwijzing af, op voorstel van Lainé en Buzatti. Men meene echter niet, zooals soms ten onrechte geschiedt (57), dat daarop in zekere mate werd teruggekomen bij het Haagsche thans door België opgezegde huwelijksverdrag van 12 Juni 1902, waarvan artikel 1, betreffende de bekwaamheid om te huwen, verwijst naar de nationale wetten der aanstaande echtgenooten «ten ware laatstvermelde wetten naar een andere wet zouden verwijzen».

Welnu het lag niet in de bedoeling van de conferentie, zooals door Lainé overtuigend is aange-toond (58), een concessie te doen aan de leer van de terugwijzing. Men had slechts het Zwitsersche recht voor oogen, dat aan Zwitsers toestaat, wanneer zij in den vreemde huwen, zich te houden aan de bekwaamheidsvoorwaarden, hetzij van de Zwitsersche wet, hetzij van de wet van het domicilie of van de plaats der huwelijksvoltrekking (59). Men streefde er naar door deze concessie, die geen verplichting oplegt, maar integendeel de zaken vergemakkelijkt, zooveel mogelijk de in den vreemde aangegane huwelijken geldig te verklaren. Doch er was geen sprake van om de rechtbanken te onderwerpen aan de regels van een «buitenlandsch internationaal privaatrecht».

* * *

19. — Uit dit kort overzicht van de leer van de terugwijzing, besluiten wij dus tot het niet aanvaarden, tot het verwerpen van de terugwijzing.

(51) Labbé, Clunet 1885, bl. 10.

(52) Hymans, op. cit. bl. 155; Lainé, La théorie du renvoi, Rev. de dr. intern. privé 1909, bl. 18; in zelfden zin: de deensche door Lainé aangehaalde rechtsleer (Lainé, op. cit. bl. 19-20).

(53) Bartin: Principes de dr. int. priv., Bd. I, bl. 208.

(54) Répertoire pratique de dr. intern. fondé par Darras, publié par A. de Lapradelle en J. Niboyet, Bd. V, Ve Divorce, bl. 546.

(55) Moeilijkheid, welke professor Colin zeer gewichtig acht (nota Dalloz, Pér. 1907-2-1). Zie ook dienaangaande Westlake, die dit onderscheid tusschen intern recht en internationaal recht onmogelijk acht (Clunet, 1904 bl. 553) en de verwerping van de meening van Westlake door Buzatti en Ligeoix (Clunet, 1904 bl. 556-557). Cf. ook, Supra, nota 23.

(56) Cf. Pillet, Traité pratique de dr. intern. priv. Bd. I, Parijs 1923, bl. 141 (art. 47, 170, 999, 2128 Burg. Wetb., en enkele wetsbepalingen betreffende de nationaliteit); Hymans alg. Problemen van int. priv. recht, bl. 30; Devos, Rev. de l'Institut belge de droit comparé 1925 bl. 65; Buzatti, Annuaire de l'Institut de dr. intern. Bd. 18, bl. 147 en 169.

(57) Weiss, traité de dr. intern. priv., 2e druk, Bd. III, nota, bl. 90.

(58) Lainé, La théorie du renvoi, Rev. de dr. int. priv. 1909, bl. 29; zie ook Bartin, Principes de dr. int. priv., Parijs 1930, Bd. I, bl. 218, nota.

(59) Art. 25 der Zwitsersche wet van 24 December 1874: «Sera reconnu comme valable dans toute la confédération le mariage conclu dans un canton ou à l'étranger conformément à la législation qui y est en vigueur».

Op Engelschen wenschen wij dus hun eigen, niet de Belgische wet te zien toegepast.

Het blijft weliswaar wenschelijk dat alle staten eenvormige collisieregels aannemen, wat men kan nastreven door het sluiten van tractaten (60). In dit opzicht werd de opzegging in 1918 van de Haagsche familie-tractaten door menigeen als een betreurenswaardig feit beschouwd (61). Maar bij gebrek aan tractaten, is het naar onze meening een uitgemaakte zaak, dat ieder land zijn eigen collisieregels moet volgen ter oplossing van de internationaal privaatrechtelijke conflicten, zooals in echtscheidingsgedingen. Wanneer de rechtbanken, bij analogische toepassing van artikel 3 B. W. op vreemdelingen, een beroep doen op de vreemde nationale wet, dan beteekent dit alleen een beroep op het buitenlandsch «interne» recht, doch niet op de buitenlandsche collisieregels.

II. — OVER DE MOGELIJKHEID VAN VERBREKING IN GEVAL VAN KLAARBLIJKELIJKE SCHENDING VAN EEN VREEMD RECHT

20. — Aan deze conclusie nopens de terugwijzing moeten enkele woorden worden toegevoegd over de rechtspraak van het Hof van Verbreking ten opzichte van de conflicten van internationaal privaatrecht.

Wij maakten reeds melding van het arrest van 9 Maart 1882 (62), dat impliciet de terugwijzing aanvaardt.

Laten we thans zien hoe en waarom het Hof tot de reeds vermelde conclusie komt: «Attendu qu'en supposant que l'arrêt ait fait une interprétation erronée du droit Anglais, et ait admis à tort que ce droit permet à la loi du domicile de régler les causes du divorce, cette interprétation, depouillée de toute contravention à une loi belge n'est plus qu'une appréciation souveraine du fait».

In werkelijkheid heeft het Hof er de nadruk op willen leggen, dat het de toepassing van een vreemde wet als een feitelijke vraag beschouwt, niet vatbaar voor verbreking.

Advocaat-generaal Mesdach de ter Kiele had van te voren gewezen op de bijna onoverkomelijke moeilijkheid om den juisten inhoud te kennen van het toepasselijke Engelsche recht, en te weten te komen of dit recht al of niet naar de *lex fori* verwijst.

Welnu, vanaf het oogenblik dat de besprekingen begonnen te loopen over het toekennen van het karakter van «feitelijke vraag» aan de interpretatie van de vreemde wet, was meteen de kwestie van de terugwijzing zelf afgewezen, aangezien deze reeds aanstonds een onderscheid veronderstelt tusschen de bepalingen van «intern» en «internationaal privaatrecht» in de bedoelde vreemde wetgeving. Slechts nadien kon worden uitgemaakt of

de i. c. toepasselijke wet was geschonden (63). Doch het Hof weigerde dit onderzoek.

21. — De vraag rijst of deze kwestie, wanneer zij heden ten dage opnieuw aan ons hoogste gerechtshof zou worden voorgelegd, niet in een anderen zin zou worden beantwoord, nu de rechtsleer doorgaans de terugwijzing verwijst. Zelfs als, vooral in verband met de praktische moeilijkheden die er aan verbonden zijn, het Hof van Cassatie zijn taak niet wenscht uit te breiden tot het nasporen van den inhoud van de vreemde wetgevingen, dan blijft het niettemin duidelijk, dat onze rechtspraak zich door een vreemden staat niet de regels kan laten voorschrijven, welke zij moet volgen voor de oplossing van bij haar aanhangige conflicten.

22. — Bovendien wordt het beschouwen van de interpretatie van de vreemde wet als «een feitelijke vraag» meer en meer bestreden (64). Weliswaar stemt hierin de rechtspraak van het Verbrekingshof (65) overeen met die van het Hof van Cassatie in Frankrijk (66) en van het Reichsgericht van Leipzig (67) — in Nederland en Italië (68) worden tegenstrijdige beslissingen aangetroffen — maar het blijkt van den anderen kant een vaststaand feit, dat, alhoewel het I. P.-recht zich practisch eerst sedert een vijftigtal jaren heeft ontwikkeld, bij de

(63) Labbé, *Du conflit entre la loi nationale du juge saisi et une loi étrangère relativement à la loi applicable à la cause* Clunet 1885, bl. 5 en volg.; cf. bl. 15: «La cour dit simplement que l'interprétation de la loi étrangère est une question de fait. Elle ne se prononce pas sur la violation de la loi applicable en cause, c. a. d. sur la question du renvoi».

(64) Philonenko, *La théorie du renvoi en droit comparé*, 1935, bl. 75 en de in nota (loc. cit. nota 1), aangehaalde Italiaansche rechtspraak; Pillet, *Traité pratique de dr. intern. priv.*, Bd. I, Parijs 1928, bl. 150. Zie ook, infra, de verder vermelde rechtsleer en rechtspraak.

(65) Verbr. 9 Maart 1882 (reeds vermeld) Pas. 1882-1-162; Verbr. 7 Sept. 1883, Pas. 1883-1-338; 13 Mei 1897, Pas. 1897-1-185; H. Simont, *Des pourvois en cassation en matière civile*, Brussel 1933, bl. 205; Scheyven, *Traité prat. des pourvois en cassation*, Brussel 1866, bl. 93.

(66) Verbr. Fr. 25 Mei 1868, Sirey 1868-1-365; 29 April 1885 S. 1886-1-119; 11 Nov. 1885 S. 1889-1-70; 26 Febr. 1890, Clunet 1890-117; 10 Febr. 1920, Sirey 1921-1-31; 19 Febr. 1929, Dalloz 1929-1-73; Dall. Hebd. 1929-161. Cf. nopens deze Fransche rechtspraak G. Marty, *La distinction du fait et du droit. Essai sur le pouvoir de contrôle de la Cour de Cassation sur les juges du fait*, Parijs 1929, bl. 130-132.

In enkele gevallen heeft nochtans het Hof van Verbreking in Frankrijk zijn toezicht uitgestrekt tot de interpretatie van het vreemde recht: cf. Verbr. Fr. 24 Juni 1878, Sirey 1878-1-429 (het welbekend arrest Forgo, waarbij de inhoud werd nagespoord van het Beiersche internationaal privaatrecht, en op grond van een verkeerde interpretatie daarvan het arrest van het Hof van Bordeaux vernietigd. (Cf. nopens de zaak Forgo, Philonenko, *L'Affaire Forgo*, Clunet 1932 bl. 281 en volg); Verbr. Fr. 12 Febr. 1879, Dalloz 1879-1-84 (waar het gaat om artikel 972 van het Belgisch burgerlijk wetboek); Verbr. Fr. 18 Juli 1876, Dalloz 1876-1-497 (dat een vreemd decreet betreft).

(67) Reichsgericht Leipzig, 26 Sept. 1883, Clunet 1886-606. Contra: Reichsgericht Leipzig, 21 Febr. 1884, Clunet 1885-330.

(68) In Nederland: Hooge Raad, 29 Jan. 1886, Clunet 1888-65 (geen Verbreking wegens de schending van de bepalingen van een vreemd recht). Contra: Hooge Raad, 25 Juni 1920 (cf. Kusters en Beilemans, *Les Conventions de la Haye de 1902 et 1905*; Haarlem 1921, bl. 591 «(betreffende de scheiding van lijf en goederen) het beoordeelen van de schending van de bepalingen van het Duitsche burgerlijk wetboek behoort tot het terrein van den Nederlandschen Cassatierechter, gezien art. 1 van het Verdrag van 12 Juni 1902 naar de nationale wet der echtelieden verwijst en dienvolgens rechtstreeks inbreuk wordt gemaakt op een voorschrift van Nederlandsch recht».

In Italië: Verbr. Turijn, 23 April 1884, Clunet 1886-746; Contra: Napels, 26 Jan. 1897, Clunet 1899-414. Zie verder volgende beslissingen welke insgelijks verbreking mogelijk achten wegens verkeerde interpretatie van een vreemde wet: Sénat dirigeant de Russie, 10 April 1896 en 5 Maart 1904, Clunet 1897-206 en 1910-685.

(60) Laurent, *Dr. civ. intern.* Bd. V, bl. 352.

(61) Poullet, 2de dr., bl. 493.

(62) Verbr. 9 Maart 1882, Pas. 1882-1-62.

meeste auteurs (69) een spontane reactie ontstond tegen de bovengemelde jurisprudentieele strekking, om redenen welke de aandacht waard zijn.

Het Hof van Verbreking, zoo verklaart de rechtspraak, moet slechts de eenvormige toepassing verzekeren van de Belgische wet (70). Om de juiste uitlegging van de vreemde wet hoeft zij zich niet te bekommeren.

Hierop wordt met recht geantwoord (71), dat de voorbereidende werken van het Decreet van 27 November-1 December 1790, waarbij het Hof van Verbreking werd opgericht, volgens de verklaringen van Chabroux, Robespierre, Clermont-Tonnerre en Merlin, het oog hadden op de schending van de toepasselijke, doch niet uitsluitend Fransche (Belgische) wet: « un régulateur du pouvoir judiciaire chargé de prononcer si le juge ne s'est pas écarté de la loi ». Welnu, juist bij de toepassing van een vreemd recht, is toezicht het meest noodzakelijk.

Wanneer een bijzondere wettekst zooals art. 3 (impliciet) of 999 B. W., naar een vreemd recht verwijst, beperkt het hoogste gerechtshof zijn toezicht tot het onderzoek of de rechter verklaard heeft zich naar het vreemd toepasselijke recht te gedragen; maar het wordt verder aan hem overgelaten om souverain den inhoud van de vreemde wet te bepalen.

Hiertegen wordt opnieuw door de rechtsleer aangevoerd dat een verkeerde toepassing van een vreemd recht op het niet-toepassen van dit recht neerkomt, dus onrechtstreeks op een schending van het Belgische internationaal privaatrecht, hetwelk deze toepassing oplegt. Een vreemdeling, die den ouderdom van 22 jaar heeft bereikt, in strijd met zijn nationale wet « minderjarig » verklaren, komt toch neer op een schending van het Belgische recht, dat den vreemdeling, wat zijne bekwaamheid betreft, aan zijn nationale wet onderwerpt (72).

24. — Dit is des te onbegrijpelijker, omdat de cassatie zich uitstrekt tot het nasporen van den inhoud van aangegane verbintenissen, dewelke volgens art. 1134 B. W. de wet vormen van de partijen, doch « stricto sensu » geen wet zijn.

Het is niet van belang ontbloot hier een oogenblik de arresten na te gaan, waarin het Hof van Verbreking zijn toezicht omschrijft op de uitlegging der verbintenissen door den rechter, die ten gronde uitspraak doet.

Het staat den rechter immers niet vrij den zin van de clausules van een contract te verdraaien;

de woorden moeten hun normale beteekenis behouden. Meerdere rechterlijke beslissingen werden op grond van dergelijke « zinsverdraaiing » vernietigd (73). Slechts wanneer een verbintenis voor verschillende interpretaties vatbaar is, wordt aan de rechtbanken souverain de taak overgelaten, den werkelijken zin er van te bepalen (74).

Is het nu niet redelijk, zooals vooraanstaande schrijvers het reeds hebben opgemerkt (75), dit toezicht van het Hof van Verbreking te zien uitbreiden tot de interpretatie van de vreemde wet, minstens in die gevallen, waar de toepassing van het vreemde recht door een uitdrukkelijke wetsbepaling ten onzent wordt voorgeschreven (76)? Mag hier niet worden verklaard dat, bij verkeerde interpretatie van het vreemde recht, de laatstgenoemde wetsbepaling geschonden wordt, zooals dit het geval is met artikel 1134 B. W., bij niet-eerbiediging van de termen van een verbintenis?

25. — In zijn belangwekkend werk « Méthode d'interprétation et sources en droit positif » onderstreept Gény de evolutie van de rechtspraak van het Fransch Verbrekingshof ten opzichte van het Internationaal Privaatrecht (77). In den beginne wei-

(73) Verbr. 12 Juli 1894 (met eensluitende besluiten van eerste Advocaat-Generaal Melot), Pas. 1894-1-263 en 18 Juli 1895, Pas. 1895-1-257 (gevallen van contracten met genealogen); Verbr. 7 Febr. 1901, Pas. 1901-1-127 (huurcontract); Verbr. 18 Juli 1901, Pas. 1901-1-347 (contract van dienstverhuring); Verbr. 6 Maart 1924, Pas. 1924-1-234 (huurcontract). Deze vernietigingen van vonnissen en arresten werden uitgesproken omdat de « letter » van de verbintenissen niet werd geëerbiedigd. Hetzelfde toezicht wordt uitgeoefend over de interpretatie van de akten en besluiten der partijen, tot vaststelling of een eisch als « nieuw » en dienvolgens niet ontvankelijk dient te worden beschouwd (cf. H. Simont, Des pourvois en cassation en matière civile, bl. 191).

Wat de Fransche rechtspraak betreft, zie Verbr. Fr. 20 Jan. 1868, Dalloz 1868-1-22 (testament); 15 April 1872 D. 1872-1-176; 22 Juli 1872 D. 1873-1-111; 30 Nov. 1892 D. 1893-1-85; 8 Maart 1921, Sirey 1922-1-79.

(74) Verbr. 12 Nov. 1925, Pas. 1926-1-52 (opsporing van den aard van een contract dat als verkoop of als schenking te beschouwen was); Verbr. 29 April 1926, Pas. 1926-1-356 (dubbelzinnige clausule van een huurcontract); Verbr. Fr. 3 Mei 1911, Dalloz 1913-1-453; Verbr. Fr. 17 Jan. 1922, Sirey 1922-1-262; id. 30 Mei 1922, Dalloz 1922-1-69; id. 9 Juli 1923, Sirey 1924-1-206. Zie desbetreffend Marty, De la distinction du fait et du droit, Sirey 1929, bl. 308 tot 316.

(75) Marty, op. cit., bl. 168. (In zijn belangwekkend boek « La distinction du fait et du droit, Essai sur le pouvoir de contrôle de la Cour de Cassation sur le juge du fait » stelt de schrijver de uitbreiding voor op onderhavige materie van wat hij noemt « la théorie de la dénaturation des contrats ».) Lerebours-Pigeonnière, Précis de dr. int. pr., 1937, bl. 252 in fine (« la Cour de Cassation pourrait censurer en reprochant aux motifs de la décision incriminée de manquer de base légale »); zie verder Pouillet, op. cit., 2de dr., bl. 434; Pillet, nota in den Sirey, 1895-1-449, cf. bl. 451; Pillet en Niboyet, Manuel, bl. 463; Weiss, Traité, 2de dr., 1912, Bd. III, bl. 197.

(76) Bij de rechtsleer doet zich doorgaans een verder gaande strekking voor: Wanneer een ten ontzent erkend principe van internationaal privaatrecht, wordt er verklaard, naar een vreemd recht verwijst, dan bezit dit recht werkelijk « kracht en gezag van wets », waarvan de interpretatie onder het toezicht staat van het Verbrekingshof (Pouillet, op. cit., 2de dr., bl. 431 met aangehaalde rechtsleer; Pillet, Traité prat. de dr. int. pr. Bd. I, bl. 152; notas Sirey 1895-1-449, en 1899-1-178; Marty, op. cit., bl. 131; Colin, Clunet 1890, bl. 413-414 (« le renvoi fut-il direct ou indirect, formel ou implicite, la situation est la même, la loi étrangère est incorporée à la loi française, dès lors il y a violation de celle-ci »). Verbr. Florence, 25 April 1881, Sirey, 1884-4-21. Ons Verbrekingshof daarentegen verklaart, verbreking wegens schending van een principe van intern. pr. recht slechts mogelijk wanneer dit principe in een wettekst bevat ligt (Verbr. 26 Nov. 1908, Pas. 1909-1-25). Zooals reeds vermeld, het Hof gaat noch den inhoud noch de interpretatie na van de aldus toepasselijk gemaakte vreemde wet.

(77) Gény, op. cit., 2de dr., Parijs 1919, Bd. II, bl. 217.

(69) Weiss Tr. de dr. int. pr., 2de dr., 1912, Bd. III, bl. 193 en 197; de Bar Esquisse du dr. int. pr., Clunet 1888, bl. 7-8; Pouillet, Man. de dr. int. pr. belge, 1925 bl. 387; Colin, Du recours en cassation pour violation de la loi étrangère, Clunet 1890, bl. 406 en volg.; Valéry, Manuel bl. 596 en volg.; Pillet en Niboyet, Man. de dr. int. pr., bl. 453-463; Pillet, Traité prat. de dr. int. pr. Bd. I, n^{rs} 51-58; Rolin, Principes de dr. int. pr. Bd. I, bl. 269, 771. Contra: De Paep, Etude sur la compétence civile à l'égard des étrangers, Bd. II, bl. 172; Asser et Rivier, Elém. de dr. int. pr. bl. 37; Lyon-Caen, Sirey, 1881-1-409; Laurent, Dr. civ. int. Bd. II, bl. 501.

(70) Simont, Des pourvois en cassation en matière civile, bl. 205, n° 202.

(71) Colin, op. cit., Clunet 1890 bl. 406 en volg., 794 en volg., cf. bl. 798; Pillet en Niboyet, Manuel n^{rs} 363-364 (« pour donner des mêmes lois une interprétation uniforme »).

(72) Pouillet, Manuel de dr. int. priv. b., 2de dr., bl. 431.

gerde het Hof, om volgens de termen van haar nationale wet de bekwaamheid na te gaan, van een gehuwde vrouw van vreemde nationaliteit, aangezien artikel 3 van het burgerlijk wetboek hier niet wordt geschonden» (78). In 1860, beschouwt integendeel het Hof van Cassatie (79) het beheerschen van het personeel statuut van de vreemdelingen door hun nationaal recht als een gevolg van voormelde wetsbepaling, en bij een arrest van 17 Januari 1899, oefent het desbetreffend uitdrukkelijk zijn toezicht uit, door het vernietigen van een vonnis, waarin de Fransche wet, in plaats van de Italiaansche was toegepast, op een geding aangaande de erkenning van een kind door een Italiaan (80).

26. — Deze zienswijze van het Hof van Cassatie in Frankrijk stemt overeen met het standpunt van ons Verbrekingshof, dat ook nagaat of de vreemde wet werd toegepast, wanneer dit door een bepaalde wettekst geboden is (81). Men mag hopen dat deze evolutie der rechtspraak niet haar eindpunt heeft bereikt, en dat het toezicht van het hoogste gerechtshof zich tot den inhoud van de vreemde wet en tot de interpretatie er van zal uitbreiden; want dit is tevens het eenige middel om ontduiking van het toepasselijke recht te voorkomen (81bis). In dezen zin heeft zich reeds het Hof van Cassatie van Florence uitgelaten (82) en luidt ook de rechtspraak van het Verbrekingshof van Luxemburg; — wat dit laatste betreft, althans, volgens een arrest van 19 Juni 1908, voor die gevallen waarin de interpretatie van de vreemde wet duidelijk is en geen twijfel overlaat (83).

(78) Verbr. Fr. 17 Juli 1833, Sirey 1833-1-633.

(79) Verbr. Fr. 28 Febr. 1860, Sirey 1860-1-210.

(80) Verbr. Fr. 17 Jan. 1899, Sirey 1899-1-177 (met nota van Pillet die, in casu, de gelijktijdige toepassing verkiest van het Fransche en het Italiaansche recht, er bijvoegende dat het toezicht van het Hof zich tot den inhoud van de Italiaansche wet moest uitstrekken; in dezen zin: Verbr. Florence, 25 April 1881, Sirey 1884-4-21).

(81) Verbr. 25 Febr. 1839, Pas. 1839-20; id. 11 Mei 1855, Pas. 1855-256; zie desdaangaande Scheyven, *Traité prat. des pourvois en cassation* (wat art. 3 B. W. betreft), bl. 93; Verbr. 4 Juni 1891, Sirey 1893-4-9 (met, in nota, de critiek van Pillet); H. Simont, *Des pourvois en cassation en matière civile*, bl. 206.

(81bis) Pillet, Nota in den Sirey 1899-1-177 en volg. ef. bl. 179.

(82) Verbr. Florence, 25 April 1881, Sirey 1884-4-21. «On objecte, verklaart het arrest, que la Cour de Cassation ne doit point rechercher si l'interprétation de la loi étrangère est vraie ou fausse», waarop het terecht het volgende antwoord geeft: «attendu que cette exception indiquée avec juste raison dans les hypothèses ordinaires, ne saurait être accueillie lorsqu'une disposition expresse de notre loi prescrit l'application des lois étrangères, parce qu'alors par cette disposition expresse, les lois étrangères acquièrent dans le royaume une autorité égale aux lois du royaume et dès lors doivent, lorsqu'elles sont violées par les juges, être soumises à tous les recours légaux établis par notre Code de procédure civile, pour obtenir réformations».

Cf. in zelfden zin een mededeeling van Dr. F. Meili, professor te Zurich, aan de «Société des Jurisconsultes allemands», op 9 October 1909, Rev. de dr. intern. priv. et de droit pén. intern. 1910, bl. 174 en volg. cf. 177-179, die desbetreffend aanvoert dat zulks ook de zienswijze is van het «Tribunal Fédéral Suisse», hetwelk om deze reden zijn toezicht uitstrekt, in echtscheidingszaken, tot het nagaan of in het toepasselijk recht de ingeroepen grond tot echtscheiding voorzien wordt.

(83) Verbr. Luxemburg, 19 Juni 1908, Rev. de dr. intern. priv. et de dr. pén. intern. 1912, bl. 504 en volg., cf. bl. 510: «S'il est aujourd'hui assez généralement admis que l'application ou la violation flagrante des lois étrangères, dans les cas où la loi nationale veut qu'elles soient appliquées, constituent indirectement une atteinte à la loi nationale et rentrent dès lors aussi dans la sphère d'attribu-

Is de betrokken vreemde wetsbepaling minder bekend of moeilijk op te sporen, dan kan men er zich toe beperken te verklaren met het Hof van Den Haag (in een arrest van 12 Juli 1929, waar ook een oordeel moest worden geveld over de draagkracht van een vreemde wettekst): «attendu que d'après les informations qui lui ont été fournies par les parties, la jurisprudence s'est fixée dans le sens indigué par le gouvernement demandeur» (84), en aldus den bewijslast aan de partijen overlaten.

Het bewijs werd overigens ook door onze rechtspraak geleverd, dat het opsporen van den inhoud van een vreemd recht best mogelijk is. Zoo werden, o. m. op zeer grondige wijze de voorwaarden onderzocht tot het verlenen van een authentieke akte (huwelijkscontract) volgens de eischen van de Pruisische wet (85). Men ziet niet in waarom dit onderzoek niet zou kunnen plaats hebben, telkens als een vreemd recht om toepassing vraagt.

* * *

III. — OVER DE GELIJKTIJDIGE TOEPASSING VAN DE NATIONALE WETTEN VAN BEIDE ECHTGENOOTEN

27. — We bespraken tot hiertoe alleen het geval waar de echtgenooten, partijen in echtscheidingsgeding, tot denzelfden staat behooren. Thans krijgen we het geval van personen welke niet van dezelfde nationaliteit zijn. In de gedachte van de opstellers van het echtscheidingstractaat van Den Haag, bleef deze hypothese practisch uitgesloten, daar de vrouw bij haar huwelijk doorgaans de nationaliteit van haar man verkrijgt. De rechtspraak uit de laatste jaren bewijst nochtans, dat zich meerdere malen het geval voordoet van echtgenooten, welke van nationaliteit verschillen. De Belgische wet van 4 Augustus 1926 (art. 17), staat nu aan de huwende vrouw toe hare Belgische nationaliteit te behouden; in de Poolsche en Fransche moderne wetgeving geschiedt dit behouden van de nationaliteit in principe. Het werd dan ook als een ernstig bezwaar tegen het Haagsch-tractaat geopperd, dat het niet voorzag in het geval, waar beide echtgenooten van het beginne van het huwelijk af niet dezelfde nationaliteit bezitten, noch dienvolgens een «laatste gemeenschappelijke nationale wet» (86).

De vraag rijst door welke wet, in geval van verschillende nationaliteiten, het echtscheidingsgeding

tions de la Cour de Cassation, il ne saurait toutefois plus en être question lorsque, comme dans l'occurrence, l'interprétation à donner à ces prescriptions est douteuse»; id. Verbr. Turijn, 24 Mei 1910, Clunet 1911-672: «Het bewijs van de vreemde wetsbepalingen hoeft niet te worden uitgebracht, wanneer de teksten welbekend zijn en gemakkelijk om terug te vinden». Dit laatste arrest betreft een rechtspleging tot uitvoerbaarverklaring van een vreemd vonnis.

(84) Hof van Den Haag, 12 Juli 1929, Dalloz, Per. 1930-2-45.

(85) Verbr. 25 Febr. 1839, Pasicrisie 1839-20.

(86) Piérard, *Divorce et Sépar. de corps*, Bd. III, bl. 31; M. Travers, *La Convention de la Haye, relative au divorce et à la séparation de corps*, bl. 13 (n° 7) en 21 (n° 12).

moet worden beheerscht? Alhoewel de rechtspraak niet eensluidend is, valt er een zekere neiging bij de Rechtbanken op te merken om de wet van den « eischer in echtscheiding » toe te passen (87).

28. — Het criterium is eenvoudig en vond een eerste toepassing in twee arresten van het Hof van Beroep te Brussel, de dato 31 December 1866 en 31 December 1877 (88). Wanneer slechts met eene wetgeving — die van den eischer — rekening behoeft te worden gehouden, bestaat er geen mogelijkheid meer tot een conflict; want de moeilijkheid, voortspruitende uit tegenstrijdige wetteksten wordt zonder oplossing van de baan geschoven. Daarbij komt dat de rechter in de meeste gevallen niet meer gedwongen wordt het vreemde recht te bestudeeren, daar met de wet van de eischende partij doorgaans zijn eigen recht de voorkeur krijgt. Deze praktische beschouwingen hebben er ontegenzeggelijk toe bijgedragen om een deel der rechtspraak een oplossing te doen aanvaarden, welke door een zeer goed gefundeerde rechtsleer verworpen wordt.

29. — Bij het doorloopen dezer rechtspraak is het kenmerkend dat steeds dezelfde beschouwing als argument wordt aangevoerd: wanneer een Belgische onderdaan de echtscheiding aanvraagt, dan beroept hij zich op een recht dat hem door zijn nationale wet wordt toegekend; wanneer nu de vreemde wet van den verweerder daar niet mee overeenstemt, dan hoeft de Belgische rechter zich daar niet om te bekommeren; om de eenvoudige reden dat een buitenlandsche wetgeving een Belgisch onderdaan niet kan berooven van een recht dat hem door zijn eigen wet vergund wordt. In dit conflict, wordt er aan toegevoegd (89), tusschen een Belgische wet en een vreemde verdient de eerste de voorkeur.

30. — Het verkeerde dezer zienswijze valt onmiddellijk op. De te beantwoorden vraag betreft niet « het bepalen van den rechtstoestand van een van de echtgenooten » doch wel « de Conflictenleer » (90). De onjuistheid van voorgaande zienswijze bestaat in de meening dat bij een dergelijk conflict het eigen recht steeds de voorkeur verdient en dat, wanneer een Belgische onderdaan in

een conflict gemengd is, zijn nationale wet steeds boven de andere den voorrang krijgt.

Met dergelijke redeneeringen wordt het conflict op zij geschoven doch — wij leggen hier de nadruk op — niet opgelost. Een dergelijke opvatting leidt tot de afschaffing van het internationaal privaatrecht en tot mislukking van de thans menigvuldig gedane pogingen, om eenvormige dictinaire oplossingen in de rechtspraak van verschillende landen tot stand te brengen. Dat het voor een rechter gemakkelijk is, om slechts zijn eigen recht te hoeven toepassen, kan en mag geen gewicht in de schaal leggen. De kwestie is niet om in een internationale rechtsverhouding het nationale, maar om het juiste recht te laten zegevieren, wat dan ook de mogelijkheid verhoogt dat het ten ontziet gevelde vonnis, in het buitenland, in het land vooral van den mede-echtgenoot, zal worden erkend.

31. — Een gefundeerde rechtsleer (91) heeft er op gewezen — en dit is het antwoord op de strekking van zekere rechtspraak om slechts de wetgeving van de eischende partij in aanmerking te nemen — hoe onredelijk en onzinnig het is den eenen echtgenoot « gescheiden » te verklaren, terwijl de andere, bij toepassing van zijn nationale wet, in het huwelijk verbonden blijft. Het is, zooals Labbé (92) met kracht in een zeer interessante studie opmerkt, alsof, bij het beoordeelen van een enkele en zelfde verbintenis, de eene partij tot schuldenaar wordt verklaard, terwijl aan de andere de hoedanigheid van schuldeischer wordt ontzegd.

Evengoed als van beide echtgenooten, zoo schrijft Merlin (93), bij het voltrekken van het huwelijk, de volgens hun nationale wet noodige bekwaamheid tot huwen wordt geëischt, moet ook, bij ontbinding van het huwelijk, de wederzijdsche bekwaamheid om te scheiden worden bekeken. « En wanneer niet beide deze bekwaamheid hebben, besluiten terecht Planiol en Ripert (94), wanneer

(87) Aarlen, 23 April 1937 (met tegenstrijdig advies van het Openbaar Ministerie), Pandectes Pér. 1938-8; rechth. Brussel, 20 Mei 1931 (met tegenstrijdig advies van het Openbaar Ministerie). Jurisprudence du div. et de la Sép. de corps, 1935 bl. 229, en 27 Juni 1928, Belg. Judic. 1928-635; Rechth. Bergen, 8 Mei 1930, Rev. div. 1927-1931 bl. 257; Rechth. Antwerpen, 25 Oct. 1935; Rechtskundig Weekblad 1935-1936, kol. 939; Piérard, op. cit., Bd. III, n° 878, bl. 22; Répertoire prat. de droit b., V° Divorce bl. 903, n° 598; Laurent, Droit civ. intern. Bd. V, n°s 166 en 167. De Fransche rechtspraak, pro en contra, kan worden teruggevonden in het Répertoire de dr. intern. door Darras, de Lapradelle en Niboyet, 1929, Bd. V, bl. 549 (waar het stelsel van de toepassing van de wet van den aanlegger verworpen wordt), alsook in Piérard, op. cit., Bd. III, bl. 22. Contra: cf. infra nota 91.

(88) Belg. Jud. 1867, kol. 680; 1878, kol. 259; in zelfden zin Advies van Advocaat-Generaal Van Schoor, Belg. Jud. 1878-259; Piérard, op. cit., Bd. III, bl. 22; Nota Rechtsk. Weekblad 1935-1936, kol. 939.

(89) Zie vonnis Brussel, 27 Juni 1928, Belg. Jud. 1928-635; Rechth. Bergen, 8 Mei 1930; Rev. Divorce 1927-1931, bl. 257.

(90) Niboyet, nota Sirey 1929-1-9 (« la jurisprudence oublie qu'il s'agit d'un conflit de lois et non de la condition des étrangers »).

(91) Labbé, De la naturalisation et du divorce au point de vue des rapports internationaux, Clunet 1877, bl. 5 en volg., en nota Sirey, 1878-1-175; Weiss, Traité théor. et prat. de dr. intern. privé, 2e dr., 1912, bl. 683 in fine, 684; Aubry en Rau, 5de druk, bewerkt door Bartin, Bd. VII, § 490, bl. 412 met nota 14; Pillet, Traité de dr. int. pr. Bd. I, n° 287, en Clunet, 1895, bl. 509; Pillet en Niboyet, Manuel de dr. int. privé, n° 473; Surville en Arthuys, Cours de dr. intern. pr., 6de dr., n° 302; Champcommunal, Le conflit des lois personnelles, Rev. Lapradelle 1910 bl. 57 en volg. cf. bl. 60; « c'est les violer toutes deux (de twee betrokken wetgevingen) que de dire « l'époux dont la loi n'admet pas le divorce ne pourra pas le demander, et le second en aura la faculté ». La première loi ne décide pas seulement que ses sujets sont exclus de cette action mais bien que leur mariage est indissoluble; la seconde ne décide pas seulement que ses sujets ont la faculté du divorce mais bien que mariage lui-même est dissoluble »; Rechth. Bergen, 8 April 1927, Belg. Judic. 1927-508; Rechth. Luik, 3 Nov. 1929, Rev. prat. notar. 1930-112; Guelfi (professor te Rome), Della naturalizzazione della separazione personale e del divorzio, bl. 23; Valéry, Nota Dalloz Pér. 1901-2-25; Baudry-Lacantinerie en Houques-Fourcade, Des Personnes, Bd. II, n°s 2411, 2412 (« le mari ne peut déchirer à sa guise la charte de la famille »); Pic, Mariage et divorce en dr. intern. pr. bl. 241; Wharton Treatise of the conflict of laws (Amerikaans recht), bl. 214; Crémieu, nota Dalloz, Pér. 1926-2-73; Planiol en Ripert, Traité prat. de dr. civ. fr., Bd. II, bl. 407; Meynial, nota Sirey 1895-2-89; Audinet, Clunet 1923-9, en, Dr. Int. Pr. n° 565; Lyon-Caen, nota Sirey 1923-1-5.

(92) Labbé, op. cit. Clunet, 1877, bl. 21.

(93) Merlin, Questions de droit, 4de dr., Bd. V, V° Divorce, § XI, bl. 350.

(94) Planiol en Ripert (en Rouast), Traité prat. de dr. civ. fr. Bd. II, bl. 406-407.

dus de oorzaak tot echtscheiding niet door beider wetgeving wordt voorzien (95), dan is de mogelijkheid van echtscheiding uitgesloten».

Het ligt dus voor de hand dat een enkele en zelfde rechtsoplossing over den staat van beide belanghebbende partijen moet beslissen. Men kan zich dus allerm minst bij de leer aansluiten, welke zich beperkt tot de wet van de eischende partij. Het is niet voldoende met Laurent (96) daarop te antwoorden: «qu'il s'agit d'un de ces déplorable conflits qu'engendre la contrariété des lois sans qu'on puisse l'imputer à une loi plutôt qu'à l'autre». Een oplossing, welke tot absurde en onzinnige gevolgen leidt, kan de goede niet zijn, en mag in ieder geval slechts dan worden aangenomen als er geen andere mogelijke oplossing is. (97).

32. — We zullen de ongerijmde gevolgen waartoe de rechtspraak komt welke wij hier bestrijden niet verder uitwerken. Wij hoeven slechts te verwijzen naar den onmogelijken toestand, o.a. door Valéry, Crémieu, Pillet en Niboyet (98) in het licht gesteld, die ontstaan kan, wat betreft huwelijksverplichtingen, en rechten op onderhoud en naam van den echtgenoot, wiens nationale wet de echtscheiding niet kent, de staat van de kinderen, gesproken uit een door dezen laatste eventueel nieuw aangegaan huwelijk, het dubbel huwelijk dat daardoor ontstaat, de onzekerheid van derden om een geldige overeenkomst te kunnen sluiten met een in dergelijke voorwaarden gescheidene (of niet gescheidene) vrouw.

33. — Om het stelsel dat aan de wet van den eischer de voorkeur geeft te rechtvaardigen, wordt door bepaalde vonnissen (99) de volgende beschouwing aangevoerd: de keuze tusschen het vreemde en het nationale recht moet ten voordeele van dit laatste uitvallen, aangezien in zake echtscheiding de Belgische wet de openbare orde raakt en haar soevereiniteit dus niet mag worden miskend.

Deze beschouwing achten we onjuist. Wanneer ze aanvaard wordt, moet men logischerwijze besluiten tot het toepassen van de «lex fori», in ieder geval, op grond van de gedachte van de openbare orde (100). Er is verder in het besproken stelsel een tegenstrijdigheid gelegen, aangezien het rekening houdt met de wet van de eischende partij, zelfs wanneer die wet niet de Belgische is.

Dit bewijst duidelijk dat de voorgewende opvat-

ting van de openbare orde niet de juiste is. De openbare orde wordt ten onzent niet geschaad wanneer aan vreemdelingen, wier wet de echtscheiding niet kent, echtscheiding geweigerd wordt (101). Maar dit zou wel het geval zijn, wanneer de rechter de echtscheiding zou toelaten op gronden door een vreemde, doch niet door zijn eigen wet voorzien, omdat het verbod tot echtscheiding om andere redenen dan die door de Belgische wet aangegeven, doorgaans van openbare orde geacht wordt (102).

Het Haagsche echtscheidingstractaat van 1902 blijkt van dit standpunt te zijn uitgegaan: volgens artikels 1 en 2 er van bestaat slechts mogelijkheid tot scheiding wanneer er feiten voorhanden zijn, die zoowel volgens de nationale wet, als volgens de lex fori, gronden voor de gevraagde scheiding beteekenen (103).

34. — Een van de eigenaardigheden van het bestreden stelsel bestaat vervolgens hierin dat, zooals men zal hebben opgemerkt, zoowel de toepasselijke wet als de weerhouden oplossing afhangen van wie het eerst het geding begint, en aldus als eischer optreedt; en dat de rechter anderzijds, in geval van tegeneisch, tegelijkertijd twee mogelijk tegenstrijdige wetgevingen moet toepassen (104).

35. — Ter beantwoording dezer moeilijkheid hebben vooraanstaande rechtsgeleerden een oplossing gezocht door niet «de wet van den eischer», maar «die van den man» toe te passen. Pillet en Niboyet alsook Bartin (105) verklaren zich voorstanders

(101) Pouillet, Man. de dr. int. pr., 2de dr., bl. 488 («La jurisprudence tant en France qu'en Belgique se refuse à bon droit à reconnaître la faculté de divorcer, aux époux de nationalité étrangère dont la loi n'admet pas cette institution»); Planiol en Ripert, l'aité prat. de dr. cic. fr. Bd. II, bl. 415; Ber. Brussel, 15 Maart 1922, Belg. Judic. 1923-103 (toepassing van de Hongaarsche wet) en 1 Dec. 1927, Belg. Judic. 1928-70 (toepassing van de Oostenrijksche wet, met eensluidend advies van Advocaat-Generaal Wouters); Rechtb. Bergen, 8 April 1927, Belg. Jud. 1927-308; Rechtb. Luik, 8 Nov. 1929, Clunet 1930-1104 («l'indissolubilité du mariage n'a rien de contraire à l'ordre public international et le législateur l'admet sur le territoire par application d'une législation étrangère»); Parijs, 15 Jan. 1925, Dalloz, Hebdomadaire 1925-105 (toepassing van de Poolische wet); Rechtb. Bouches du Rhône, 23 Jan. 1928, Dalloz, Hebdomadaire 1928-283 cf. bl. 284 in fine. Zie verder de talrijke beslissingen welke op de nationale wet van de partijen beroep doen.

(102) Planiol en Ripert, op. cit., Bd. II, bl. 415; Bartin (Aubry en Rau) op. cit. Bd. VII, § 490, bl. 408, nota 4; Weiss, 2de dr., op. cit., Bd. III, bl. 700-701; Arntz, Belg. Jud. 1881, kol. 760; Haagsche Tractaat van 12 Juni 1902, art. 1 en 2; vergel. Pouillet, 2de dr., bl. 492.

(103) Asser, Handleiding tot beoefening van het Ned. Burg. Recht, Bd. I, Personenrecht, 1929, 6de dr., (door M. Scholten), bl. 285.

(104) Répertoire de dr. intern., door Darras, de Lapradelle en Niboyet, Bd. V, Divorce, bl. 549.

(105) Pillet en Niboyet, Man. de dr. int. pr., bl. 556; Rolin, Principes de dr. int. pr., 1897, Bd. II, bl. 108; Louis-Lucas, La nationalité française, droit positif et conflits de lois, Sirey 1929, bl. 234; Champcommunal, Le conflit des lois personnelles, Rev. de dr. pr. et de dr. pén. int. (Lapradelle) 1910, bl. 60-61; De Boeck (Consultation), Rev. Lapradelle 1912, bl. 562; Bartin Principes de dr. int. pr., 1932, Bd. II, bl. 205-206 («l'application de la loi nationale du mari au jour du mariage répond seule, une fois admise la nécessité d'un statut matrimonial commun, à la notion ordinaire, en tout cas à la notion française du mariage; si considérables et si profondes qu'aient été dans notre droit civil interne les atténuations et les atteintes que le vieux principe de l'autorité maritale a subies, elle ne nous apparaissent que comme des retouches au relief ancien»). Vergel. nochtans Bartin (Aubry et Rau), Bd. VII, bl. 413-414 met nota).

Sluiten zich aan bij deze leer: Rechtb. Bergen, 8 April 1927, Rev. prat. notar. 1928-216 (met nota Pouillet); Belg. Jud. 1927-508, Luik, 3 Nov. 1929, Rev. prat. notar. 1930-112, Clunet 1930-1104.

(95) Al was het onder verschillende qualificaties b. v. overspel bij de eene, «zwane beleediging» bij de andere wetgeving (cf. in dezen zin art. 2 van het Haagsche Tractaat van 12 Juni 1902; Pouillet, 2de dr., bl. 493 nota 2).

(96) Laurent, Droit civ. intern. Bd. V, bl. 350.

(97) Valéry, Nota Dalloz, 1901-2-25 en volg. cf. bl. 29 «Les tribunaux ne peuvent présumer que le législateur aurait voulu l'absurde. Or on a vu l'absurdité de certaines conséquences».

(98) Valéry, Nota Dalloz, Pér. 1901-2-25; Pillet en Niboyet, Man. de dr. int. pr., bl. 558; Crémieu, Nota Dalloz, Pér. 1926-2-73; Niboyet, Nota Sirey 1929-1-9.

(99) Rechtb. Brussel, 27 Juni 1928, Belg. Jud. 1928-635; Bergen, 8 Mei 1930, Rev. Divorce 1927-1931- bl. 257.

(100) Dit is het stelsel van Asser (Schets van het Internationaal Privaatrecht, Haarlem 1878, bl. 84-86); Arntz Belg. Judic. 1881-760. Het werd sedertdien algemeen verworpen (cf. supra bl. 1), al komt soms nog de eene of de andere strekking in dezen zin voor (cf. Hymans, op. cit. bl. 219).

van deze leer. Zij willen de ontbindingsvoorwaarden van een huwelijk door de wet van den man (la loi du mari) beheerscht zien, omdat dit ook het geval is voor de gevolgen van het huwelijk (les effets du mariage), ten einde de eenheid van het familie-rechtsstatuut te vrijwaren, wat met het sociale doel van de op het spel staande wetten in overeenstemming is. In dezen zin werd door België in 1902 een amendement ingediend, ter aanvulling van artikel 8 van het Haagsche echtscheidingstractaat; het werd echter als nutteloos beschouwd en afgewezen, daar de leden van de Conferentie — ten onrechte — achtten dat de echtgenooten altijd een laatst gemeenschappelijke wetgeving bezitten (106).

36. — Het antwoord op dit tweede stelsel (de wet van den man), dat in ieder geval boven het eerste (de wet van den aanlegger) te verkiezen is, kan kort zijn. De echtscheiding kan, naar onze meening, bezwaarlijk op gelijken voet gesteld worden met de « gevolgen » van het huwelijk, welke hunnerzijds terecht door de wet van den man beheerscht worden. Huwelijk en echtscheiding, hoewel nauw met elkaar in verband, blijven afzonderlijke instellingen. Evenals beide echtgenooten, om te huwen, aan de voorwaarden door hun eigen wet gesteld moeten voldoen, lijkt het ons logisch ook de echtscheiding slechts mogelijk te maken als de voorwaarden, door beider nationale wet voorzien, zijn vervuld; zoodat ze dan ook voor beiden uitgesloten is, wanneer een van hen tot een verbodsland behoort (107).

37. — De oplossing waaraan wij ons houden is niet specifiek voor de echtscheidingskwestie. Rechtsleer en rechtspraak komen in 't algemeen tot een soortgelijke conclusie in zake van « erkenning » (108). « Een erkenning, zoo verklaren Pillet en de meeste schrijvers met hem (109) (vertoont

een dubbel karakter : om geldig te worden verklaard, moet zij beantwoorden aan de vereischten van de wet zoowel van den vader die erkent als van het kind waarop de erkenning betrekking heeft.

38. — De reeds vastgestelde principes leveren ook het antwoord op het meer bijzondere geval, dat de echtgenooten van nationaliteit verschillen, omdat een van hen tijdens het huwelijk van nationaliteit is veranderd.

Het onderzoek van dit geval toont zelfs bijzonder duidelijk de redenen, welke er toe leiden met de wet van beide echtgenooten, en niet met die van de eischende partij alleen, rekening te houden. Men vindt er een middel in om wetsontduiking te voorkomen, en den eenen echtgenoot niet het slachtoffer te doen zijn van de listen van den andere, die aan zijn huwelijksverplichtingen wil ontkomen.

« Iemand laat zich in een ander land naturaliseeren, om aldaar echtscheiding te verkrijgen, die volgens zijn eigen recht uitgesloten is ». Het geval deed zich vaak voor, en men heeft soms de meening geuit (110), dat dan de naturalisatie, wanneer ze althans niet geveinsd is, geldig is en de echtscheiding dus ontvankelijk.

39. — In werkelijkheid is de rechtspraak verdeeld en wordt doorgaans de ontvankelijkheid in dergelijk geval door de rechtsleer terecht verworpen. Het Hof van Verbreking in Frankrijk heeft desbetreffend twee welbekende tegenstrijdige arresten gevelde : het eerste, in de zaak de Bauffremont (111), waarbij een Fransche vrouw, die zich in België had laten naturaliseeren om te kunnen scheiden, niet tot de echtscheiding werd toegelaten, in den tijd waar de Fransche wet de echtscheiding niet kende; het tweede, in de zaak Ferrara (112), waarbij integendeel de eisch ontvankelijk werd verklaard, van een Italiaansche vrouw, die — Fransche van oorsprong — opnieuw haar Fransche nationaliteit verwierf om te scheiden. Bij de uitspraak werd dit laatste arrest algemeen afgekeurd (113).

Dezelfde tegenstrijdige strekkingen zijn in de Belgische rechtspraak te vinden. Met Laurent toonen zekere rechtbanken zich geneigd om op den echtgenoot, die verandert van nationaliteit zijn nieuwe wet toe te passen, zonder zich noch om de vroegere gemeenschappelijke wet der partijen, noch om het nationaal recht van den mede-echtgenoot te bekommeren (114).

(106) Travers, La Convention de la Haye relative au divorce et à la séparation de corps, bl. 13.

(107) Planiol en Ripert, Traité prat. de dr. civ. fr. Bd. II, bl. 406-407; Pouillet, op. cit., 2e dr., bl. 495; Vroonen, Nota, Bulletin de l'Institut belge de dr. comparé 1926, bl. 39. Twee tot hiertoe niet gepubliceerde vonnissen der Rechtbank van Antwerpen, de dato 12 April 1938 en 12 Mei 1938 hebben hetzelfde standpunt ingenomen.

(108) Pouillet, Man. de dr. int. pr. b., 2e dr., bl. 512, n° 392 B (« Cette reconnaissance et cette recherche touchent si gravement aux intérêts de ces derniers (les parents) et à ceux de leur famille, qu'il nous paraît impossible d'admettre la prépondérance de la loi de l'enfant. Notre conclusion est que dans l'hypothèse où les plaideurs sont de nationalité différente, la reconnaissance doit être admise à la fois par la législation du père et par celle de l'enfant »); Rolin, Dr. I, Pr. Bd. II, bl. 143 (« La reconnaissance n'a été valablement opérée que si les deux parties, le père d'une part et l'enfant de l'autre, sont respectivement capables d'après leur loi personnelle, l'un de reconnaître, l'autre d'être reconnu »); van Hille, Rev. de dr. int. et de lég. compar. 1938, bl. 306 (« On objecte que sous prétexte d'appliquer les deux lois, on peut en arriver à n'en appliquer aucune. Mais cette solution est cependant préférable à celle qui consisterait à en violer une »); Répert. de dr. int. door Darras, de Lapradelle en Niboyet, Bd. VI, Dr. int. pr., Belgique, bl. 151, n° 64. In voormelde studies wordt de bestaande, zoowel vreemde als Belgische rechtspraak aangehaald. Gelden dezelfde redeneeringen niet, doch met meer kracht nog, wat de echtscheiding betreft?

(109) Pillet, Nota Sirey 1899-1-177, cf. bl. 178, kol. 1; cf. verder supra nota 108. Zie nog in zelfden zin : Verbr. Fr. 16 Febr. 1875, Pasirisie française 1875-481, met nota van Labbé; Verbr. Fr. 19 Juli 1875, Pasirisie française 1876-721, insgelijks met nota van Labbé. In zijn arrest van 17 Jan. 1899, (Sirey 1899-1-177) hield het Hof van Verbreking in Frankrijk zich integendeel aan de toepassing van de (Italiaansche) wet van den vader.

(110) Piérard, op. cit., Bd. III, bl. 28 en 33; Laurent, Dr. civ. intern. Bd. V, n° 340-341.

(111) Verbr. Fr. 18 Maart 1878, Dalloz, 1878-1-201; Sirey 1878-1-193.

(112) Verbr. Fr. 6 Juli 1922, Dalloz 1922-1-139; Sirey 1923-1-5; zie ook Verbr. Fr. 7 Mei 1928, Dal. Hebd. 1928-35.

(113) Pillet Rev. de dr. intern. priv. 1922-1923, bl. 461; Traité de dr. intern. pr. Bd. I, n° 287; Pillet en Niboyet, Manuel de dr. intern. pr. bl. 558; Bartin (Aubry en Rau), Bd. VII, bl. 412, nota 14; Audinet, Clunet 1923, bl. 14-18; Lyon-Caen, nota, Sirey 1923-1-5; Valéry Manuel de dr. intern. pr. n° 772.

(114) Laurent, Droit civ. intern., Bd. V, bl. 347; Rechtb. Brussel, 27 Juni 1928, Belg. Jud. 1928-635; Rechtb. Antwerpen, 25 Oct. 1935, Rechtsk. Weekblad 1935-1936, kol. 939; Rechtb. Aarlen (met tegenstrijdig advies van het Openbaar Ministerie, 23 April 1937, Pand. Pér. 1938-8; Bergen, 8 Mei 1930, Rev. Divorce 1927-1931, bl. 257. Contra : Bergen, 8 April 1927, Belg. Judic. 1927-508; Brussel, 9 Juli 1932, Rev. Lapradelle 1933-511; Pouillet, Rev. prat. notar. 1928-216, als ook infra, notas 115 en 122.

40. — Op deze leer van Laurent en laatstbedoelde rechtspraak kan niet worden ingegaan. Overigens hebben zich zeer goed gemotiveerde beslissingen in tegenovergestelden zin uitgelaten (115). Wanneer een van de echtgenooten zich tijdens het huwelijk in een ander land laat naturaliseeren, is de toestand, ten opzichte van het echtscheidingsgeding, dezelfde als wanneer de echtgenooten van den beginne af van nationaliteit hadden verschild, met dien verstande dat het hier, evenals in het eerste geval, onmogelijk is de echtscheiding toe te laten, wanneer de mede-echtgenoot, bij toepassing van zijn nationale wet in het huwelijk verbonden blijft. «Pareil système», betoogt met nadruk het Hof van Beroep van Brussel in zijn arrest van 9 Juli 1932 (116), het hier bestreken stelsel bedoelende, «n'est-il point déjà jugé, si l'on considère qu'il aboutit fatalement à créer l'insécurité dans les droits les plus respectables de la famille, à jeter la confusion dans un domaine qui réclame avant tout la stabilité et la certitude, en un mot aus conséquences absurdes d'un divorce qui démarie l'un des conjoints sans démarier l'autre». Ook de redeneering van Labbé geldt hier opnieuw «Quant un contrat est formé, une des parties ne peut par un changement de nationalité, introduire un changement dans le contrat, forcer l'autre à recevoir une loi que celle-ci n'a pas acceptée comme règle de leurs rapports (117).»

41. — Hiertegen wordt aangevoerd dat huwelijk en echtscheiding twee afzonderlijke instellingen zijn, welke ieder door eigen principen geregeld worden, dat de tweede, in tegenstelling met de eerste, geen contract uitmaakt, omdat zij niet de toestemming van de tegenpartij behoeft.

Aan deze beschouwing kan geen waarde worden gehecht, omdat zoowel om te scheiden als om te huwen de partijen wederzijds, overeenkomstig hun nationale wet, de noodige bekwaamheid moeten bezitten, en beide instellingen elkaar uitsluiten in dezen zin dat het niet mogelijk is — tenzij men zich bij het absurde neerlegt — den eenen echtgenoot te laten scheiden, terwijl de andere gehuwd blijft.

«Het is even ongegrond, repliceert daarop een vonnis van 27 Jan. 1928 der Rechtbank te Brussel (118), iemand in het huwelijk verbonden te verklaren, wanneer zijn nationale wet hem het recht tot echtscheiding toekent.»

Het blijft in ieder geval minder absurd twee echtgenooten in het huwelijk verbonden te verklaren, dan om den eene daarvan te ontslaan en den andere niet. Wordt het recht tot echtscheiding van den andere daardoor gekrenkt? Maar de vraag is juist

of dit recht bestaat, wanneer de wet van den mede-echtgenoot zich daartegen verzet. Zooals reeds meerdere maalen aangewezen gaat het hier om de bepaling niet van de rechten van een persoon, maar van een familiestatuuut en de daarop toepasselijke collisie-regels. De kwestie is dan te weten of niet de wet zoowel van den eenen als van den anderen echtgenoot dient in acht te worden genomen?

42. — De mogelijkheid van echtscheiding, zegt men (119), hangt niet af van den wil van de betrokkenen, daar de wet de gronden tot echtscheiding kan wijzigen en zodoende in sommige gevallen een einde maken aan de door de echtgenooten verhoopte en gewilde onontbindbaarheid van het huwelijk.

Zeker kan de vreemde wetgever, wiens recht den staat en de bekwaamheid beheerscht, ter wille van de openbare orde, zijn wetsvoorschriften betreffende de echtscheiding op een zeker oogenblik wijzigen, zooals Belgische onderdanen aan voorkomende wetsveranderingen hier te lande zijn blootgesteld. Bij dergelijke wijziging worden allen getroffen die rechtstreeks of onrechtstreeks (120) aan een zelfde wet zijn onderworpen. Maar dit vermogen, dat in de macht ligt van den wetgever, kan niet aan ieder individu worden toegekend. Als het huwelijk niet op gelijke voet met de andere contracten kan worden geplaatst, juist omdat het meer en dieper dan welk andere verbintenis een zaak is van openbare orde, dan mag het des te minder aan iedere contractant vrijstaan, om door een eenzijdige wilsuiging (naturalisatie in een ander land) de huwelijks — echtscheidings) — voorwaarden te wijzigen.

43. — Het gaat er niet om, zooals ten onrechte door Laurent gemeend werd (121), een in een anderen Staat gedane naturalisatie ongeldig te verklaren. Hier moet beslist worden over de geldigheid van huwelijk en echtscheiding; en deze laatste mag slechts plaats hebben wanneer zulks met beider wetgeving overeenstemt. Zij blijft uitgesloten, wanneer de tot een verbodsland behorende echtgenoot zich elders laat naturaliseeren. Al heeft hij in werkelijkheid een andere nationaliteit gekregen, deze laatste blijft zonder invloed op zijn huwelijks- en echtscheidingsstatuuut, omdat niet aan

(115) Zie namelijk benevens de beslissingen (Bergen, 8 April 1927, Ber. Brussel, 9 Juli 1932) hierboven (nota 114) vermeld: Rechth. Sousse, 2 December 1915, Rev. de dr. int. pr. et de dr. pén. intern. (Lapradelle) 1918, bl. 96; Rechth. Bouches du Rhône, 23 Jan. 1928, Dalloz Hebd. 1928-283.

(116) Brussel, 9 Juli 1932, Rev. de dr. int. pr. (Lapradelle) 1933-511.

(117) Labbé, De la Naturalisation et du divorce au point de vue des rapports internationaux Clunet, 1877 bl. 21; zie in zelfden zin de rechtsleer vermeld infra nota 122.

(118) Belg. Jud. 1928-635; Revue prat. notar. 1930-115.

(119) Laurent, Droit civ. intern., Bd. V, bl. 351; Advies van Advocaat-Generaal Van Schoor, Belg. Judic. 1878-259, cf. kol. 262; contra: Valéry, Nota Dalloz, Pér. 1901-2-25, cf. bl. 28; Rechth. Sousse, 2 Dec. 1915, Rev. de dr. int. pr. et de dr. pén. intern. 1918-96.

(120) Om mogelijk te zijn moet de echtscheiding, naar onze meening, door de wetgeving van beide echtgenooten toegelaten zijn. Ieder echtgenoot is dus niet enkel aan zijn eigen wet, maar nog onrechtstreeks aan die van zijn mede-echtgenoot onderworpen.

(121) De ongeldigverklaring wordt niettemin door Laurent mogelijk geacht (Dr. civ. intern., Bd. V, bl. 368): «on écarte bien parfois les effets d'un jugement étranger, or cela est aussi un acte souverain. Alors on peut aussi discuter les actes du pouvoir exécutif...». Zie ook Pierre Louis-Lucas, La nationalité française, bl. 232-233, naar wiens meening men de Fransche nationaliteit behoudt, wanneer het aanwerven van een vreemde nationaliteit slechts geschiedde met het doel aan de eene of de andere interne wetsbepaling van openbare orde te ontkomen.

een van de echtgenooten alleen het recht kan toekomen het huwelijksstatuut te wijzigen (122).

In de meeste landen verkrijgt de vrouw, door te huwen, de nationaliteit van haren man. Het feit dat dit in uitzonderlijke gevallen (123) niet de regel is, of dat de vrouw onder zekere voorwaarden soms hare nationaliteit kan behouden, zooals ten onzent, neemt de eenheid niet weg van het huwelijksstatuut, zooals Bartin te recht opmerkt (124). De wetten op de nationaliteit, welke ten slotte slechts « nationaliteitskwesies » regelen, hebben noch tot voorwerp noch tot doel de gevolgen te bepalen van het huwelijk en de voorwaarden waaronder dit laatste kan ontbonden worden. « La loi », zoo verklaart Labbé (125) doelend op de wet die huwelijk of echtscheiding beheerscht, « peut changer durant le mariage suivant les exigences de l'ordre public, mais à toute époque elle doit être la même pour les deux époux. L'unité de loi dérive non de l'identité de nationalité préexistante mais de l'unité de contrat à régir. La différence de nationalité entre les époux n'a aucune influence sur la question... Comment concevoir un époux engagé dans les liens d'un mariage actuel et n'ayant pas de conjoint... ». Deze leer wordt door Planiol en Ripert overgenomen in hun « Traité » van burgerlijk recht (126); het Hof van Beroep, te Brussel, sluit er zich bij aan in zijn arrest van 9 Juli 1932 (127).

44. — Het houdt geen steek om met de rechtbank van Aarlen (128) te antwoorden, dat in het bestreden stelsel (« toepassing van zijn eigen nationaal recht op ieder echtgenoot ») de genoemde

onmogelijke toestanden zich niet voordoen, « aangezien beide echtgenooten, volgens de Belgische wet gescheiden zijn ». Immers de kenschetsende trek van deze leer is juist, dat aan ieder echtgenoot de rechten worden verzekerd, in zijn eigen statuut voorzien (129); met als gevolg dat, als de eene echtgenoot, naar de bepalingen van zijn persoonlijk statuut, mag echtscheiden, hij wordt vrij verklaard; en als de andere dat niet mag, hij « alleenstaand » door den huwelijksband gebonden blijft, overeenkomstig het voorschrift van zijn nationale wet. Er wordt dus wel een absurde en onmogelijke toestand geschapen.

Hieraan kan slechts worden ontkomen, door de nationaliteitsverandering van een van de echtgenooten tijdens het huwelijk zonder invloed te verklaren op het huwelijksstatuut, en door aan beide de mogelijkheid van echtscheiding te ontzeggen, wanneer de nationale wet van één van hen zich er tegen verzet. Voor de echtscheiding moet met recht dezelfde eisch gesteld worden als voor het huwelijk: beiden moeten, om tot stand te kunnen komen, door de wederzijdsche wetgeving zijn toegelaten.

45. — Deze conclusie dringt zich nog meer op, wanneer men een oogenblik de aandacht vestigt op den wil van de partijen bij het sluiten van een huwelijk. Dan wordt er wel aan gedacht, of men zich in een verbods- of toelatingsland bevindt; de duur van de verbintenis, de al of niet bestaande mogelijkheid van ontbinding, en de door het toepasselijke recht vereischte voorwaarden worden door de aanstaanden in acht genomen. Hoe kan het dan een van de echtgenooten vrij staan, al was het te goeder trouw, den aldus ten opzichte van den andere geschapen rechtstoestand te wijzigen door het aannemen van een vreemde nationaliteit, en eenzijdig nieuwe rechtsbanden te scheppen (130)?

46. — Het ligt bovendien voor de hand dat het door ons verdedigde stelsel meteen een onontbeerlijk middel is tot het bestrijden of voorkomen van wetsontduiking. Men kan moeilijk begrijpen hoe sommige vonnissen (131) niet van zelf een beroep doen op het rechtsprincipe « *fraus omnia corrumpit* », in gevallen waar de bedrieglijke bedoeling overduidelijk is. De wetsontduiking kan door beide echtgenooten,

(122) Cf. in dezen zin: Pouillet, op. cit., 2de dr., bl. 496; Weiss Traité de dr. int. pr., 1912, 2de dr., Bd. III, bl. 684; Bartin (Aubry en Rau), Bd. VII, bl. 412; Niboyet, nota, Sirey 1929-1-9; Pillet, Traité prat. de dr. int. pr., 1923, Bd. I, bl. 611-612; Pillet en Niboyet, Man. de dr. int. pr., 1924, bl. 557; Labbé Clunet 1877-17; Perroud, Clunet, 1905 bl. 292; Louis-Lucas, La nationalité française, Droit Positif et conflits de lois, bl. 234; Audinet, Principes de dr. intern. pr. n° 565; Répertoire prat. de dr. int. priv., door Darras, de la Lapradelle en Niboyet, 1929, Bd. V, bl. 553-555. In de rechtspraak: Rechtb. Bergen, 8 April 1927, Belg. Jud. 1927-568; Ber. Brussel, 9 Juli 1932, Rev. de dr. int. pr. (Lapradelle) 1933-511; Rechtb. des Bouches du Rhône, de menigvuldige aangehaalde rechtsbronnen; rechtb. Diep-23 Jan. 1928 (zaak Depretis), Dalloz Hebd. 1928-283 (met pe, 19 Juni 1905, Clunet 1905-1009; Amiens, 21 Maart 1906, Clunet 1906-1138; Pau, 25 Jan. 1915, Sirey 1915-2-45; Rechtb. Sousse, 2 Dec. 1915, Rev. Lapradelle 1918-96; Parijs, 26 Oct. 1911, Sirey 1912-2-206.

Contra: Alger, 19 Febr. 1896, Clunet 1896-606; Parijs, 7 April 1903, Clunet 1903-865; Rechtb. Bône, 14 Mei 1907, Clunet 1908-466; Verbr. Fr. 6 Juli 1922, Dalloz Pér. 1922-1-139; id. 7 Mei 1928, Dall. Hebd. 1928-35; alsook, wat de Belgische rechtspraak betreft, de onder nota 114 (cf. supra) aangehaalde beslissingen.

(123) In principe verliest de vrouw gewoonlijk hare nationaliteit door huwelijk; cf. Crémieu, nota, Dall. Pér. 1926-2-73: als uitzonderingswetgeving noemt de schrijver deze van de Vereenigde Staten, Sowjet-Rusland, Brazilië en Turkijë; Hymans (op. cit. bl. 118) citeert nog: Polen en Frankrijk (fransche wet van 10 Aug. 1927, art. 8 « La femme française qui épouse un étranger conserve la nationalité française sauf déclaration expresse... »); cf. de critiek van Lerebours-Pigeonnière, Précis de dr. int. pr., Dalloz, 1937, bl. 123). Vergel. Piérard, op. cit., Bd. III, nota bl. 24, die er Zweden, Noorwegen en Denemarken aan toevoegt.

(124) Bartin Principes de dr. pr., 1932, Bd. II, bl. 199.

(125) Labbé Clunet, 1877, bl. 21.

(126) Planiol en Ripert (met medewerking van prof. Rouast), Traité prat. de dr. civ. fr., Bd. II, bl. 406.

(127) Rev. de dr. int. pr. (Lapradelle) 1933-511.

(128) Rechtb. Aarlen, 23 April 1937, Pand. Pér. 1938-8 (met tegenstrijdig advies van het Openbaar Ministerie).

(129) Het vonnis in kwestie (Aarlen, 23 April 1937) alsook alle voorstanders dezer opvatting verklaren uitdrukkelijk « la loi du mari ne pas doit l'emporter sur celle de la femme ». Ieder echtgenoot behoudt dus het rechtstatuut door zijn nationale wet voorzien.

(130) Met andere woorden, wordt hier soms gesproken van « Verkreten rechten », « droits acquis », « wohlverworbene Rechte » (cf. Pillet, Traité Bd. I, bl. 119 en voig., van wien de gedachte schijnt te zijn uitgegaan; Répertoire de dr. int. (Darras, de la Lapradelle en Niboyet), Bd. V. Divorce, bl. 553: « Si les époux se sont trouvés réunis sous une loi commune comportant l'indissolubilité, on ne voit pas pourquoi il n'en résulterait pas un droit acquis »; « Men ziet niet in, verklaart zijnerzijds Crémieu (Nota Dalloz, Pér. 1926-2-73), waarom artikel 1134 B. W. hier niet van toepassing zou zijn. Er bestaat een verkregen recht »).

(131) Zie, b.v. Rechtb. Brussel, 27 Juni 1928, Belg. Judic. 1928-635 (voor zoover de feiten op het eerste gezicht uit het vonnis kunnen afgeleid worden): een vrouw huwt in 1911 met een Spanjaard en verliest aldus hare Belgische nationaliteit, welke zij op 22 September 1926 terug bekomt. Op 27 Juni 1928 wordt zij, bij vonnis, tot de echtscheiding toegelaten. Cf. vooral Rechtb. Antwerpen, 25 Oct. 1935, Rechtskundig Weekblad, 1935-1936, kol. 939, in volgende nota (132) gecitiseerd.

ofwel slechts door een van hen, betracht worden. Wat partijen in het interne recht niet vermogen, namelijk het wijzigen van hun familie-rechtsstatuut door het aangaan van nieuwe verbintenissen, omdat artikel 6 Burg. Wetb. zich daartegen verzet, dat kan hun evenmin op het terrein van het internationaal privaatrecht worden toegestaan, al namen zij, om de wet te ontduiken, hun toevlucht tot naturalisatie of verandering van nationaliteit (132).

* * *

47. — Kort samengevat leidt ons overzicht van de voornaamste conflicten van internationaal privaatrecht, wat de echtscheiding betreft, tot de volgende besluiten :

1° De leer van de terugwijzing (théorie du renvoi) moet verworpen worden. Het « Institut de Droit International » kondigde deze conclusie af, tijdens hare sessie in September 1909 te NeuChâtel, en drukte den wensch uit, dat de staten er zich bij zouden aansluiten (133).

2° Het toezicht van het Hof van Verbreking moet zich uitstrekken tot de internationaal privaatrech-

(132) Er blijkt wetsonthulling voorhanden wanneer de verandering van nationaliteit slechts geschiedt met het doel aan de bepalingen van het toepasselijke recht te ontkomen (cf. Pierre Louis-Lucas, professeur te Dijon, La Nationalité française, bl. 232 « quand la réclamation d'une nationalité étrangère n'a pour but que d'échapper à une disposition d'ordre public interne du droit française ». « Répertoire de dr. int. pr. door Darras, Lapradelle en Niboyet, Bd. V, bl. 555, Div. et Séparation de Corps, n° 83; Rechth. Bouches du Rhône, 23 Jan. 1928, Dail. Hebdom. 1928-283, cf. bl. 284, die op dit principe een juiste toepassing doet; Labbé (De zaak de Bauffremont) Clunet 1875, bl. 409 en volg., cf. bl. 420 (« lorsque la naturalisation est faite dans le but d'arriver à un résultat réprouvé par la loi française, se procurer une liberté que cette loi refuse »); Valéry, Du divorce des italiens qui se sont fait naturaliser dans un pays étranger, Clunet 1918, bl. 39 en volg., cf. bl. 44-45; Man. de dr. int. pr. n° 207; Planio en Ripert, op. cit., Ed. II, bl. 133, n° 157 met de aangehaalde rechtspraak betreffende wetsonthulling.

Vergel. Piérard, Div. et sépar. de corps, Bd. III, bl. 19 en 33, voor wien slechts bedrog voorhanden is, wanneer de naturalisatie niet echt doch geveinsd is en fictief (gezien, b.v., de echtgenooten in het eerste land voort verblijven).

Wat kiescher, bij eerste opzicht, is het geval waarop het vonnis Rechth. Antwerpen, 25 Oct. 1935 (Rechtskundig Weekblad 1935-1936, kol. 939) een naar onze meening verkeerd antwoord geeft. Een eisch tot echtscheiding was ingediend door een Nederlandsche vrouw, die, in den loop, van het geding, een verklaring aflegde tot herkrijging van haar oorspronkelijke (Belgische) nationaliteit. De Rechtbank beriep zich op de terugwerkende kracht van de verklaring, om den eisch, bij toepassing van de Belgische wet, onvankelijk en gegrond te verklaren. Het doel om de toepasselijke wet te ontduiken was dit maal onbetwistbaar. Het was dan ook niet de vraag of de gedane vaderlandskeuze geldig was geschied en terugwerkende kracht had, maar of een van de echtgenooten in staat is, om, door een eenzijdige wilsverklaring, het familie-statuut en de voorwaarden van een huwelijksontbinding te wijzigen.

(133) Weiss, Traité de dr. int. pr., 2de dr., Bd. III, bl. 84-85 (nota).

terlijke conflicten onder eventueel onderzoek van de inhoud der vreemde wet.

3° De rechtbanken moeten oordeelen volgens de persoonlijke wetten van *beide* echtgenooten, en tevens rekening houden met de *lex fori* (in hare bepalingen van openbare orde). De ingeroepen gronden tot echtscheiding moeten, o. i., te gelijker tijd volgens ieder van deze wetten aanwezig zijn (134).

In dezen zin hebben zich in 1925 en 1928, de vijfde en zesde Haagsche Conferentie van internationaal privaatrecht uitgesproken, door een tekst voor te stellen, welke meteen de leemte aanvult in het echtscheidingstractaat van 12 Juni 1902, en welke als volgt luidt :

« Si les époux n'ont jamais eu la même nationalité ou s'ils cessent d'avoir une nationalité commune, en acquérant une nationalité différente, le divorce ne pourra être prononcé que si dans le pays dont il s'agit, il est admis tant par la loi nationale du mari que par la loi nationale de la femme. Il en sera du même de la séparation de corps » (135).

Deze beslissing van de Haagsche Conferentie is van groot doctrinair belang. Merlin en Labbé huldigden destijds dezelfde leer (136) en zeer grondig gemotiveerde vonnissen en arresten hebben zich daarbij aangesloten. Niboyet verklaart ze voor uitmuntend, er aan toevoegende « qu'on paraît oublier parfois chez nous que le mariage reste une association de devoirs et non une aventure dont il convient de faciliter l'évasion à celui qui la recherche » (137). De gedachte is dus niet nieuw. Ze steunt op een zoo redelijken juridischen grondslag, dat het ons gewenscht leek, de afwijking van zekere moderne rechtspraak tegen te werken, door ze opnieuw in het licht te stellen.

Joseph RUTSAERT,

Substituut Procureur des Konings te Antwerpen.

Bijzonder Doctor in het burgerlijk Recht.

(134) Het is voldoende als de ingeroepen feiten in beider wetgeving gelden als grond tot echtscheiding, al was het onder verschillende qualificatie (b.v. voor de eene : overspel, voor de andere : zware belediging. In dezen zin kan hier het principe van art. 2 van het Haagsche Tractaat worden toegepast.

(135) Niboyet en Goulé, Recueil de textes usuels de droit intern., Bd. II, bl. 452. « Cette disposition excellente que la Conférence de la Haye a adoptée, verklaart Niboyet (Sirey 1929-1-10) représente une application saine des véritables principes de la matière ».

(136) Merlin, Questions de droit, Bd. V, V° Divorce § XI, bl. 350; Labbé, Clunet, 1877, bl. 21-22.

(137) Niboyet, Nota, Sirey 1929-1-9, cf. 10.

VLAAMSCHE JURISTEN ABONNEERT U OP
HET "RECHTSKUNDIG WEEKBLAD" !!!

staat de echtscheiding tusschen partijen toe ten laste van verweerster;

Machtigt dienvolgens aanlegger het vonnis te doen overschrijven in de registers van den Burgerlijken Stand met melding ervan, in rand der akte van huwelijk van partijen, door den daartoe bevoegden ambtenaar van den Burgerlijken Stand.

111

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer. — 12 Mei 1938.

Voorzitter : M. Verstraete,
Rechters : MM. Bervoets en Sano.
Op. Min. : M. Rutsaert.

INTERNATIONAAL PRIVAATRECHT. — ECHTSCHIEDING. — DUITSCHE EN BELGISCHE VROUW. — ZWARE BELEEDIGING EN KWAADWILLIGE VERLATING.

Zware beleediging en kwaadwillige verlating zijn gronden van echtscheiding die toegelaten zijn zoowel door de Duitse wet als door de Belgische.

Van Goethem t/ Kippenberg.

Gehoord aanlegster in hare middelen en besluiten;

Gezien de stukken des gedings namelijk de explooten in dato 27 Juli 1934, en 23 Februari 1938, geboekt en hieraan gehecht;

Gezien de wet van 15 Juni 1935 art. 68, par. 2;

Aangezien de vraag tot echtscheiding steunt op de onteerende houding van verweerder tijdens het samenleven der echtgenooten en op kwaadwillige verlating;

Aangezien die twee gronden van echtscheiding door het getuigenverhoor en de andere bestanddeelen der zaak bewezen zijn, en zoowel volgens de Duitse wet (art. 1567 en 1568 Duitsch Wetboek) welke de nationale wet is van verweerder, als volgens de Belgische wet, welke het persoonlijk statuut van aanlegster daartelt, de vraag tot echtscheiding volledig verrechtvaardigen;

Om deze redenen:

De Rechtbank.....

112

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer. — 19 November 1937.

Voorzitter : M. Verstraete.
Rechters : MM. Schilling en Bervoets.
Op. Min. : M. Rutsaert.
Pleiters : Mrs Langohr en De Meester.

INTERNATIONAAL PRIVAATRECHT. — ECHTSCHIEDING. — ROEMENEN TRANSYLVANIERS. — HONGAARSCH WET.

Volgens art. 137 der Roemeense grondwet van 1923 blijft in de gebieden aangehecht door Roemenië de

wetgeving van vóór hun afscheiding in voege. Voor het gebied Transylvanië dient dus de Hongaarsche wet toegepast.

Ingevolge art. 114 van het Hongaarsch Burgerlijk Wetboek van 1894 kunnen de Roemenen, die aan de Hongaarsche wet onderworpen zijn zich uitsluitend tot de Roemeense rechterlijke macht wenden om een echtscheiding te bekomen en zijn de Belgische rechtbanken volstrekt onbevoegd.

Silberstein t/ Bombach.

Gehoord partijen in hunne middelen en besluiten;
Gezien de stukken des gedings, namelijk het inleidend exploit in dato 1 uni 1937, geboekt en hieraan gehecht;

Gezien de wet van 15 Juni 1935 art. 2, 34, 35, 37 en 41;

Aangezien volgens certificaat van het Roemeense konsulaat te Antwerpen, aanlegger van Roemeense nationaliteit is, en verweerster — oorspronkelijk Poolsch — door haar huwelijk de nationaliteit van haar echtgenoot verworven heeft;

Aangezien aanlegger geboren is te Borozol, gemeente welke vóór het verdrag van Trianon in het gedeelte van het Keizerrijk van Oostenrijk-Hongarije «Transylvanië» genoemd, gelegen was;

Aangezien volgens art. 137 der Roemeense grondwet van 1923, de aangehechte gebieden aan de wetgeving, aldaar in voege vóór hun afscheiding, onderworpen blijven;

Dat bijgevolg in casu de Hongaarsche wet dient toegepast; (Piérard, Divorce d. III, blz. 375 en 280);

Aangezien art. 114 van het B.W. van 1894 van Hongarië voorziet dat «alleen de door de Hongaarsche rechtbanken uitgesproken vonnissen uitvoerbaar zijn, in de gedingen betreffende het huwelijk der Hongaarsche onderdanen; (Annuaire de législation étrangère 1895, blz. 378; Dalloz, Petit précis de Droit Int. privé, éd. 1937, blz. 393);

Aangezien uit dien tekst blijkt dat de Roemenen die aan de Hongaarsche wetgeving onderworpen zijn gebleven, zich alleen tot de Roemeense rechterlijke macht kunnen richten om eene echtscheiding te bekomen; (Brussel, 15 Maart 1922, B. J. 1923, blz. 103);

Aangezien aanlegger tevergeefs art. 5 der overeenkomst van Den Haaag in dato 12 Juni 1902, dewelke voor Roemenië nog bindend is, inroept;

Dat volgens lid 3 van gezegd artikel de nationale rechtsmacht wordt voorbehouden voor zoover deze uitsluitend bevoegd is om kennis te nemen van een vordering tot echtscheiding.

Om deze redenen:

Alle andere besluiten van de hand wijzende;

Gehoord den heer Rutsaert, substituut Prokureur des Konings in zijn eensluidend advies gegeven ter openbare zitting;

De Rechtbank, verklaart den eisch tot echtscheiding niet ontvankelijk, de Belgische rechtbanken onbevoegd zijnde, volgens de Hongaarsche wet, om over de echtscheiding van Roemenen-Transylvaniërs uitspraak te doen.

Verwijst aanlegger in de kosten.

113

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer bis. — 1 December 1938.

Voorzitter : Mr J. A. Stellfeld.
 Pleiters : Mrs Temmerman en Sano.

**AANSPRAKELIJKHEID. — NOTARIS. — HYPOTHECAIRE LEENING. — GRENZEN DER AMBT-
 LIJKE VERPLICHTINGEN VAN DEN NOTARIS.**

Een notaris die optreedt als tussenpersoon voor het afsluiten van een hypothecaire geldlening tussen een particulier en een bankinstelling, die de gewoonte heeft zich met dergelijke operaties bezig te houden, is niet aansprakelijk voor de onvoldoende waarde van de gehypotheceerde goederen, wanneer het blijkt dat hij noch de voorwaarden der lening bepaalde, noch de partijen ter plaats vergezelde of tot een deskundig onderzoek omtrent de waarde van de eigendommen deed overgaan. Zijn aansprakelijkheid is des te stilliger uitgesloten wanneer de bank zelf haar schatter ter plaats zond.

Het verstrekken van raad aan zijn cliënten is een ambtelijke verplichting van den notaris, doch het is slechts een verplichting van moreelen aard die kan beschouwd worden als ontbloot van juridische sanctie. De eventuele fout die zich hierbij toch zou kunnen voordoen staat in verhouding met het ontwikkelingspeil en de handelservarenheid van de cliënten.

N. V. Antverpia t/ A. G.

Gehoord partijen in hunne middelen en besluiten;

Gezien de wet van 15 Juni 1935 art. 2, 34, 35, 37 en 41;

Gezien de stukken des gedings en namelijk het geboekte en hieraan gehechte exploit van rechtsingang d.d. 3-3-1936, door het ambt van deurwaarder Verhulst te Antwerpen ten verzoeken van de N. V. Antverpia te Ste Mariaburg, beteekend en strekkende tot veroordeeling van Notaris G. om aan aanlegster ten titel van schadevergoeding te betalen de som van 370.000 fr. met de gerechtelijke intresten en de kosten;

Overwegende dat dit bedrag het verschil uitmaakt tussen de door de Bank geleende 700.000 frank en de opbrengst van de verpande en gerechtelijk verkochte eigendommen;

Dat in zijn schrijven van 18 April 1931, notaris G. aan de Bank van Ste Mariaburg een vraag van hypotheek richtte ten bedrage van 700.000 fr. en te nemen op 5 huizen en magazijnen, die de Mij Ampofa voornemens was aan te koopen voor een gezamenlijk bedrag van een miljoen frank;

Dat uit dezen brief aanlegster lastens verweerder een grond tot verantwoordelijkheid afleidt, getrokken enerzijds uit de veronachtzaming van zijn ambtelijke verplichtingen verzoekster met raad bij te staan, en, anderzijds, uit zijn beweerd optreden als onderhandelaar der hypotheek;

Dat de verantwoordelijkheid voor zooveel zij gestaafd is op de niet naleving der rechtsplichten van den notaris als onderhandelaar der verpanding, aanvechtbaar is daar het vaststaat dat hij noch de principen of de bedingen der lening bepaalde,

noch de partijen ter plaats vergezelde of tot een deskundig onderzoek nopens de waarde van de eigendommen deed overgaan;

Dat evenmin een inmenging van verweerder in de aangelegenheid, ten bate of ten nadeele van een der contractanten, te bespeuren is, en dat uit de toelichting van het middel door eischeres blijkt, dat het hier alleen gaat om de aanwijzing van een mogelijke beleening, de tussenkomst van den notaris zich beperkt hebbende tot overmaken van het voorstel zonder dat, zooals verder zal aangenomen worden, requirante zich betrouwde op de door de ontleeners gegeven inlichtingen;

Dat, in casu, de handeling van den notaris alle rechtskundigen grondslag tot een stilzwijgende lastgeving of negotiorum gestio mist, en aldus geen contractuele fout uit dien hoofde kan weerhouden worden;

Dat, ten aanzien der aansprakelijkheid van notaris G. als raadgever van aanlegster, allereerst in 't licht dient gesteld, dat de lening toegestaan werd niet door de huidige verzoekster, maar door de Bank van Ste Mariaburg, die in haar bedrijf de grondpandelijke geldbeleggingen opgenomen had en er zelfs gedrukte formuliers van aanvraag, waarin altijd expertises voorzien waren, op namhield;

Dat Notaris G. zoowel in den loop van 1931 als vóór of na dit jaar, talrijke hypothecaire obligatie akten voor de bankinstelling verleed;

Dat, voor wat de raadgeving betreft, indien deze als een ambtelijke verplichting aangenomen wordt, zij alleen maar van moreelen aard en als ontbloot van een juridische sanctie, kan aanschouwd worden; dat nochtans de hieruit afgeleide verantwoordelijkheid, ten huidige dagen ongewoon uitgebreid, alleen dan kan weerhouden worden als haar een fout tot grondslag dient, fout wier zwaarwichtigheid in verhouding staat met het ontwikkelingspeil of de handelservarenheid der partijen om zelfs volledig uitgeschakeld te worden in gevallen als deze;

Dat, inderdaad, aanlegsters grief niet kan opgaan wanneer het een bankinstelling geldt met zulke operaties gansch vertrouwd en wier diensten beter konden ingelicht zijn, en ook beter dan de notaris zelf ingelicht waren 't zij over de personaliteit der ontleeners, den notaris onbekend, 't zij over de waarde der in pand gegeven goederen; dat van wege een gespecialiseerde bankinrichting, een andere opvatting moeilijk anders denkbaar is;

Dat eischeres overigens haar eigen taxateur ter plaatse zond en dezes kosten in rekening bracht;

Dat deze feitelijke omstandigheden de minste fout in hoofde van verweerder uitsluiten; dat, moesten zulke stellingen ingang vinden, zij niet alleen een grievende uitbreiding der notarieele verantwoordelijkheid zouden vormen, maar de uitoefening van het notarieel ambt op onbillijke wijze zouden bemoeilijken en bezwaren;

Dat de eisch van aanlegster diensvolgens dient afgewezen als ongegrond;

Om deze redenen :

De Rechtbank,

Rechtdoende op tegenspraak;

Verleent akte aan aanlegster dat zij het geding schat op meer dan 100.000 frank vor wat de bevoegdheid en den aanleg betreft;

Verklaart den eisch ongegrond, wijst aanlegster er van af en veroordeelt ze tot de kosten.

114

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

3e Kamer. — 13 uni 1938.

Voorzitter : M. Laureyssens.

Op. Min. : Mr Struyf.

Pl. : Mrs Van Doosselaere, De Stryker en Matthijs.

LASTGEVING. — NOTARIS. — DADELIJKE UITWINNING. — GERECHTELIJKE AANSTELLING VAN NOTARIS. — GEVOLGEN. — GERECHTELIJK LASTHEBBER.

Een notaris die in rechte werd benoemd om over te gaan tot den verkoop van onroerende goederen bij dadelijke uitwinning, dient beschouwd als een «gerechtelijk lasthebber». Zulks is des te meer het geval wanneer die gerechtelijke aanstelling gebeurde op verzoek of in elk geval met de volledige instemming van den schuldeischer en het uit allerlei elementen blijkt dat deze een volledig vertrouwen had in den aangestelden notaris.

Wanneer de gelden der verkooping ingevolge de bepalingen van het lastkohier door den kooper der goederen bij tijds in handen van den verkoophoudenden notaris werden gestort en deze gelden tengevolge van den krach der notariele studie verloren gingen, dient het verlies uitsluitend gedragen door de vervolgende partij, waarvan de notaris de lasthebber was.

Banque de Crédit Commercial t/ Ste Verreries
A. Gaasch en Retsin.

Gezien de stukken van het geding;

Gezien de artikelen 2, 41 en 68 der wet van 15 Juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken;

Gehoord de partijen in hunne middelen en besluiten;

Aangezien de vraag van aanlegster er toe strekt de verweerders solidairlijk en elkheellijk of de eene bij gebreke van de andere te hooren veroordeelen aan aanlegster te betalen een bedrag van 133.537,50 frank verhoogd met de intresten aan 6 % vanaf 7 Januari 1937 zijnde het debetsaldo van een kredietopening aan tweede verweerster door aanlegster toegestaan met grondpandelijke inschrijving in dato van 3 Oogst 1928 en 23 Juni 1933 volgens akte verleden voor ex-notaris Gheysens;

Aangezien tweede verweerder Charles Retsin sinds de inleidende dagvaarding overleden is als eenige wettige erfgename overlatende Mejuffrouw Irma Retsin;

Aangezien Charles Retsin in gebreke is gebleven aan zijne verplichtingen tegenover aanlegster te voldoen, dat diensvolgens op verzoek van aanlegster het huis gestaan en gelegen te Antwerpen, Van Straelenstraat, 34, hem toebehoorende bij

dadelijke uitwinning verkocht werd en volgende proces-verbaal van ex-notaris Gheysens in dato van 7 Januari 1937 eindelijk toegewezen werd aan de eerste verweerster mits den koopprijs van 152.000 frank;

Aangezien dit bedrag verhoogd met de kosten en bijhoorigheden hetzij 184.728,60 frank onmiddellijk na de eidelijke toewijzing of 's anderendaags, dus op 9 Januari 1937, door eerste verweerster betaald werd ter studie van ex-notaris Gheysens;

Aangezien ten gevolge van een betwisting nopens het bedrag aan aanlegster toekomende geen enkele uitkeering aan de rechthebbende door ex-notaris Gheysens gedaan werd, zoodanig dat het bedrag in zijne handen verloren ging tengevolge van een krach waarin zijne studie ten onder ging op 25 Maart 1937;

Aangezien aanlegster haren eisch herleid heeft tot een bedrag van 100.000 frank onder voorbehoud van al hare rechten;

Aangezien eerste verweerster opwerpt dat de betaling door haar gedaan ter studie van ex-notaris Gheysens bevrijdend is en dat bijgevolg de eisch van aanlegster tegenover haar ongegrond is, dat daar tegenover aanlegster die zienswijze niet aanneemt, bewerende aan ex-notaris Gheysens geen lastgeving te hebben gegeven voor den verkoop van den grondpand en de inning en de verdeling van den koopprijs;

Aangezien ex-notaris Gheysens in zake «rechtelijk» benoemd was in dato 5 November 1936 en bijgevolg als rechtelijk lasthebber dient beschouwd; dat deze rechtelijke aanstelling nochtans gebeurde ten verzoeken van aanlegster tot vrijwaring harer rechten; dat de benoeming van ex-notaris Gheysens wel is waar gedaan werd door den Heer Voorzitter der Rechtbank van eersten aanleg te Antwerpen maar dat wel te vermoeden is dat deze keus ingegeven werd door aanlegster, daar het vaststaat dat ex-notaris Gheysens de akte van kredietopening in dato van 3 Augustus 1928 en 23 Juli 1931 op verzoek van aanlegster verleende, dat het haar in alle geval vrij stond zich tegen de benoeming van gemelden ex-notaris te verzetten;

Aangezien dat in die omstandigheden de keus van ex-notaris Gheysens zooniet door aanlegster uitdrukkelijk gewenscht, niettemin door haar aangenomen werd, dat eerste verweerster integendeel geenszins tusschenkwam in de rechtspleging van dadelijke uitwinning en voor den verkoop van het huis zoowel als voor de betaling van den koopprijs verplicht was zich te wenden tot den notaris door het gerecht aangesteld zonder zich daartegen te verzetten of daaromtrent een wensch uit te drukken;

Aangezien de gemelde ex-notaris in geener mate de lasthebber kan zijn van eerste verweerster N. V. Verreries B. Gaasch wanneer hij anderzijds slechts optreedt ten verzoeken en tot uitvoering der rechten van aanlegster;

Aangezien daarenboven ten laste van eerste verweerster geen enkele fout of nalatigheid kan gelegd worden vermits zij de bepalingen van het lastkohier stipt naleefde; dat gezegd lastkohier opge-

steld werd door den bevoegden persoon, den bevoegden notaris; dat eerste verweerster niets anders kon doen dan er zich aan te onderwerpen als wanneer het aan aanlegster vrij stond daaromtrent eventuele opmerkingen te doen of zelf wijzigingen uit te lokken;

Aangezien artikel 9 van het lastkohier bepaalt dat «de koopprijs, premie en onkosten moeten betaald worden ten kantore van notaris Gheysens, Marckgravestraat, te Antwerpen», en dat «behalve dien koopprijs, de koper gehouden was 's anderen-daags der eindelijke toewijzing ten kantore tegen kwijting van notaris Gheysens te storten... onder andere 18 % berekend op het bedrag van den koopprijs en aankleven» en dat «bij middel van die betaling aanlegster ter ontlasting van den koper zal dragen en betalen alle de kosten, enz., der tegenwoordige verkoop en hare voorafgaandelijke bewerkingen»;

Aangezien namelijk in deze bepalingen ten duidelijkste de instemming van aanlegster te voorschijn komt en het niet opgaat dat aanlegster thans beweert de gevolgen niet te moeten dragen van den gene die ten hare verzoek aangesteld werd;

Aangezien dat, wat meer is, eerste verweerster na den verkoop herhaaldelijk bij den ex-notaris Gheysens aandrang om zoo spoedig mogelijk tot de verdeling van den koopprijs over te gaan, dat op 6 Maart 1937 die vraag bij aangeteekend schrijven hernieuwd werd dat deze verzoeken telkens aan aanlegster medegedeeld werden, dat niettegenstaande dat, aanlegster geen enkele moeite deed om die regeling te bespoedigen al was het dan ook maar door eene minnelijke of voorloopige schikking zooals bij voorbeeld de voorloopige uitbetaling van het bedrag waarover geene betwisting bestond;

Aangezien dientengevolge de notaris verplichte depositaris van de gestorte koopprijs is geworden, dat hij die in bewaring hield ten voordeele van diegenen aan wien hij ze moest uitbetalen, dat ten gevolge van zijn ondergang hij die som verschuldigd blijft aan diezelfde rechthebbenden en deze bijgevolg de schadelijke gevolgen moeten ondergaan van zijne faling;

Aangezien het buiten allen twijfel staat dat de betaling door eerste verweerster regelmatig geschiedde in uitvoering der overeenkomst en ter plaatse waar die betaling moest geschieden, artikel 1247 Burg. Wetboek;

Aangezien het proces-verbaal van eindelijke toewijzing kwijting inhouden van de betaalde koopsom en dat deze kwijting geteekend werd door de heeren Carlier en Speth in naam van aanlegster, dat deze omstandigheid eens te meer bewijst dat de tusschenkomst en handelwijze van ex-notaris Gheysens gebeurde met instemming en goedkeuring van aanlegster;

Aangezien aanlegster opwerpt dat deze kwijting een valsheid in geschriften zou daarstellen, omdat deze «in blanco» zou zijn geteekend geworden, dat zij nochtans nalaat de noodige rechtspleging te doen om de notarieele akte van valsheid te betichten;

Aangezien deze kwijting door de heeren Carlier

en Speth gegeven werd ofwel ter zitting van toewijzing of wel later ter studie van ex-notaris Gheysens of elders, dat in het eerste geval hun handteeken veronderstelt dat zij aan den notaris volmacht gaven van den blanco in te vullen naar goeddunken na de betaling door koper en dat ze dus aan eerste verweerster niet kunnen verwijten in handen van ex-notaris Gheysens betaald te hebben wanneer dat geschiedde met hunne kennis en toestemming;

Dat in het tweede geval hun handteeken als eene goedkeuring van de kwijting dient aanzien te worden, dat verre van het eventuele in blanco gegeven handteeken tegen eerste verweerster te kunnen inroepen deze doenwijze eens te meer bewijst welk groot vertrouwen aanlegster in den verkoophoudenden ex-notaris gesteld heeft;

Aangezien Mejuffer Irma Retsin in de rechten van haar afgestorven vader getreden is;

Dat de eisch tegen haar gericht bijgevolg ontvankelijk en gegrond is;

Aangezien den tegeneisch door eerste verweerster «Verreries Gaasch» gegrond is in de mate hierna bepaald;

Om deze redenen :

De Rechtbank gehoord den heer Struyf, substituut van den Prokureur des Konings, in zijn advies gegeven ter openbare zitting van 7 Juli 1938 verklaart den eisch van aanlegster Banque de Crédit Commercial ontvankelijk doch niet gegrond; wijst ze er van af; geeft akte aan aanlegster en aan eerste verweerster van hun voorbehoud;

Zegt voor recht, dat de betaling door eerste verweerster in dato van 7 of 9 Januari 1937 ten bedrage van 184.728,60 frank ter studie van ex-notaris Gheysens regelmatig is en bevrijdend;

En beslissende over den wedereisch door eerste verweerster Verreries Gaasch gedaan, veroordeelt aanlegster onmiddellijk handlichting te geven van de :

1° inschrijvingen genomen in dato van 29 Augustus 1928 deel 478 n° 77 ingevolge akte verleden voor notaris Gheysens in dato van 3 Augustus 1928 ten voordeele van aanlegster en ten laste van Retsin Ch. Gustave, handelaar te Antwerpen ten beloope van : A. 75.000 fr., B. 10.000 fr.;

2° inschrijving genomen in dato 1 Juli 1931 deel 601 n° 24 ingevolge akte verleden voor notaris Gheysens in dato 10 Juni 1932, ten voordeele van aanlegster, en ten laste van Retsin Ch. Gustave, handelaar te Antwerpen, ten beloope van A. 25.000 frank; B. 2.500 frank;

3° inschrijving genomen in dato van 24 Juni 1932 deel 637 n° 97 ingevolge akte verleden voor notaris Gheysens in dato 10 Juni 1932, ten voordeele van aanlegster en ten laste van :

1° Gustave Charles Retsin, handelaar te Antwerpen;

2° Irma Gustave Marguerite Retsin, zonder beroep te Antwerpen, ten beloope van A. 100.000 fr.; B. 10.000 fr. bijhoorigheden dezen akt geldende zoowel als eerste inschrijving dan als hernieuwing der inschrijvingen genomen op 29 Oogst 1928 deel 478, n° 77 en op 1 Juli 1931, deel 601, n° 24;

Zegt dat bij gebreke daar aan te voldoen binnen de 48 uren van de beteekening van het huidig vonnis dit vonnis als handlichting zal gelden en dat de bevoegden heer hypotheekbewaarder tot de doorhaling van gezegde inschrijvingen zal moeten overgaan op enkel vertoon der uitgifte van het vonnis;

Bovendien zegt insgelijks voor recht dat de heer hypotheekbewaarder zal gehouden zijn tot doorhaling over te gaan van de inschrijving ambtshalve genomen ingevolge overschrijving deel 1887 n° 14 in dato 6 Februari 1937 deel 751, n° 33 in uitvoering van de akte van eindelijke toewijzing verleden voor notaris Gheysens in dato 7 Januari 1937 binnen de 48 uren van de beteekening van het huidig vonnis;

Wijst eerste verweerster Verreries Gaasch af van haren tegeneisch;

Stelt verweerster Irma Retsin buiten zaak zonder kosten;

Veroordeelt aanlegster Banque de Crédit Commercial tot de kosten van het geding.

115

CORRECTIONEELE RECHTBANK TE GENT

2e Kamer. — 19 November 1938.

Voorzitter : Mr De Sloovere.

Bijz. : M. Reyckler, onder-voorzitter, en de Lanier, rechter.

Op. Min. : M. Vermeulen.

Pl. : Mrs Ronse en Tijtgat.

STRAFRECHT. — VERLATEN VAN FAMILIE. — ART. 301 B. W. — BURGERLIJKE PARTIJ. — ONTVANKELIJKHEID.

Bij een vervolging wegens verlaten van familie is de burgerlijke partij ontvankelijk zich aan te stellen wanneer ze haar eisch beperkt tot het vragen van eene vergoeding wegens zedelijke schade. De omstandigheid dat de betichte in gebreke bleef een onderstandsgeld te betalen dat werd vastgesteld na echtscheiding is niet van aard hieraan iets te wijzigen.

Al draagt het onderhoudspensioen vastgesteld na echtscheiding het karakter eener vergoeding en eener straf, toch begrijpt het niet de zedelijke schade die de burgerlijke partij ondergaat ten gevolge van het in gebreke blijven van haar gewezen echtgenoot zijn verplichtingen te vervullen. Beide vorderingen hebben een gansch verschillende grond.

Een gedeeltelijke verzaking van de klaagster aan het haar toegekend pensioen en zelfs een terugtrekken der klacht is zonder invloed op de actie van het Openbaar Ministerie daar de publieke vordering niet van de klacht afhankelijk is.

Op. Min. t/ D. P...

Verdacht van : te St Denijs-Westrem of elders in België sinds de maand Mei 1933;

Veroordeeld bij vonnis van 19 November 1932 welke kracht van gewijsde heeft verkregen tot het betalen aan zijne gewezen echtgenoot Coussement Isabelle van een onderhoudsgeld van 2.000 frank per maand, meer dan 3 maanden vrijwillig in ge-

breke te zijn gebleven de termijnen ervan te betalen;

I. — Overwegende dat verdachte beweert dat de eisch der burgerlijke partij niet ontvankelijk is, omdat de uitkeering tot onderhoud, waartoe verdachte door de burgerlijke rechtbank werd veroordeeld het karakter heeft van vergoeding, en terzelfdertijd van straf tegen den echtgenoot die in 't ongelijk werd gesteld (art. 301 B. W.);

Dat de vergoeding wegens zedelijke schade, waarvoor de burgerlijke partij nu een eisch heeft ingesteld tot betaling van één frank, ook in voornoemde uitkeering begrepen is, en de eisch der burgerlijke partij dienvolgens moet worden afgevoerd, krachtens de spreuk «non bis in idem»;

Overwegende dat deze stelling gesteund is op een verwarring; dat immers het recht van den echtgenoot, een uitkeering tot onderhoud te bekomen, zijn oorzaak vindt in de levensbehoeften van gezegden echtgenoot, alsook in de redenen die het aannemen der echtscheiding rechtvaardigen, terwijl het recht tot betaling van schadevergoeding wegens zedelijke schade hier zijn oorsprong vindt in de niet uitvoering der beslissing die gezegde uitkeering heeft toegekend, en dus totaal verschillend is; dat men hieruit moet besluiten dat de stelling van verdachte van allen rechtsgrond is ontbloot, en de eisch der burgerlijke partij ontvankelijk is;

II. — Overwegende dat verdachte beweert dat de overeenkomst, waarbij mevrouw Coussement er in toestemt vanaf 1 Juli 1938 de maandelijksche uitkeering van 2.000 fr. te verminderen op 1.500 fr. «gelijk staat met een verzaking aan alle maatregelen van uitvoering, strafmaatregelen inclus»;

Overwegende dat verdachte uit het oog schijnt te verliezen, dat het strafbaar feit, hem ten laste gelegd, niet behoort tot deze waarvoor de wet de uitoefening van de publieke vordering afhankelijk stelt van de klacht der beleedigde partij;

Dat de burgerlijke partij dus in alle geval zonder hoedanigheid is om aan de publieke vordering te verzaken;

Dat het Openbaar Ministerie besluit tot de toepassing der strafwet;

Overwegende dat het feit ten laste van verdachte ten genoegen van rechten bewezen is;

Om deze redenen :

De Rechtbank... veroordeelt.

Vlaamsche Juristen

Abonneert U op het

**RECHTSKUNDIG
WEEKBLAD !!!**

116

CORRECTIONEELE RECHTBANK TE BRUSSEL

17e Kamer. — 6 April 1938.

Voorzitter : M. Suetens.

Op. Min. : M. Havenith.

Pl. : Mrs Jos. Vermeylen en Edg. De Keersmaecker.

AANSPRAKELIJKHEID. — VADER. — ART. 1384 B. W. — BEWAKING. — OPVOEDING.

Een vader ontsnapt aan de verantwoordelijkheid voorzien door art. 1384 B. W. indien hij bewijst dat hij de daad welke tot die verantwoordelijkheid aanleiding geeft, niet heeft kunnen beletten. Dit bewijs is geleverd indien het vaststaat dat hij niet te kort is gekomen aan de bewaking van zijn kind en aan dit laatste een goede opvoeding heeft gegeven.

Cauwenbergh t/ Nobels.

Aangezien de dagende partij, Nobels Jozef vóór de Rechtbank heeft gedagvaard om zich te hooren verwijzen te betalen, ten titel van schadevergoeding en solidairlijk met zijn minderjarigen zoon, de sommen vastgesteld voor de Rechtbank ;

Aangezien dat luidens art. 1384 van het B.W. de vader verantwoordelijk is voor de schade veroorzaakt door zijn minderjarig kind dat bij hem inwoont, behalve wanneer hij bewijst dat hij de daad welke tot die verantwoordelijkheid aanleiding geeft, niet heeft kunnen beletten ;

Aangezien de Rechtbank het eens is om te verklaren dat de vader aan de bovengemelde verantwoordelijkheid ontsnapt met het bewijs te leveren dat hij geen fout heeft begaan : en die fout is, te kort te zijn gekomen in het bewaken van zijn kind, en aan dit laatste een slechte opvoeding te hebben gegeven ;

Aangezien het blijkt uit een getuigschrift afgeleverd door den bestuurder der gemeentelijke jongensschool van Campenhout dat Nobels Edmond de lessen dere school met vrucht heeft gevolgd en steeds van zeer goed gedrag is geweest ; dat de burgemeester te Berg, bovendien verzekert dat die minderjarige gekend is als een brave jongen, goed werker als zijn vader en oppassend en zich nooit overgeeft aan baldadigheden noch drank ;

Aangezien uit deze bewijzen blijkt dat niet alleen de betichte van een goede opvoeding heeft genoten, maar dat hij van een vreedzame en kalme natuur zijnde, het voorwerp niet moest uitmaken van een voortdurende en strenge of bijzondere bewaking zijner ouders ;

Aangezien op 20 April, dag der feiten een feestdag in Elewijt-Eppegem schijnt geweest te zijn, daar er een velokoers werd ingericht waar een aantal werklieden sinds 15 uur kwamen kijken en daarna tot laat in den avond verscheidene herbergen gingen bezoeken : dat het niet mag verweten worden aan vader Nobels van zijn 20-jarigen zoon in zulke omstandigheden en op zulken dag te hebben laten uitgaan en dat zijn handelwijze geen aanleiding mag geven tot verantwoordelijkheid voorzien door artikel 1384 van het Burgerlijk Wetboek.

117

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE OOSTENDE (in Kortgeding)

14 Juli 1938.

Voorzitter : M. J. Rayée.

Referendaris : M. R. Fontaine.

Pl. : Mrs Dautricourt, E. Temmerman en R. Logelain.

ONEERLIJKE MEDEDINGING. — VASTSTELLEN VAN EEN VERKOOPPRIJS. — GELDIGHEID. — VERKOOP BENEDEN VASTGESTELDE PRIJS DOOR COCONTRACTANT EN DERDE VREEMD AAN DE OVEREENKOMST. — BEDRIEGLIJK INZICHT. — KENMERKEN.

De rechtmatigheid van het beding tot beperking van den verkoopprijs, wordt heden zoowel door de rechtsleer als de rechtspraak aanvaard ten minste in de contractuele betrekkingen tusschen producent en eerste koper en voor zoover de producent dit middel aanwendt tot wettelijke doeleinden.

Dezelfde rechtsleer en rechtspraak nemen eveneens aan dat de derde, die geen partij is geweest bij het contract, mag opgezocht worden als medeplichtig aan de overtreding van een contractuele verbintenis indien hij zijne handeling beraamd heeft met den debiteur van de verplichting en met het bedrieglijk inzicht den schuldeischer te schaden.

De rechtbank beoordeelt oppermachtig de elementen die de bedrieglijke verstandhouding uitmaken. Deze laatste kan voortspruiten uit het feit dat de derde weigert zijn leveranciers kenbaar te maken, zijn facturen voor te brengen of zich leent of zijn toevlucht neemt tot handelingen van aard om de strafloosheid te verzekeren van de debiteurs van de verplichting.

Deze principes maken geen inbreuk op de vrijheid van den handel. De jongste rechtspraak neemt in principie aan dat het zich meester maken van de markt op zichzelf niets onwettigs inhoudt en «a fortiori» dus ook niet het opleggen van identieke verkoopvoorwaarden aan al de handelaars van eenzelfde artikel voor zooverre nochtans dat zij er niet naar streven anti-sociale of anti-economische doeleinden te verwezenlijken.

Association des Détaillants, Cebetama, Gosset en Van der Elst t/ Demailly.

Aangezien de rechtsvordering tot voorwerp heeft : verweerder verbod te hooren stellen : 1) de producten, door de eischende partijen nrs 2, 3 en 4 gefabriceerd, inzonderheid de sigaretten merk St Michel, Boule Nationale en Belga, te verkoopen onder den prijs opgelegd voor hun voortverkoop ;

Aangezien de eischende partijen den verweerder verwijten, dat hij die verplichting — waarvan hij kennis had — heeft overtreden met de medplichtigheid, 't zij van den grossier, 't zij van den kleinhandelaar, die hem voormelde merken heeft bezorgd ;

2) de controlenummers, die op den binnen- of op den buitenkant van de verpakkingen staan, uit te doen of onleesbaar te maken, met het doel zijn leveranciers te doen ontsnappen aan de conventionele straffen ;

In rechte :

Aangezien de vordering haar juridischen grondslag vindt in het koninklijk besluit van den 23 De-

cember 1934, artikel 1, waarbij wordt beteugeld elke daad, die strijdt met de eerlijke gebruiken in handelszaken en gepleegd wordt door een handelaar, wiens doenwijze van zulken aard is zijn medeburgers — in het huidige geval de «Association des Détaillants de tabacs, cigares et cigarettes du Littoral» een deel van hun cliënteel te ontnemen en hun aan te tasten in hun concurrentievermogen;

Aangezien de handelingen van verweerder tegenover de producenten eveneens worden aangeklaagd als schadelijk aan hun bedrijfsorganisatie in dien zin dat hij de prijzen niet eerbiedigt, die voor den voortverkoop zijn opgelegd aan al de verkoopers van hun producten; dat verweerder in alle geval een niet-veroorloofd gebruik maakt van de verpakking der producten, vermits hij deze verkoopt, nadat hij het volgnummer, dat staat gedrukt 't zij op den binnen-, 't zij op den buitenkant van de verpakking, heeft doen verdwijnen;

Aangezien de toelaatbaarheid van het beding tot beperking van den verkoopprijs thans aanvaard wordt zoowel door de rechtsleer als door de rechtspraak, toch ten minste in de contractuele betrekkingen tusschen den producent en den eersten koper, voor zoover de producent dit middel aanwendt tot wettelijke doeleinden, namelijk dit : de stabiliteit van de markt te beschermen tegen de ondernemingen van bradeurs; een billijke aflossing te verzekeren van zijn onkosten de hoedanigheid van het product te waarborgen, enz.;

Aangezien de kwestie te weten of het beding van verplichten prijs in sommige gevallen niet vatbaar is voor nietigheid, als strijdig met de openbare orde, 't zij het een kunstmatige verhooging verwekt in de prijzen der waren, of onder het teken van een prijsreglementering, een ware meestermaking van de markt tot stand brengt, verschillend werd beslist in processen, waarbij tabakproducenten gemoeid waren, waarvan sommigen zich identificeeren met de gedingvoerende partijen

Aangezien verweerder inzonderheid ten gunste van de niet-toelaatbaarheid van de opkoopersorganismen, een arrest inroep van het Hof te Luik, van den 1 Februari 1934 (P. P. 1934, nr 184, blz. 267), in zake Usines Van der Elst tegen Dethier en Ferson, en een vonnis van de rechtbank van koophandel te Brussel, van den 13 Februari 1934 (P. P. 1934, nr 192, blz. 280), in zake S. A. Cigarette Orientale en S. A. Cigarettes Araks tegen Kuhlen, André en Vanderslaghmolen;

Aangezien de eischende partijen zich, ten gunste van de toelaatbaarheid van de opkoopersorganismen, beroepen op een vonnis van de rechtbank van koophandel te Brussel, in dagteekening van den 4 April 1935, in zake Roobaert tegen S. A. Cigarette Orientale en consoorten, en op een vonnis van de burgerlijke rechtbank te Hoei, zetelende in handelszaken, in dagteekening van den 20 April 1937, in zake : Sterkendries tegen Etablissement Gosset;

Aangezien er eveneens in de rechtsleer en de rechtspraak wordt aangenomen, dat de derde, die geen partij is geweest bij het contract, zooals verweerder, mag opgezocht worden als medeplichtig aan de overtreding van een contractuele verbinte-

nis, toch ten minste wanneer hij zijn handeling heeft beraamd met den debiteur van de verplichting, en met het bedrieglijk inzicht den schuldeischer te schaden; (Hof Gent, 5 Maart 1936; Jur. Comm. des Flandres, 1936; Nr 5591; blz. 5, en nota onder Cassatie, 21 Nov. 1933; Jur. Comm. des Flandres, 1933; nr 5297, blz. 9)

Aangezien verweerder niet betwist, dat hij wel weet, dat de voormelde merken van sigaretten in het klein moeten verkocht worden tegen opgelegde prijzen, lijk zijn leveranciers hem daartoe de verplichting hebben moeten opleggen, tenware hij van zijn leveranciers zou bekomen hebben, dat zij insgelijks hun verplichting overtraden;

Aangezien de rechter over den grond oppermachtig de elementen beoordeelt, die de bedrieglijke verstandhouding uitmaken; die verstandhouding kan voortvloeien uit het feit, dat de derde-medeplichtige weigert zijn leveranciers kenbaar te maken; nalaat de facturen voor te brengen; 't zij nog wanneer hij zich leent, of zijn toevlucht neemt tot handelwijzen van zulken aard de straffeloosheid te verzekeren van de debiteurs van de verplichting;

Aangezien verweerder het de fabricanten tot grief maakt, officieel koopwaar te leveren aan particulieren of organismen, die ze verkopen met een grooteren afslag dan verweerder wel toestaat;

Aangezien de verplichting voor den kleinhandelaar, te verkopen tegen een bepaalden prijs, noodzakelijker wijze moet gepaard gaan met die voor den producent, niet één of meer koopers te bevoorstellen tot schade van de andere in den strijd tegen de mededinging;

Aangezien de gedingvoerende partijen ten andere akkoord gaan over dit principe; doch de producenten loochenen, dat zij sommige van hun koopers zouden bevoordeeld hebben ten nadeele van verweerder en zij voegen er bij, dat zij tegen de overtreders sancties hebben getroffen.

In feite :

Aangezien verweerder opzettelijk in zijn conclusies bekend, dat hij de kwestieuze koopwaar verkoopt onder de verplichte prijzen;

Aangezien er ten andere blijkt uit verschillende geregistreerde processen-verbaal van bevinding, door het ambt van deurwaarder René Delannoy, ter standplaats Brugge, dat verweerder op zijn voorgevel een paneel uithangt van groote afmetingen, met het tweetalig opschrift : « Onafhankelijk huis strijdende tegen het duur leven. — Zie onze prijzen. Dat er te zien staat aan den opperkant van het uitstalraam « Zie onze prijzen : afslag 20 % op de sigaren, 10 % op de sigaretten »;

Aangezien op de koopwaar, die tentoongesteld ligt voor verweerders vitrine, de minimumprijs, die op het fiscale bandje staat, doorgeschraapt is op een etiket, en daartegenover staat de verminderde prijs, tegen denwelken hij ze voortverkoopt;

Aangezien verweerder niet betwist, dat hij in de onmogelijkheid zou verkeeren de producten van het fabrikaat van de eischende partijen nrs 2, 3 en 4 te bekomen, zonder vooraf de verbintenis aan te gaan den prijs te eerbiedigen, die is opgelegd voor hun

detailverkoop, dus weet hij, dat zijn leveranciers gehouden zijn tot dezelfde verbintenissen;

Aangezien — nog aangenomen dat het enkel kennisdragen, door verweerder, van de overeenkomst, die zijn leveranciers verbindt aan de fabrikanten, de verantwoordelijkheid van verweerder niet verpand, — de bestanddeelen uit de zaak toch toelaten te bevestigen, dat er tusschen dezen laatste en zijn leveranciers een bedrieglijke verstandhouding heerscht;

Aangezien die meening haar bevestiging vindt in het feit, dat verweerder er zich voor wacht zijn leveranciers kenbaar te maken en de facturen voor te brengen; dat hij voortgaat met onder de verplichte prijzen te verkoopen, wetend dat hij voorkomt op de lijst van de voortverkoopers die op den index staan; dat hij producten verkoopt, wier volgnummer werd uitgevaagd of uitgesneden, met de blijkbare bedoeling de straffeloosheid te verzekeren van de overtreders;

Aangezien het van bitter weinig belang is te weten wie de dader is van deze doerwijze; doch alles duidt er op, dat het verweerder zelf is, vermits er, om de gaten dicht te krijgen, die in de verpakking werden gemaakt, inzonderheid op de sigaretten Belga, op die plaats, een etiket van verweerdere firma werd aangebracht;

Aangezien het uitwischen van de controleaanwijzingen, vooral wanneer ze op den binnenkant van de verpakking staan gedrukt, tot gevolg heeft het netjes aanbieden van het product te schaden; inderdaad, die bewerking, waartoe de verpakking noodzakelijkerwijs dient geopend, doet het pakje zijn stijfheid verliezen, ten gevolge van de ondergane bepoeteling; anderzijds loopt de lijm, die noodig is om te sluiten, soms over op de sigaretten, en blijft er opplakken, zooals er trouwens werd geconstateerd door den instrumenteerenden deurwaarder;

Aangezien er niet hoeft bijgezegd, dat het uitwischen van de controletekens, wanneer ze op den buitenkant staan, eveneens het toilet van het pakje schendt;

Aangezien dit denatureeren van de koopwaar haar kansen tot verkoop vermindert;

Aangezien om deze verschillende beschouwingen het stopzetten van die manier van doen dient bevolen;

Aangezien het van belang is na te gaan of de politiek van de opgelegde prijzen, zooals ze door de producenten ter zake wordt toegepast, volstrekt inbreuk maakt op het principe van de handelsvrijheid, zooals dit staat opgegeven in artikel 7 van het decreet van den 2 Maart 1891: « Het staat elkendeen vrij zulk een handel te drijven, of kunst of ambacht uit te oefenen als hij goedvindt »;

Aangezien het vaststellen van den verkoopprijs, alhoewel afwijkend van de traditie uit ons economisch leven, in dit geval toch goed te praten is ter wille van de bekommernis om de beroepsbelangen, en de verdediging van deze belangen maakt natuurlijk sancties noodzakelijk, die draconisch kunnen blijken, lijk het op den index zetten, of het aanzetten tot den boycott;

Aangezien — nog aangenomen, dat het voor een

kleinhandelaar moeilijk zou zijn geworden den sigarettenhandel te drijven als hij de drie voormelde merken links laat, omdat deze, naar het zeggen zelf van de « Association des Détaillants des Tabacs, Cigares et Cigarettes du Littoral », de twee-derde vertegenwoordigen van het Belgisch verbruik, — de markt van andere gelijkaardige producten niet-temin volkomen vrijblijft voor verweerder;

Aangezien de eischende partijen nrs 2, 3 en 4, bij de debatten, den verweerder, in formeele termen, hebben aangeboden, van haar de sigaretten en andere producten, die zij verkoopen, te betrekken, op de eenige voorwaarde dat hij de bepalingen naleeft, die zijn opgelegd aan al de aangeslotenen;

Aangezien het grootste deel van de jongste rechtspraak, in principe, aanneemt, dat het meester-maken van de markt, op zich zelf, niets onwettigs in heeft, en, a fortiori, het opleggen van identieke verkoopvoorwaarden aan al de handelaars van een zelfde artikel, voor zoover dit meestermaken en dit reglementeeren van de markt er niet naar streven anti-sociale of anti-economische doeleinden te verwezenlijken;

Aangezien verweerder niet aanvoert, dat de prijzen, die den verbruikers worden opgelegd, zouden overdreven zijn;

Aangezien de voor de onafhankelijke fabrikanten gunstig gestemde pers ten andere opmerkt, aangaande de democratische sigaret van zwarte tabak, doorgaans verkocht in pakjes van 25 stuks en van 12 stuks, tegen den respectievelijken prijs van 2,20 fr. en 1,10 fr., dat het practisch onmogelijk zou zijn een sigaret van dezelfde hoedanigheid te verkoopen onder dien prijs, tenware een mengeling toe te passen met andere tabaksoorten van mindere hoedanigheid;

Aangezien dus verweerder in gebreke verkeert te bewijzen, dat de aangeklaagde reglementeering niet geoorloofd is, als strijdig met de openbare orde

Aangezien het ten slotte van belang is op te zoeken of de eischende partijen de daad van verweerder hebben ontdaan van alle schuld, door na te laten sommige cliënten, directe mededingers van verweerder denzelfden minimumprijs op te leggen als aan laatstvernoemde, 't zij indien die prijs hun wel was opgelegd, hun dien niet te doen eerbiedigen;

Aangezien inderdaad, zoo één of meer concessio-narissen uit eenzelfde streek verweerder concurrentie zouden kunnen aandoen uit reden van hun nabuurschap, en zulks door het toedoen van de eischende partijen, daaruit zou volgen, dat verweerder zou geplaatst worden in een minderwaardigen toestand. Dienvolgens zou het toestaan van voordeliger voorwaarden aan sommige groepen van koopers, of het dulden van hun handelingen door de produceerende eischende partijen hierop uitloopen: den normalen gang van de mededinging in de war te sturen;

Aangezien de eischende partijen nrs 2, 3 en 4 bekennen dat zij, ongeveer zeven jaren her, gedurende enkele weken, namelijk te Antwerpen, Wiegstraat, en te Brussel « Au Chinois », haar toevlucht hebben genomen tot tegenbradage, om den tegenstand te overwinnen van bradeerondernemin-

gen. Doch dat deze oude feiten niet dienend zijn ter zake;

Aangezien verweerders bewering, volgens dewelke de eischende partijen nrs 2, 3 en 4 over gansch het land, haar eigen producten zouden bradeeren, louter uit de lucht is gegrepen, en, in alle geval niet wordt gestaafd door een nauwkeurig en omstandig aanbod van bewijs;

Aangezien het geen belang heeft op te sporen of de prijzen die te Luik, Verviers en Spa, werden opgelegd, verschillen met degene, die te Oostende werden opgelegd, vermits het hier niet gaat om een directe mededinging; de fabrikanten hebben ten andere in de omstreken van Luik alle middelen aangewend om aan den toestand te verhelpen, zooals daarvan getuigen de verschillende rechtsgedingen, die zij hebben ingesteld;

Aangezien de elementen uit het dossier van de eischende partijen nrs 2, 3 en 4, buiten kijf, aantoonen, dat zij om wille van het bradeeren, de leveringen hebben geschorst aan Economaten, aan voedings- en bevoorradingsmagazijnen, aan militaire cantines, aan coöperatieve verenigingen;

Aangezien de eenige opmerking van verweerder uit die reeks van feiten te onthouden de omstandigheid betreft, dat de samenwerkende maatschappij Spaarzaamheid-Economie-Oostende, de producten van twee der in geding zijnde producenten verkoopt, met, op het einde van het jaar, aan haar talrijke aangeslotenen een ristorno toe te kennen op het teveel betaalde, naar verhouding met de belangrijkeheid van hun aankopen;

Maar aangezien de voornoemde samenwerkende vennootschap bij geregistreerd exploit van den 9 Juli 1938, door het ambt van deurwaarder René Delannay, betrokken werd, op basis van het koninklijk besluit van den 23 December 1934, om haar verbod te stellen de producten van de naamloze vennootschappen Etablissements Gosset en Usines Van der Elst Frères te verkoopen onder den opgelegden prijs of mits een ristorno;

Aangezien verweerder de eischende vennootschappen dus niet mag betichten, vanwege zijn eenigen concurrent uit de streek handelingen te gedoogen, die verweerder in een minderwaardigen toestand zouden brengen.

Om deze redenen :

Verwerpen als niet ter zake dienend verweerders aanbod van bewijs in verband met de feiten betreffende de provincie Luik;

Verklaren de vordering gegrond;

1) bevelen verweerder, Eugene Demailly, op te houden met het te koop stellen en het verkoopen van de producten, gefabriceerd door de naamloze vennootschappen : Centrale Belge des Tabacs manufacturés, Etablissements Gosset, Usines Van der Elst Frères, onder den verkoopprijs opgelegd door vermelde vennootschappen;

2) leggen verweerder, Eugene Demailly, het verbod op de controle-aanwijzingen en controlemerken, die staan aangebracht zoowel op den binnen- als op den buitenkant van de verpakkingen, die de door voormelde fabrikanten gemanufactureerde produc-

ten inhouden, uit te wisschen of onleesbaar te maken;

Zeggen dat voormelde verbodsbepalingen worden uitgesproken ten voordeele van elkeen van de eischende partijen en op de straffen uitgevaardigd door het bovenbedoeld koninklijk besluit;

Veroordeelen verweerder tot de kosten.

118

VREDEGERECHT TE AALST

24 Mei 1938.

Vrederechter : M. D'Hollander.

Pleiters : Mrs Heyvaert G. (Dendermonde) en Bauwens (Aalst).

AUTEURSRECHT. — GEMEENSCHAP GEHOUDEN TER BETALING VAN PREMIE. — EISCH INGELEID IN EIGEN NAAM. — ART. 1120 B. W. — ZICH STERK MAKEN VOOR DADEN VAN ANDEREN. — ART. 1152 B. W. — STRAFBEDING.

Art. 1120 B. W. is geen uitzonderingsmaatregel en dient ook niet beperkender wijze toegepast. De gemeenschap is aansprakelijk voor de overeenkomst door de vrouw aangegaan vóór het huwelijk. Wanneer zij — gemeenschap — profijt trekt uit de overeenkomst moet zij er ook de lasten van dragen.

Dagvaarding ingeleid namens Mr Rooman in eigen naam is ontvankelijk en is gegrond op de contractuele verhouding tusschen partijen. Aanlegger, ingevolge art. 1120 B. W., mag optreden en zich sterk maken voor daden van anderen.

Het verwijderen van het apparaat kan niet als argument voor niet betaling van premie ingeroepen worden. Enkel dient in aanmerking genomen de overeenkomst tusschen partijen ter verbreking van deze overeenkomst.

Art. 1152 B. W. Strafbeding. Toepassing.

Rooman t/ Van de Meirsche.

Aangezien de eisch strekt tot bekomen eener som van 220 frank, zijnde het bedrag van het vergunningsrecht vervallen op 1 Augustus 1937 voor de muziekuitvoeringen gegeven in de inrichting der verwerende partij voor den termijn van 1 Augustus 1937 tot 31 Juli 1938 waarbij te voegen eene som van 200 frank bedongen ten titel van strafbeding ingevolge art. 1152 B. W. in geval van weigering of laattijdige betaling van het overeengekomen verzekeringsrecht.

I. — a) Aangezien het uit de bestanddeelen van het bundel ten genoegen blijkt dat er wel eene overeenkomst tot stand kwam tusschen partijen op 11 December 1933, loopende vanaf 1 Augustus 1933;

Aangezien voormelde overeenkomst wel de beweringen door eischer in zijne dagvaarding vooruitgezet bewijst, beweringen die hiervoren werden herhaald;

Aangezien sedert 1 Augustus 1933 voormelde overeenkomst door de verwerende partij werd uitgevoerd, namelijk dat de vastgestelde premie van 220 frank 's jaars werd betaald en dit tot 1 Augustus 1937, tenzij een overblijvende som van 20 frank;

Aangezien weliswaar die overeenkomst werd aangegaan, in 1933, alswanneer verweerder Van de Meirssche Bertha nog niet in het huwelijk met verweerder Van Vaerenberg was getreden;

Aangezien nochtans sedert het aangaan van gezegd huwelijk de jaarlijksche premie werd betaald;

Aangezien zoo de gemeenschap als verantwoordelijk dient gesteld te worden voor de door verweerder Van de Meirssche Bertha aangegane verbintenis;

De rechtspraak neemt aan dat art. 1410 B.W. niet als een uitzonderingsmaatregel moet worden aanzien en dus ook niet beperkenderwijze dient toegepast (Zie: Gunzburg «Het huwelijkskontraakt» 1927, bladz. 57);

Daarbij dient gevoegd te worden dat het niet billijk zou wezen dat de gemeenschap niet verantwoordelijk zou zijn, daar de gemeenschap van de overeenkomst aangegaan door de vrouw gebruik gemaakt heeft en daardoor zeker profijt heeft gehad;

Overigens mag niemand zich verrijken ten nadeele van een ander en het zou tegenstrijdig zijn met voormeld principe van rechtvaardigheid en billijkheid dat de gemeenschap voor haar zoude behouden het profijt welke de overeenkomst aangegaan door de vrouw teweegbrengt zonder de lasten van voormelde overeenkomst te dragen;

En 't profijt dat voormelde overeenkomst bekomen heeft is zekerlijk gezien de omstandigheden (herberguitbating, radio en pic-up, grooten verkoop) veel gewichtiger als de jaarlijks te betalen som als vergunningsrecht. (Zie ook: Guillouard n° 829. Beltjens Droit Civil Belge. - Uitgave 1892. Sub art. 1410 n° 6 in fine);

b) Aangezien de eisch ingeleid werd namens: Rooman Fernand, in eigen naam;

Aangezien de eischer in eigen naam aan de verwerende partij de toelating heeft gegeven de muziekstukken van het repertorium der maatschappij der Schrijvers, Toonzetters en Muziekuitgevers, publiek uit te voeren;

Indien de gezegde maatschappij, in België geen rechtspersoonlijkheid zoude hebben en zoo het arrest van het Beroepshof van Luik (in dato 5 Mei 1937) zou dienen gevolgd te worden en dat de eischer dus niet als mandataris over gezegde maatschappij zou kunnen handelen, dan dient er aange merkt te worden dat de eischer niet als mandataris maar in eigen naam bij de dagvaarding den eisch instelt; dat hij, eischer, in eigen naam de verbintenis aannam van de toelating te geven en te verzekeren aan den verweerder om de muziekstukken dezer maatschappij te laten uitvoeren; dat hij, eischer tot heden, aan zijne verplichtingen niet is te kort gebleven;

Aangezien dat de verwerende partij de mondelinge jaarlijksche overeenkomst in 1933 heeft aangevaard en zonder voorbehoud tot 1 Augustus 1937 heeft uitgevoerd en de premie betaald;

Aangezien de eischer handelende in eigen naam zich sterk makend voor de toelating te geven en te verzekeren om de muziekstukken door maatschappijen uit te voeren, handelt ingevolge artikel 1120

B.W.; dat eischer bekwaam is in eigen naam zich sterk te maken voor daden van anderen;

Aangezien ten andere de verhouding tusschen eischer en de leden der maatschappij van kracht is tusschen hen en enkel deze aanbelangt in zooverre dat zij — leden — in hunne rechten zouden worden geschaad en gekrenkt;

Dat alle derden (verweerders) aan deze verhouding vreemd blijven vermits zij in hun rechten niet worden benadeeld daar de eischer de door hem aangegane verplichtingen volbrengt;

c) Aangezien het ten onrechte is dat verweerders bijbrengen dat zij sedert begin 1937 geen muziek meer in hunne herbergzaal laten spelen en dat zoo bij gebrek aan voorwerp de overeenkomst zou nietig zijn;

Aangezien de voorgebrachte reden niet afdoende is, daar enkel de aangegane overeenkomst kan verbroken worden zooals het tuschen partijen overeengekomen was, 't is te zeggen, mits een opzeg minstens een maand op voorhand van een nieuw ingaande abonnementsjaar en dit bij aanbevolen schrijven;

Aangezien de verwerende partij deze verplichting niet heeft gevolgd;

d) Aangezien voor wat het bedongen strafbeding betreft ingevolge art. 1152 B.W. dient den Rechter dit toe te passen en mag door hem niet verminderd worden, zooals in bijkomende orde de verwerende partij het vraagt;

Dit strafbeding is ter zake toepasselijk daar het voorkomt uit de bestanddeelen van den bundel dat de verwerende partij nalatig is geweest om op tijd en stond de premie te betalen niettegenstaande eischer haar aangemaand had met 30 Aug. 1936 en 17 Aug. 1937 en haar in verzoening geroepen voor Ons den 14 November 1936;

Wij, Vrederechter des kantons Aalst, vonnissende wedersprakelijk en in laatsten aanleg;

Verklaren den eisch ontvankelijk en gegrond jegens de twee verweerders;

Veroordeelen zoo verweerder om aan eischer te betalen solidairlijk de volgende sommen:

a) 20 frank voor saldo van premiën vervallen op 1 Oogst 1936 en loopende tot 1 Oogst 1937;

b) 220 frank voor premiën vervallen op 1 Oogst 1937 en loopende tot 1 Oogst 1938;

c) 200 frank zijnde het bedongen strafbeding om reden van niet betaling der premiën of laattijdigheid der betaling;

d) de rechterlijke interesten op voormelde sommen vanaf 11 April 1938;

e) Leggen de onkosten, heden beraamd ter som van 40 frank solidairlijk ten laste der verweerders;

f) Zeggen Ons vonnis uitvoerbaar bij voorraad, niettegenstaande alle verhaal en zonder borg, tenzij voor wat de kosten aangaat.

119

WERKRECHTERSRAAD TE ANTWERPEN

Kamer voor Bedienden. — 25 October 1938.

Rechtskundig bijzitter: M. H. Jacob.

BEDIENDENCONTRACT. — CONTRACT OP PROEF. — GEEN SCHRIFTELIJK BEWIJS. — GEDING BESLISSENDEN EED ONTVANKELIJK.

Wanneer een der partijen beweert dat een contract op proef werd afgesloten doch hiervan geen schriftelijk bewijs kan voortbrengen mag hij den geding beslissenden eed opdragen om te bewijzen dat het contract op proef werd afgesloten.

Van Steen t/ Koppen.

Aangezien artikel 3 van de wet van 7 Augustus 1922 voorschrijft dat, indien het contract op proef werd afgesloten, dit bij geschrifte moet vastgesteld zijn;

Aangezien verder artikel 4 voorziet dat, bij ontstentenis van een geschrift houdende, dat het contract op proef werd afgesloten, het contract onderworpen is aan de gewone wettelijke regels;

Aangezien men zou kunnen geneigd zijn af te leiden uit de termen van deze wetsartikels, dat het geschrift een essentieel bestanddeel van het contract op proef zou zijn, of met andere woorden dat zulk contract een soleneel contract zou zijn;

Aangezien bij nadere beschouwing de zin van de wet minder formalistisch is en dat in werkelijkheid de wettelijke voorschriften vervat in deze beide artikels geen betrekking hebben tot de bestanddeelen zelf van het contract, maar enkel tot de toegelaten bewijsmiddelen;

Aangezien de bepalingen van deze beide artikels moeten opgevat worden als vormende een wettelijk vermoeden, krachtens hetwelk bij ontstentenis van eenig geschrift de contracten moeten beschouwd worden als zijnde afgesloten volgens de algemeene beginselen, dat wil zeggen zonder beperking van duur;

Aangezien een degelijke interpretatie logisch is en in overeenstemming met de inzichten van den wetgever die het uitschakelen van het bewijs door getuigen, dikwijls in zekere mate gevaarlijk voor den bediende, heeft beoogd;

Aangezien de jurisprudentie deze stelling impliciet heeft aangenomen door getuigenbewijs toe te laten, zoodra er een begin van bewijs bij geschrifte bestaat, en vooral door aan te nemen dat een schriftelijke bevestiging van het tijdelijk karakter van het contract voorkomende in stukken of brieven opgesteld na het afsluiten en in voege treden van het contract volstaan;

Aangezien inderdaad, indien het geschrift een essentieel element ware van het contract zelf, een element noodzakelijk voor de geldigheid van het contract, indien — met andere woorden — het contract op proef een soleneel contract ware, dan zou een later opgemaakt geschrift of een vermelding in een brief, niet probationis causa opgesteld, de geldigheid van het contract ab initio niet voor gevolg kunnen hebben

Aangezien dus vaststaat dat het geschrift geen essentieel bestanddeel is noodig voor de geldigheid zelf van het proefcontract;

Aangezien de bepalingen van artikels 3 en 4 integendeel moeten geïnterpreteerd worden als houdende een wettelijk vermoeden, uitgevaardigd in het voordeel van de bedienden, krachtens hetwelk men bij ontstentenis van geschriften het bestaan van een contract op proef niet mag inroepen;

Aangezien volgens artikel 1352 van het B. W. de wettelijke vermoedens mogen omvergeworpen worden door de gerechtelijke bekentenis en door den gedingbeslissenden eed;

Aangezien niemand een oogenblik zal volhouden dat, indien de bediende ter zitting van den Werkrechtersraad erkent dat een niet schriftelijk opgemaakt contract op proef werd afgesloten, de Raad geen rekening zou mogen houden van deze erken-
tenis;

Aangezien op grond van artikel 1352 B. W. hetgeen waar is voor de gerechtelijke erken-
tenis ook geldt voor den gedingbeslissenden eed;

Aangezien in den grond de gerechtelijke erken-
tenis en den gedingbeslissenden eed dezelfde betee-
kenis hebben, namelijk het verzaken aan het wette-
lijke vermoeden door den persoon die de wet wensch-
te beschermen, verzaking die spruit uit de uitdruk-
kelijke of impliciete erken-tenis (Planiol, Droit Civil
t. II, n° 59);

Aangezien trouwens volgens artikel 1358 B. W. de beslissende eed een transactie is, die kan opgedragen worden omtrent alle geschillen van welken aard ook;

Aangezien de gedingbeslissende eed opgedragen door verweerder van aard is om het geschil te be-
slechten en dus ontvankelijk;

Om deze redenen:

Alle andere en strijdige besluiten verwerpende;

Verklaart de vraag ontvankelijk, doch vooraleer recht te doen ten gronde legt aan aanlegger den
volgenden door verweerder opgedragen gedingbe-
slissenden eed op:

« Ik zweer dat het niet waar is dat ik op proef
werd aangenomen door den heer Koppen. »

Beveelt de persoonlijke verschijning van aanleg-
ger en verweerder ten einde dezer eedaflegging op
de zitting van.....;

Verdere behandeling voorbehouden;

Kosten voorbehouden.

WETGEVING

**WET van 6 December 1938 betreffende den termijn
van hooger beroep in de militaire strafvordering.**

Leopold III, Koning der Belgen,

Aan allen, tegenwoordigen en toekomstenden, Heil.

De Kamers hebben aangenomen en Wij bekrachtigen
hetgeen volgt:

Eenig artikel. — In artikel 2 van de besluit-wet van
27 Januari 1916 tot regeling van de rechtspleging in
hooger beroep van de door de krijgswet gewezen
vonnissen, gewijzigd bij artikel 1 van de besluit-wet van
20 April 1917, worden de woorden « binnen de drie

dagen te rekenen van de uitspraak», vervangen door de woorden «binnen de tien dagen te rekenen van de uitspraak».

Gegeven te Brussel, den 6ⁿ December 1938.

UIT DE PERS

VEREENIGING VOOR WIJSBEGEERTE DES RECHTS

Jaarlijksche vergadering in Den Haag POLITIEK EN ETHIEK.

De Vereeniging voor Wijsbegeerte des Rechts hield op Zaterdag 10 December l.l. in Den Haag haar jaarlijksche vergadering. Wij laten hieronder den tekst volgen van het verslag dat over deze belangrijke vergadering verscheen in de Nieuwe Rotterdamsche Courant van Zondag 11 December l.l.

* * *

Het prae-advies van prof. Kohnstamm voor de Vereeniging voor wijsbegeerte des rechts.

De Vereeniging voor wijsbegeerte des rechts heeft gisteren in het tijdelijke gebouw van den Hoogen Raad onder voorzitterschap van prof. mr. R. Kranenburg vergaderd.

Behandeld werd het prae-advies van prof. dr. P. L. Kohnstamm over: Politiek en ethiek.

De inleider had zijn praeadvies in Augustus voltooid, doch het in verband met de gebeurtenissen van September van een naschrift voorzien.

De praeadviseur gaat er van uit, dat men in een wijsgeerige discussie niet elkanders exiomatica moet betrekken, maar moet nagaan welke consequenties uit bepaalde grondovertuigingen in het gezicht der feiten voortvloeien.

Als voorbeeld van een al te simplistisch pogen om de relatie mensch—staat tot nog eenvoudiger proporties terug te brengen beschouwt hij de vriend-vijand-leer van Carl Schmitt. Deze leer is ontoereikend ter verklaring van meer dan zuiver animaal gedrag. Zij leidt in haar consequenties voor de buitenlandsche politiek tot vernietiging van de menschheid. Het bevreedt den inleider niet, dat Carl Schmitt in nationaal-socialistischen kring weer is losgelaten; de moderne staatstheorieën op den grondslag van de erkenning van een elite-mensch ontleent haar kracht aan het plaatsen van een bewondering en offers eischen gezag boven de vriend-relatie en de vijand-relatie. De mensch zoekt nu eenmaal naar een geloof aan een Uberich.

De beschouwingen over den totalitair staat en de werkelijkheid daarvan in Duitschland, Italië en Japan beantwoorden aan de behoefte aan een dergelijk geloof. Niets hier van het christelijke gevoel van smartelijke distantie van een absoluten eisch, waaraan wij worden getoetst. Het samenvallen van norm en staatswil is het opgaan van de ethiek in de politiek en beteekent het wegvallen van elke scrupule voor den staatsman. Het doel, de wereldheerschappij van den elite-mensch, het vergrootte Ik, heiligt alle middelen en verzoent alle schuld. De praeadviseur meent, dat deze opvatting tot zelfdestructie leidt, tenzij de wereldheerschappij werkelijk bereikt zou kunnen worden.

Wat zegt het Christendom? Aan het Christendom is verweten zelfvertrouwen tot zonde te hebben verklaard en door oriëntatie op het hiernamaals de waarde der natuur te hebben verloochend. Het Lutheranisme en het daaruit voortgekomen pëtisme hebben aanlei-

ding gegeven voor dit verwijt en voor de thans door Rosenberg geponeerde stelling, dat de kerk slechts in het Jenseits haar terrein heeft. Ook hier te lande is men van christelijke zijde in genoemde richting gegaan door de feitelijke slechtheid van het staatkundig leven tevens als bestaansgrond van recht en staat te beschouwen. Moet dan het staatkundige essentieel anders naar zijn ethische waarde geschat worden dan dat van handel of industrie, van kunst of wetenschap, van school of gezin? De scheiding van politiek en ethiek is noch van roomsch-katholieke, noch van Anglikaansche, noch van Calvinistische zijde ooit erkend. Dit moet weerhouden van het veronderstellen van een absolute tegenstelling tusschen een christelijke ethiek en een amoreele politiek. De echte christelijke ethiek kent de dubbele opdracht aan den Christen: de liefde en de rechtvaardigheid. Het accent ligt in het gezin meer op de liefde, in den staat meer op de rechtvaardigheid, daarom kan een christen-staatsman tot den oorlog besluiten als tot het mindere kwaad. Daarom ook erkent het christendom machtsmiddelen als noodzakelijke voorwaarde voor het bestaan van een menschengemeenschap. Doch zonder een rechtvaardig gebruik van die macht geldt ook de machtigste staat niet hoger dan een rooversbende. Niet toevallig is het, dat de absolute vorstenmacht bestreden werd van katholieke en calvinistische zijde en dat Abraham Kuyper in naam van het Oude Testament, nu 70 jaar geleden, waarschuwde tegen de opkomst van den totalitair staat.

De inleider noodigde de aanhangers van een humanistische of idealistische ethiek onder zijn gehoor in het bijzonder uit nauwkeurig den wijsgeerigen grondslag aan te geven, waarop zij zich kanten tegen de norm-loochening op het politieke terrein.

In een hoofdstuk: De psychogenese van de leer van den totalen staat in Europa, geeft de praeadviseur als zijn inzicht over het opkomen van totalitaire theorieën weer, dat men hier te doen heeft met een complex van minderwaardigheidsbesef en Geltungsstreben, te vergelijken met de puberteitsconflicten van het individu in den «moeilijken leeftijd». Met Krekel constateert spr., dat de Engelsche common-sense zich nooit tot scheiding van politiek en ethiek heeft laten verleiden. De verwerping van «handelsgeest» in Duitschland en Italië kan als symptoom van adolescentie worden beschouwd. De tot de zakelijkheid van den volwassene gekomen koopmansvolken Nederland en Engeland zijn onvatbaar voor een verwerping der ethiek. De koopman kent te zeer de waarde van de bindende kracht der normen.

Ten slotte wijst hij op het gevaar van een over-ethische politiek, een politiek, die bij het nastreven van de ethiek het geweld en den dwang niet tot het uiterst noodzakelijke weet te beperken en tot intolerantie vervalt.

Het naschrift drukt teleurstelling uit over de ondemocratische visie van zich noemende democraten op de verlangens der Sudeten-Duitschers en over het gemis aan besef van mede-verantwoordelijkheid voor den triomf der ongerechtigheid. Lichtpunt echter was, dat de dictatoren niet openlijk — zooals dat in Japan wel kan — voor hun volken den oorlog durfden prijzen, doch zich vredelievend moesten voordoen. Dit wettigt de hoop op groei naar de bezonnenheid en het verantwoordelijkheidsgevoel van den volwassene.

Ook dit naschrift echter is thans, zoo zeide de inleider, weer verouderd. Met diepe smart zien wij thans duidelijker dan ooit, waartoe ongebreidelde machts-aspiraties moeten leiden. Het lijkt thans wereldvreemd in deze omstandigheden een academische discussie uit

te lokken. Toch heeft deze haar nut, nu er krachten werkzaam zijn tot geestelijke herbewapening.

De discussie.

Bij het debat zeide dr. L. W. R. van Deventer, dat hij gaarne nader had zien aangegeven in hoeverre ethische regelen door dwang kunnen worden opgelegd.

Spr. geloofde niet dat men de diepte-psychologie op de collectiviteit kan toepassen, zooals prof. Kohnstamm heeft gedaan door zijn verwijzing naar adolescentie-verschijnselen bij de vorming van totale staten. Men heeft hier helaas met volwassenen te doen.

Mr. A. van Dal voelde de methodiek van den praeadviseur als natuurwetenschappelijk en meende daarin een criteriologisch relativisme te onderkennen. Hij wilde zich niet houden aan het verzoek der wijsgeerige grondopvattingen buiten debat te houden, daar immers elk wetenschappelijk debat komen wil tot objectieve vaststellingen.

Het argument van de feitelijke onhoudbaarheid van den machtsstaat lijkt spr. onvoldoende en historisch niet gefundeerd. Slechts aan de hand van natuurrechts-normen kan men den normloozen staat verwerpen. Indien men van feiten wil uitgaan, dan van het feit van de natuur van den mensch, die mede diens bestemming omvat. Op het terrein van de practische politiek komend, betoogde spr., dat bij de uitgebreide staatszaak op oeconomisch gebied de parlementaire democratie niet meer geheel past.

Prof. dr. Ferd. Sassen was het men den inleider eens, dat elk stelsel van wijsbegeerte en wereldbeschouwing, zooals het in den geest van den concreten levenden denker bestaat, feitelijk steeds elementen bevat, die niet tot in hun diepste gronden toe voor redelijke verantwoording vatbaar zijn. Maar spreker zou willen vragen of de praeadviseur niet van meening is, dat er maar één, objectief gegronde waarheid is, en dat elke benadering van die waarheid door het menschelijk verstand, naar haar overeenkomst met die objectieve waarheid moet worden beoordeeld?

Als dat zoo is, dan zullen de verschillen tusschen opvattingen, die zich naar deze objectiviteit wenschen te richten van bijkomstigen en contingenten aard blijken zijn, zoodat een wijsgeerige discussie als middel tot onderlinge herleiding van die opvattingen spr. niet zoo ontoereikend leek als de inleider aanneemt.

Spr. meent, dat de inleider het onderscheid tusschen christelijke en «humanistische» ethiek te ver doorvoert. Spr. zou eerder geniegd zijn te spreken van christelijke en zuiver natuurlijke ethiek, waar hij echter aanstonds bijvoegde, dat er tusschen de normen, die de natuurlijke rede ons op ethisch gebied aanwijst, en die van het christendom geen kloof of tegenstelling bestaat, maar dat de laatste bij de eerste harmonisch aansluiten, en er een bekroning en hogere wijding aan schenken.

Minder huiverig dan de inleider staat spr. tegenover de gedachte van een verbinding van ethiek en politiek in den zin van een verwezenlijking van ethische doeleinden door de politiek. Het kwam spr. voor, dat deze aan de onderwerping van de politiek aan ethische normen noodzakelijk correlatief is. Wanneer het politieke handelen zich naar de ethiek moet richten, dan zal het ook aan de algemeene doorvoering van de normen, die het als juist erkent, binnen de grenzen der concrete mogelijkheid moeten medewerken. In een staatgemeenschap met gemengde overtuigingen op ethisch en op godsdienstig gebied, zal de overheid zich op dit punt een uiterste zelfbeperking moeten opleggen, om, zonder haar eigen beginsel in dezen te schenden, toch aan den primair en esch van de behartiging van het algemeen welzijn niet te kort te doen.

En juist de eerbied voor de waarde van de menschelijke persoonlijkheid doet hier weer het richtsnoer aan de hand om de grens van het ingrijpen der overheid te kunn entrekken. Dat die grens feitelijke dikwijls overschreden is, doet aan de juistheid van het beginsel niet af. Het zou spr. aangenaam zijn, indien de inleider zich ook op dit punt nog eens nader wilde uitspreken.

Dr. J. J. Valkhoff sprak, na een historisch overzicht van de verschillende pogingen tot opstelling van een marxistische ethiek, uitvoerig over Rusland, waarvan hij zeide dat staat, klasse en partij in de politiek aanvankelijk voorop stonden. Omstreeks 1930 stond de vergoding van staatsmacht, klasse en techniek voorop; na 1935 scheen de persoonlijkheid meer op den voorgrond te komen, hetgeen in een nieuwe grondwet tot uiting kwam, evenwel slechts in schijn, daar er slechts een zuivere geweldspolitiek op gevolgd is.

In ons land staan de arbeiders feitelijk niet meer buiten de gemeenschap; dan mag ook niet meer de exclusieve moraal gelden. Wel is de klassenstrijd ook nu nog een realiteit, doch hij heeft een gansch andere betekenis als hefboom dan vroeger. Als socialist moet men de algemeen geldende moraliteitsmaximes erkennen.

Mr. J. C. Baak heeft in het praeadvies de vraag gemist, of de politiek een eigen terrein heeft te midden van andere levensterreinen. Daar spr. het begrip zelfhandhaving als kernpunt van het humanisme beschouwt zou volgens hem confrontatie van politiek en ethiek met dit begrip in het praeadvies aanbeveling hebben verdiend.

Prof. Mennicke merkte op, dat staatstheorieën in de geschiedenis zelden eenigen invloed hebben gehad op den gang van zaken, doch dat zulks in den jongsten tijd wel het geval is. Immoreele politieke gebeurtenissen tasten vroeger de algemeen erkende grondopvattingen niet aan, thans wel.

Wat de relatie politie-ethiek betreft, moet in aanmerking worden genomen, dat een politicus als Vollzugsanwalt van een groep niet alleen rekening mag houden met individueel ethisch inzicht, hij moet met het soms vrij lage algemeene peil van de groep rekening houden. Daarom voelt spr. de moeilijkheid om de moreele eischen zoo maar in de politiek toe te passen, al voelt hij de noodzakelijkheid daarvan sterk.

Prof. Dooyeweerd merkte op, dat men het probleem ethiek—politiek niet bevredigend zal kunnen behandelen zonder een inzicht in de interne wezenseigenschappen van het staatsleven. De sociale psychologie is daartoe niet bij machte; de staat is nu eenmaal geen natuurverschijnsel. Bij alle historische ontwikkeling is steeds een dialektisch principe aanwezig geweest: een constante spanning tusschen recht en macht. Het typische van de staatsmacht is de monopolistische organisatie van de zwaarmacht over een bepaald territorium. Spr. verwerpt de stelling van Brunner, dat de staat steeds demonisch is, maar merkt op, dat ook het thomisme toegeeft, dat althans de zwaarmacht er is om der zonde wil. Het typische van den staat is voorts de publiekrechtelijke interne relatie overheid-onderdanen. De beslissing over het staatsbelang ligt bij enkelen. Zonder overheid kan spr. zich geen publiekrecht denken; hij acht het daarom ook simplistisch gedacht wanneer men de staten ziet als onderdanen eener internationale rechtsorde. De bindende rechtspraak zou alleen in een superstaat mogelijk zijn.

Spreker waarschuwt tegen de zijns inziens groote illusie van het idealistische pacifisme, dat het heelmiddel zou zijn gelegen in bindende internationale rechtspraak, ongeacht den aard der geschillen. In geschillen over het levensbelang van den staat kan de

staatsoverheid slechts gezien worden als de eenige ambtelijk verantwoordelijke instantie.

Prof. Kranenburg merkte op, dat van oudsher een tegenstelling tusschen ethiek en politiek gemaakt is; dat wijst toch op een zeker verschil. De inleider heeft Macchiavelli te laag aangeslagen. Het schijnt spreker toe, dat men al te eenvoudig redeneert, door de regelen voor de individueele gedragingen toepasselijk te verklaren op collectiviteiten, omdat die uit individuen bestaan. De collectiviteiten als zoodanig komen voor conflicten te staan, waarvoor het individu zich nooit ziet gesteld. Een listig krijgsman wordt geëerd, een listig particulier niet. Zoo zijn er bij de behartiging van de belangen van groepsverbanden botsingen van plichten, waar de particulier nooit mee te maken heeft. Spr. wil niet beweren dat de staat daarom normloos is; dit was juist de fout van Macchiavelli. De staat kent normen, maar het zijn geen ethische normen. De opvatting van prof. Dooyeweerd lijkt spr. dan ook defaitistisch en voor de menschheid noodlottig. Blijft de staat souverain ten opzichte van zijn levensbelangen, dan is de eigen richting behouden; de staten trekken dan voor levensbelangen, als van ouds, het zwaard.

Prof. Kohnstamm heeft de sprekers één voor één beantwoord, hierbij o.m. weersprekend, dat zich geen adolescentieverschijnselen in groepsverband voor zouden kunnen doen. Ook bestreed hij de meening, dat de staat geen mensch is en dat hij dus geen geweten heeft; de beslissingen worden immers genomen door menschen met een geweten.

* * *

De voorzitter, prof. Kranenburg heeft het overleden bestuurslid, mr. S. E. J. M. van Lier, die den stoot tot de oprichting van de vereeniging heeft gegeven en er actief aan deelgenomen heeft, herdacht.

In het bestuur is prof. Kranenburg als voorzitter herkozen. In de plaats van prof. Dooyeweerd, die niet herkiesbaar was, werd prof. dr. S. Gerbrandy gekozen. De vacature-mr. van Lier werd aangevuld door mr. dr. J. J. Boasson.

De vergadering werd bijgewoond door den vertegenwoordiger van den minister van justitie, mr. I. P. Hooykaas, en den vice-president van den Hoogen Raad, mr. dr. L. E. Visser.

BALIELEVEN

VLAAMSCHER CONFERENTIE DER BALIE TE ANTWERPEN

Op 2 December i.l. hiel de Vlaamsche Conferentie der Balie te Antwerpen haar derde gewone vergadering.

Daar de voorzitter Mter I. Van den Brande de conferentie vertegenwoordigde te Parijs, nam de eerste ondervoorzitter Mter Gaston Van den Berghe het voorzitterschap waar. Hij verwelkomde in hartelijke bewoordingen de aanwezigen, en stelde als eerste spreker voor Mter Henderickx, die als onderwerp had gekozen «Kleinbeeld-photographie».

Mter Henderickx die zich waarlijk tot een specialist op dit gebied heeft gevormd wist zijn toehoorders gedurende een uur te boeien met allerlei belangwekkende historische en technische gegevens betreffende de photokunst.

Als tweede spreker trad op Mr Stradling der Vlaamsche Accountants Vereeniging (V.A.V.) die door zijn artikelen, o.m., in het Rechtskundig Weekblad aan de Vlaamsche Juristen welbekend is. Zijn heldere, zake-

lijke en uiterst bruikbare uiteenzetting over de boekhouding der advokaten oogstte bij de aanwezigen veel succes. Met het dankwoord van den dienstdoenden voorzitter werd de vergadering gesloten.

VLAAMSCHER CONFERENTIE DER BALIE TE ANTWERPEN

Ontvangst van de Eerstejaarsstagisten.

Naar jaarlijksche traditie had op Maandag, 12 December, het bestuur der Vlaamsche Conferentie de eerstejaars stagisten op de ontvangst in het zaaltje der Vlaamsche Conferentie op het Gerechtshof uitgenoodigd. De groote meerderheid der stagisten had aan deze uitnoodiging gevolg gegeven. Verschillende oudvoorzitters en oud-bestuursleden, o.m. Mr Zech, oud-Stafhouder, Mrs Jules Franck, Herman De Jongh, Herman Jacob en Van Cuyck, waren eveneens tegenwoordig.

Mr Ignace Van den Brande heette in hartelijke bewoordingen de eerstejaars welkom en zette hun uiteen hoe het doel van deze ontvangst enkel een kennismaking is, die voor de stagisten later tot een actieve deelname aan de Conferentie kan worden, indien zij zelf zulks verlangen.

Vervolgens sprak Mr Ferdinand Zech, oud-Stafhouder en oud-Voorzitter der Vlaamsche Conferentie die de jonge confraters herinnerde aan den strijd en de offers der vorige generaties in de Vlaamsche Conferentie voor dezelfde Vlaamsche gedachten gebracht, waarvan we thans de volledige zegepraal beleven.

Nadat Mrs Herman De Jongh en J. Van Cuyck de jonge confraters den weg hadden gewezen, respectievelijk naar Balie-Sport en naar de Vlaamsche Scheepvaartbond, voerde ten slotte Mr Jules Franck het woord. Zijn welsprekendheid was, als steeds, de hartelijkheid en de vriendschap zelf. Hij is de levende band die de allerjongste generaties met figuren uit het verleden, als wijlen Mr Emiel Schiltz, «de grootste vriend die de wereld ooit gekend heeft», weet te binden.

Ten slotte bedankten de eerstejaars, Mrs Steels van de Universiteit van Gent, Jacobs en Michiels van de Universiteiten van Leuven en Brussel, de Vlaamsche Conferentie voor de genoten gastvrijheid, waarna oudere en jongere confraters nog gedurende geruimen tijd bij het drinken van porto en schuimwijn in de beste stemming bij elkander bleven.

MEDEDEELING

Op Donderdag, 22 December, te 2 uur namiddag, richt de Vlaamsche Conferentie een bezoek in aan de werkhuizen der Bell Telephone Mfg Co, Boudewijnstraat, Antwerpen. Na dit bezoek heeft een ontvangst plaats aangeboden door het bestuur van de Bell Telephone. De confraters die aan deze ontvangst wenschen deel te nemen worden verzocht in te teekenen bij een der bestuursleden.

De eerste Vlaamsche Scheepvaartdag te Antwerpen

Het is niet de gewoonte van het Rechtskundig Weekblad verslagen of beschouwingen te publiceeren over gebeurtenissen die niet rechtstreeks het Vlaamsche rechtsleven aanbelangen. Voor het eerste congres van de Vlaamsche Scheepvaartbond, dat op Zondag 11 December i.l. te Antwerpen plaats had, willen wij toch

van dezen stelregel afwijken en wel omwille van de groote vreugde die het schitterend welgelukken van dezen dag in de middens der Vlaamsche juristen heeft verwekt, en omwille van het groote en actieve aandeel dat vele confraters in dit welgelukken hebben gehad.

De Vlaamsche Scheepvaartbond werd een zestal jaren geleden gesticht. Onder den impuls van Mr. Jules Franck en van Kapitein Meulemeester kwam dit initiatief de eerste moeilijkheden te boven, werd het sceptisme in vele middens overwonnen en werden de eerste contacten voor een breed opgezette werking gelegd. Enkelen tijd geleden was dan het oogenblik gekomen om met deze werking in breeden kring een aanvang te maken. Het voorzitterschap werd hierop opgedragen aan Mr. J. Van Cuyck die, met de doordrijvendheid die zijn Vlaamsche confraters van hem kennen, onvermoeid aan het werk toog om een eersten Vlaamschen scheepvaartdag te beleggen die het vertrekpunt zou zijn van de werking van een machtigen en invloedrijken bond.

Onder de stralende Decemberzon, die de laatste nevels over de Schelde doorbrak, werden door het bestuur van den Vlaamschen Scheepvaartbond bloemen neergelegd aan het gedenkteken der gesneuvelde zeelieden. Te half elf had vervolgens in de groote feestzaal van het Koninklijk Atheneum de academische zitting plaats. Aan den ingang van het Atheneum stond een eerewacht van kadetten opgesteld; zij drukte op deze zitting een stempel van voornaam zelfbewustzijn dat heel dezen dag zou kenmerken.

De aanblik der zaal, geheel gevuld met al wat Antwerpen en Vlaanderen aan vooraanstaande handels- en scheepvaartmiddens telt, alsmede met alle vooraanstaanden uit het politieke en intellectuele leven, verschafte dadelijk de zekerheid dat deze dag tot een volledig succes zou uitgroeien.

Onder de talrijke aanwezige advocaten bemerkten we de vooraanstaande Vlaamsche confraters van de verschillende «maritieme» balies van het Vlaamsche land, waaronder Mr. De Cnoodt van Oostende, Mrs. Bockaert en Blanchar van Gent, en de verschillende bestuursleden van den Bond te Antwerpen, Mrs. J. Franck, J. Stockmans, I. Van den Brande en andere.

Een betere samenstelling van het programma met een betere keus van sprekers is moeilijk denkbaar. Achtereenvolgens werd het woord gevoerd door Mr. J. Timmermans, die op schitterende wijze de beteekenis van Lodewijk de Raet voor dezen dag belichtte; door licentiaat Willy Van Walle, medewerker van den heer Woestijn, directeur-generaal der binnenscheepvaart, die in een uiterst degelijk en gedocumenteerd referaat de beteekenis der binnenscheepvaart behandelde, en door Directeur-Generaal H. De Vos, die op bondige en zakelijke wijze de noodzakelijkheid van een nationale vloot in de nationale havens deed uitschijnen.

Vervolgens kwamen nog aan het woord, gouverneur Fredericq over de Haven van Gent, Gouverneur Baels over de scheepvaart op de kust- en zeevisserij, en Staatsminister Van Cauwelaert over de ontwikkeling der Haven van Antwerpen na den oorlog, alle belangrijke onderwerpen die op uiterst bevoegde wijze werden behandeld.

Tenslotte betoogde Minister Marck de noodzakelijkheid van staatssteun aan den scheepsbouw, en gaf eenige nadere aanduidingen over de wijze waarop de regering deze kredietverleening opvat.

* * *

Een receptie op het Stadhuis vereenigde na afloop der academische zitting de verschillende deelnemers.

Hier werd wederom op passende wijze het woord gevoerd door Mr. Van Cuyck die den nadruk legde op de toekomstmogelijkheden die door de Vlaamsche jeugd in de verschillende takken der scheepvaart dienen weggelegd te zijn, waarop Schepen J. Somers hulde bracht aan de Scheepvaartbond en zijn werken voor de toekomst van de Vlaamsche Scheepvaart uitsprak.

Een keurig feestmaal aan boord van de «Leopoldville» besloot dezen gelukten dag. Ruim twee honderd vijftig deelnemers vertegenwoordigden hier al wat Antwerpen aan vooraanstaande belangstellenden in de Vlaamsche Scheepvaart telt. Aan de eeretafel hadden buiten de reeds genoemde personaliteiten nog plaats genomen Armand Grisar van de Compagnie Maritime, M. de Tabuenca, Dens, en vele anderen. Ruim vijf en dertig advocaten van de Balie van Antwerpen waren onder de aanwezigen. Nadat de Voorzitter Mr. Van Cuyck een heildronk op Z. M. den Koning had uitgebracht, bedankte hij al dezen die tot het gelukken van den Scheepvaartdag het hunne hadden bijgedragen. M. Armand Grisar werd de door hem zoo hartelijk verleende gastvrijheid dank gezegd. Vervolgens werd nog het woord gevoerd door Minister Marck, door Gouverneur Baels, door Mr. Deweerdt, Voorzitter van den Provincieraad, door Schepen Somers en door Mr. Smeesters, Voorzitter van de «Ligue Maritime Belge». Gelukwensen werden door deze verschillende sprekers aan het adres van de leiding van de Vlaamsche Scheepvaartbond uitgesproken en steun bij de verdere werking werd toegezegd.

In geestdriftige stemming verlieten de deelnemers, toen de avond al over de Schelde gevallen was, de «Leopoldville».

* * *

Deze eerste Vlaamsche Scheepvaartdag mag zonder twijfel als volledig gelukt beschouwd worden. Met één slag heeft de jonge bond zich op dit voor de Vlaamsche toekomst zoo belangrijk gebied weten te imponeren: hij neemt op waardige wijze zijn plaats in tusschen de andere groote Vlaamsche vereenigingen die op zulke beslissende wijze aan het doorbreken van de Vlaamsche gedachte op verschillend terrein hebben gewerkt. Deze doorbraak is thans ook hier voltrokken en de mogelijkheden voor stoute en verreikende initiatieven zijn geschapen.

Het past hier hulde te brengen aan al dezen die deze dag hebben doen gelukken en het weze het Rechtskundig Weekblad toegelaten meer in het bijzonder te wijzen op het groot aandeel dat de Vlaamsche Conferentie der Balie van Antwerpen, bij de stichting en verdere uitbouw van de Vlaamsche Scheepvaartbond heeft gespeeld. De Vlaamsche Conferentie rechtvaardigt op deze wijze niet enkel haar bestaan voor de vernederlandsching van het rechtsleven; zij treedt ook buiten dit gebied en bewijst een midden te zijn waar groote Vlaamsche initiatieven op enthousiaste wijze worden opgevat en gesteund. Zeer in het bijzonder moet onze hulde gaan aan Mrs. Jules Franck, die in de wording van den bond zulke overwegende rol heeft gespeeld, aan Mr. John Stockmans, de uitstekende organisator van altijd en vooral aan Mr. J. Van Cuyck, die geen moeite heeft gespaard om deze dag te doen gelukken en die met voornaamheid en gezag de zittingen heeft geleid. Wij zijn ervan overtuigd dat onder de leiding van Mr. Van Cuyck de Vlaamsche Scheepvaartbond een groote toekomst tegemoet gaat.